

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์

Journal of MCU Buddhapanya Review

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559)

Vol. 1 No. 2 (May- August 2016)

ISSN : 2465-5503

● วัตถุประสงค์

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม, ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารพุทธปัญญาศรีทวารวดี จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารพุทธปัญญาศรีทวารวดี อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารพุทธปัญญาศรีทวารวดี ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารพุทธปัญญาศรีทวารวดี

● เจ้าของ

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

หน่วยวิทยบริการ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี

● Owner

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Ratchaburi Buddhist College
Wat Palelai Worawihan Academic Service Unit

● สำนักงาน

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73210
โทร/โทรสาร 034-326-912 <http://www.rk.mcu.ac.th>
Email : journalbudpan@gmail.com

● Office

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
51 M.2, Raikhing, Samphran, Nakhon Pathom, Thailand, 73210
Tel/Fax : + 66 34 326 912 <http://www.rk.mcu.ac.th>
Email : journalbudpan@gmail.com

● ที่ปรึกษา (Advisors)

อธิการบดี	The Rector
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	Vice-Rector for Administration
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	Vice-Rector for Academic Affairs
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	Vice-Rector for General Affairs
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	Dean, Graduate School
คณบดีคณะพุทธศาสตร์	Dean, Faculty of Buddhism
คณบดีคณะสังคมศาสตร์	Dean, Faculty of Social Sciences
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์	Director, Buddhist Research Institute
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี	Director, Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	Director, Ratchaburi Buddhist College
ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี	Director, Wat Palelai Worawihan Academic Service Unit, Supunburi Province

- **บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)**

ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:
Dr. Ubol Wuthipornsopon, MCU

- **หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)**

พระมหาประกาศิต สิริเมธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:
Phramaha Prakasit Sirimedho, MCU

- **กองบรรณาธิการ (Editorial Board)**

ศาสตราจารย์ ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:
Professor Dr. Chamnong Adivadhanasit, MCU

ศาสตราจารย์ พล.ต.ต.หญิง ดร. นัยนา เกติวิชัย, โรงเรียนนายร้อยตำรวจ :
Professor Dr. Pol. Maj. Gen. Naiyana Girdwichai, Royal Police Cadet Academy

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต :
Assistant Professor Dr. Pramote Yotkaew, Suan Dusit University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไกรฤกษ์ ศีลาคม, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี :
Assistant Professor Dr. Krairoek Silakom, Udon Thani Rajabhat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำนาจ ยอดทอง, มหาวิทยาลัยมหิดล :
Assistant Professor Dr. Amnat Yodthong, Mahidol University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรญา ทองอุ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม :
Assistant Professor Woraya Thong-oon, Nakhon Pathom Rajabhat University

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :
Dr. Phrapalad Somchai Payogo, MCU

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย :
Dr. Phrakhrusangharak Songphan Jayathatto, MCU

ดร. ศยามล เจริญรัตน์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :
Dr. Sayamol Charoenratana, Chulalongkorn University

ดร. ประกอบ ไชยบุญทัน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ :
Dr. Prakob Chaibuntan, Assumption University

- ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูปฐมธรรมวงศ์ พระครูโสภณวีรานุวัตร พระมหาสมมาส ชุตินันโต
พระครูปลัดประวิทย์ วรรณโม พระครูสังฆรักษ์พงษ์พันธ์ วสวโร สมชาย ชูเมือง
ว่าที่ ร.ต.หญิง ดร. สุทธญาณ โอบอ้อม

- ฝ่ายประสานงานต่างประเทศ

ดร. แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย ดร. โยตะ ชัยวรมันกุล

- ฝ่ายนิติกร

ดร. พัทธราวลัย ศุภภา ดร. ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา

- พิสูจน์อักษร

พระครูปฐมธีรวัฒน์ พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทูปโม
พระมหาสุรชัย ขยาภิตตโน พระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์
พระครูปลัดพงษ์พันธ์ ขนติโสภณ ศิริดา เก่งสาคร
ณัชชา ณัฐโชติภิกขิณี

- ศิลปกรรม

วีรพงศ์ เมืองจันทร์

- ฝ่ายสมาชิก

พิชชาณันท์ เตชะประสิทธิ์วานิช ขวัญใจ มีถาวร กมลพร คิ้มแทน

- กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน – ธันวาคม

- พิมพ์ที่

บริษัท แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด
99/164 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0-2575-1791, 088-5788400
<http://www.protexts.com>

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปี 2559 จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นให้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สนใจได้เผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการ อันเป็นประโยชน์ร่วมกัน บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารประกอบด้วย บทความทางวิชาการจำนวน 8 เรื่อง และบทความวิจารณ์หนังสือ จำนวน 1 เรื่อง รวมเป็น 9 บทความ ได้แก่

สำหรับบทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ที่น่าสนใจ มีดังนี้ **แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักสราณียธรรม : ศึกษากรณี บริษัท แพนเอเชียฟู้ดแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพิมาย** โดย สุวิทย์ กล้าขยัน **นิติถยปริวาส : วัตรปฏิบัติสำหรับคัศกรองคนต่างศาสนา ก่อนบวชเป็นภิกษุ** โดย พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกต) **สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ได้แก่ Presenting Somdet Phra Buddha Ghosajarn (P.A. Payutto)'s Hometown, the Origin of A Savant of Thai Priests** โดย Apsorn Tiewcharoenkij **อาจารย์หน่วยวิทยบริการ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จ.สุพรรณบุรี** สำหรับบทความวิจารณ์หนังสือ **กองบรรณาธิการขอเสนอผลงานของนิสิตที่ได้สร้างสรรค์ผลงาน เรื่อง การพัฒนาองค์การ : Organization Development** โดย พระมหาสุวัฒนาชิน เยียวยาและคณะ **นิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี**

กองบรรณาธิการวารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความทางให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น สำหรับท่านที่จะส่งบทความลงตีพิมพ์ขอให้ปฏิบัติตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน กรุณาปรับเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ (ดูรายละเอียดในคำแนะนำสำหรับผู้เขียน) เพื่อพัฒนาวารสารเข้าสู่ฐานข้อมูลในระดับนานาชาติต่อไป

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ดร. อุบล วุฒิพรโสภณ
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(7)
บทความทางวิชาการ	
แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลัก สาราณียธรรม : ศึกษากรณี บริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย : The Approach to Building Relationships between Employers and Employees According to the Principle of Saraniyadhamma: A Case Study of Pan Asia Footwear Public Limited Company Phimai Branch สุวิทย์ กล้าขยัน : Suwit Klakayan	1-14
นิติวิทยปริวาส : วัตรปฏิบัติสำหรับคัดกรองคนต่างศาสนาก่อนบวชเป็นภิกษุ : Titthiyaparivasa : The Screening Guidelines for Another Religious Ascetics Prior the Becoming of Buddhist Monks พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกตุ) : Phramaha Prakasit Acarapali (Kaewkongket)	15-30
การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนวอภิธานิยธรรม 7 ในชุมชนตำบลวังกระแจะอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี : The Enhancing the Social Relationship of Ethnic Groups According to the Aparihaniyadhamma in Wang-kajae Community Chai-yok District, Kanchanaburi Province พระธวัชชัย อนามโย และ อุทัย สติมัน : PhraThawatchai Anamayo and Uthai Satiman	31-42
Presenting Somdet Phra Buddha Ghosajarn (P.A. Payutto)'s Hometown, the Origin of A Savant of Thai Priests Apsorn Tiewcharoenkij	43-52
ประเพณีการเทศน์มหาชาติ : The Traditional Mahajati Preaching ประสงค์ rayonasukha : Prasong Rayanasukha	53-62

Livable City and Mass Garbage in Growing of AEC Market <i>YanakornTorprayoon Jakpong Paammatta and UkkarakritNoonchan</i>	63-76
อุปถัมภ์วัด-สหกิจบริหารวัด : แนวคิดและหลักการปฏิบัติเพื่อสามัคคีใน สังคมสงฆ์ : Upajjhayavatta-Saddhivihikavatta : The Concepts and Practices for Creating Unity among Buddhist monks <i>พระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก (สุวรรณโชติ) : Phramaha Virat Acarasubho (Suvannachot)</i>	77-90
พุทธศิลป์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัด สุพรรณบุรี : The Buddhist Art and Propagation of Buddhism in Wat Palelai Woraviharn, Suphan Buri province <i>พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม เกตุคง) : Phrakhrusophonweeranuwat (Nikom Ketkhong)</i>	91-108
บทความวิจารณ์หนังสือ : Book Review	
การพัฒนาองค์กร : Organization Development <i>พระมหาสุวัฒนาชิน เยียวยา ชาคิริต วันชวัญ พนม คำพญา จุฑามาศ บุญมีรอด และ ปัทมพร ทองอุ่น : Pramaha Sovatthanachhen Yeavya, Chakrit Wankwan, Panom Kampaya, Juthamas Boonmeerod and Patthamaporn Thongun</i>	109-118
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	119-130

**แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลัก
สารานียธรรม : ศึกษากรณี บริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน)
สาขาพิมาย**

**The Approach to Building Relationships between Employers and
Employees According to the Principle of Saraniyadhamma:
A Case Study of Pan Asia Footwear Public Limited
Company Phimai Branch**

สุวิทย์ กล้ายัน

Suwit Klakayan

สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดนครราชสีมา

The Department of Labour Protection and Welfare, Nakhon Ratchasima Province.

Email: wararat.s@labour.mail.go.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างกรณีการเลิกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพิมาย และเพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพิมาย ตามหลักสารานียธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและการสร้างความสัมพันธ์ของบริษัทฯ พบว่า บริษัทมีนโยบายในการดำเนินการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านนโยบายและภาพรวมประกอบธุรกิจ, ด้านคุณภาพ, ด้านนโยบายการทำงานของพนักงาน เมื่อบริษัทถูกปิดตัวลงก็ได้ทำการเยียวยาพนักงานด้วยการจ่ายเงินชดเชยครบทุกบาทและทุกคน เพราะบริษัทกับพนักงานมีความสัมพันธ์ เห็นอกเห็นใจและห่วงใยซึ่งกันและกัน

จากการวิเคราะห์พบว่า ทั้งบริษัทและพนักงานได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งได้สอดคล้องกับหลักสารานียธรรม 6 คือ กระทำดีต่อกัน พุดดีต่อกัน จริใจดีต่อกัน แบ่งปันผลประโยชน์ที่ดีต่อกัน ยึดนโยบายหรือหลักการที่ดีต่อกันและคิดเห็นที่ดีต่อกัน ซึ่งได้ทำให้ทุกฝ่ายเกิดความสามัคคีปรองดองและรักใคร่ห่วงใยกัน

คำสำคัญ: แนวทางการสร้างความสัมพันธ์; นายจ้าง; ลูกจ้าง; หลักสารานียธรรม

Abstract

This article aims to study ideas and theories of building relationships between employers and employees and to study problems and relationship building between employers and employees in the case of Pan Asia Footwear Public Limited Company, Phimai Branch; and (3) to analyze the policy of relationship building between the employers and employees of Pan Asia Footwear Public Limited Company, Phimai Branch in accordance with the principle of Saraniyadhamma; all of which is a documentary research together with an in-depth interview.

From the research, it is found that the problems and relationship building of the company, it is found that the company had the policies in managing to build relationships under the 3 aspects of: policies and the overall image of business running, qualities, and employee working policies. When the company was closed down, every staff got healed by compensated money in full amount as the company and its employees have mutual relationships of worries and care to one another.

From the analysis, it is found that both the company and the employees had built such good relationships towards one another which is in accordance with the principle of the Saraniyadhamma or the virtues for fraternal living as follow: acting nicely to one another, speaking nicely to one another, being sincere to one another, sharing good benefits to one another, holding on to the good policies or principles towards one another, and thinking well towards one another, all of which yield every party unity and harmony with love and care to one another.

Keywords: The Approach to Building Relationships, Employers, Saraniyadhamma

บทนำ

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น อาจมีความเห็นไม่ตรงกันหรือขัดแย้งกันบ้างก็เป็นเรื่องปกติ ดังนั้นการอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตามการทำงานก็เช่นกันถ้านายจ้างและลูกจ้างปฏิบัติต่อกันบนพื้นฐานของกฎหมายต่างฝ่ายต่างเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งก็จะมีน้อยและนอกจากนั้นความสัมพันธ์ของนายจ้างและลูกจ้างยังเป็นสายใยที่ดีถ้าดูแลอย่างใส่ใจซึ่งและกันก็จะเป็นสายใยที่แข็งแรง ในทางกลับกัน หากต่างฝ่ายต่างปล่อยปละละเลยสายสัมพันธ์นั้นก็จะยิ่งเปราะบางลงไปทุกวัน เช่นเดียวด้วยความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างในสถานประกอบการกิจการภาคธุรกิจซึ่งนายจ้างมีเป้าหมายที่จะสร้างผลกำไรอันจะส่งผลให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของลูกจ้างและระบบเศรษฐกิจภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านแรงงานเพื่อคุ้มครองดูแลสิทธิและหน้าที่ของนายจ้าง ลูกจ้างในสถานประกอบการที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ซึ่งได้มีการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับปัญหาด้านแรงงานเกี่ยวกับสภาพการจ้างและสภาพการทำงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้างมาโดยตลอด

นายจ้าง ลูกจ้างในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความสามัคคี หรือความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คือ สาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตา กรุณา กตัญญูกตเวที และสามัคคี รวมถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ไปปฏิบัติต่อกันอันจะช่วยแก้ปัญหาในวงการแรงงานเพื่อให้เกิดความสันติสุขได้ โดยผู้วิจัยจะได้ศึกษากรณีตัวอย่างเหตุการณ์ความขัดแย้งด้านแรงงาน กรณี บริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพิมาย ตั้งอยู่เลขที่ 578 หมู่ที่ 14 ถนนเลียงเมือง ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบกิจการผลิตชิ้นส่วนรองเท้า ลูกจ้าง 191 คน ได้เลิกจ้างลูกจ้างเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2555 มาเป็นกรณีศึกษา โดยบริษัทฯ ได้ยื่นข้อเสนอให้ลูกจ้างเขียนใบลาออกและบริษัทฯ จะจ่ายค่าชดเชยให้อัตรา 30% ของสิทธิตามกฎหมาย แต่ลูกจ้างไม่ยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวเนื่องจากเห็นว่าไม่เป็นธรรม จึงใช้สิทธิเรียกร้องตามกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดนครราชสีมา เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการ โดยผู้ทำการวิจัยในฐานะพนักงานตรวจแรงงานได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการพร้อมด้วยผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ประสานกับตัวแทนลูกจ้างในการรับคำร้อง และสอบสวนข้อเท็จจริงนายจ้าง ลูกจ้าง และทำการไกล่เกลี่ย ณ ที่ทำการบริษัทฯ โดยลูกจ้างได้ยื่นคำร้องว่านายจ้างเลิกจ้างโดยไม่จ่ายค่าชดเชยและค่าจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า เมื่อได้ดำเนินการแล้วคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ โดยลูกจ้างทั้งหมดได้รับเงินค่าชดเชย

และค่าจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าตามกฎหมายแรงงาน รวมเป็นเงิน 14,021,664 บาท (สิบสี่ล้านสองหมื่นหนึ่งพันหกร้อยหกสิบสี่บาทถ้วน) นายจ้างและลูกจ้างพอใจในผลการดำเนินการข้างต้น และลูกจ้างถอนคำร้องแล้วเรื่องเป็นอันยุติ จากการดำเนินการดังกล่าว นอกเหนือจากการดำเนินการโดยยึดหลักกฎหมายแล้วยังยึดหลักสราณียธรรมควบคู่ไปด้วย จึงทำให้กรณีดังกล่าวยุติได้โดยไม่มีการใช้ความรุนแรงซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งสองฝ่ายแต่อย่างใด เป็นที่ยินดีของทุกฝ่าย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยศึกษากรณีตัวอย่างของบริษัทแพนเอเชียฟุตแวร์ (จำกัด) มหาชน สาขาพินาย ทั้งนี้เพื่อบดบทเรียนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง แม้ว่าจะต้องเลิกร้างต่อกันเพราะกิจการโรงงานปิดตัวลง โดยการวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้กรอบสราณียธรรม 6 เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เพื่อให้องค์กรต่างๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาเป็นตัวอย่างในการสร้างสรรค์สังคมในที่ทำงานให้เกิดความสุขสงบสันติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างกรณีการเลิกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย ตามหลักสราณียธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง “แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักสราณียธรรม ศึกษากรณี บริษัทแพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย” เป็นการวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) ซึ่งได้กำหนดวิธีการวิจัย เพื่อช่วยให้สามารถดำเนินการวิจัยได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดระบบในการทำงานวิจัย ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์งานวิจัยในทิศทางที่ถูกต้องชัดเจนไม่สับสน ซึ่งการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้วางรูปแบบวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ และถอดองค์ความรู้จากหลักการและแนวทางเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ และถอดบทเรียนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง กรณีเลิกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย ให้ครอบคลุมทุกด้านโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบกับ

บันทึกคำร้องเรียนของสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดนครราชสีมา และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 ถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) ประกอบการนำหลักสารณียธรรม 6 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 สรุป และนำเสนอหลักการ หรือวิธีการ และรูปแบบแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักสารณียธรรม 6

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การทำงานของมนุษย์เป็นกระบวนการด้านแรงงาน เป็นการแสดงออกถึงศักยภาพความสามารถของมนุษย์ การทำงาน คือ กิจกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายภาคส่วน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างมนุษย์สัมพันธ์ต่อกันและกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ในระบบแรงงาน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นตัวตนซึ่งกันและกัน ความเข้าใจในวิธีการอยู่ร่วมกัน การยอมรับความแตกต่างของแต่ละฝ่าย และการให้อภัยในความผิดที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพลาดพลั้งทำไป ดังนั้น ความสัมพันธ์ของนายจ้างกับลูกจ้างจึงมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน 2 ประการ คือ ความสัมพันธ์ด้านจิตใจ และความสัมพันธ์ด้านหน้าที่การงาน การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการทำงาน ความขัดแย้งที่สืบเนื่องจากการควบคุมการทำงาน และการแบ่งปันผลประโยชน์จากการทำงาน ซึ่งจัดประเภท ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเชิงนามธรรม คือ ความหมายในเชิงบวก และ ความหมายในเชิงลบ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเชิงรูปธรรม คือ การบริหารความร่วมมือ การบริหารความเสี่ยง และ การบริหารความขัดแย้ง

สรุป การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะความสัมพันธ์ที่จะส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองขององค์กร ซึ่งจะต้องมีลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ 4 ด้าน คือ ในด้านเชิงทวิภาคี ในด้านเชิงกฎหมาย ในด้านเชิงการบริหาร ในด้านเชิงองค์กรรวม และในทางพระพุทธศาสนา 6 แนวทาง แนวทางทั้งหมดย่อมเป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างมีความสุข และสันติภาพ กล่าวคือ เป็นการได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

2. แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างกรณีการเลิกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟู้ตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพิมาย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า บริษัทแพนเอเชียฟู้ตแวร์ จำกัด (มหาชน) มีนโยบายในการดำเนินการของบริษัทที่มีการแบ่งนโยบายหลักออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านนโยบายและภาพรวมประกอบธุรกิจ (2) นโยบายด้านคุณภาพ (3) ด้านนโยบายด้านการทำงานของพนักงาน

ผู้วิจัยพบว่า บริษัทฯ ดำเนินนโยบายด้วยการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นการผลิตสินค้าที่มีคุณธรรมคำนึงถึงลูกค้าเป็นหลัก และบริหารคนในองค์กรให้มีความสุข ปลูกฝังความรักสามัคคีและความผูกพันในองค์กร และเป็นผู้มีจิตสำนึกในการทำงาน อย่างไรก็ตาม เมื่อกระแสการค้าข้ามพรมแดนได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยและขยายสู่ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ทำให้บริษัทต้องเผชิญกับปัญหาธุรกิจจนต้องปิดกิจการในสาขาพิมาย และบริษัทต้องจ่ายค่าชดเชยให้กับลูกจ้างกรณีออกจากการงานอื่นเนื่องจากกิจการปิดตัวลง เกิดปัญหาข้อร้องเรียนค่าชดเชยของลูกจ้างต่อนายจ้างที่ยังไม่ได้รับความเป็นธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวก็สามารถแก้ไขคล่องผ่านพ้นไปได้ด้วยดี โดยบริษัทได้ทำการแก้ไขเยียวยาแก่พนักงานด้วยการจ่ายค่าชดเชยแก่พนักงานด้วยอัตราเงินเดือนครบตามเงื่อนไขกฎหมายด้านแรงงาน

กรณีดังกล่าวเมื่อนายจ้างและลูกจ้างปฏิบัติต่อกันด้วยหลักเมตตาต่อกันและเจ้าหน้าที่ได้ดูแลให้นายจ้างและลูกจ้างสามารถตกลงกันได้ด้วยดีเป็นการยุติปัญหาด้านแรงงานดังกล่าวด้วยความสันติสุขทุกฝ่าย การที่หน่วยงานรับผิดชอบของรัฐได้สะท้อนให้นายจ้างได้ทบทวนนโยบายการให้ความช่วยเหลือลูกจ้างนั้น ทำให้ลูกจ้างเกิดความอุ่นใจอย่างน้อยมีหน่วยงานที่เป็นกลางมาช่วยรับผิดชอบตรวจสอบดูแลด้วยความจริงใจ ในมุมลูกจ้างเองแม้ว่าจะตกเป็นผู้เสียหายและได้รับความเดือดร้อน แต่ก็ยังสามารถควบคุม ยับยั้งชั่งใจ เข้าใจว่าบริษัทหรือนายจ้างเองก็เดือดร้อนเนื่องจากธุรกิจประสบความล้มเหลว แต่ในอดีตในขณะที่บริษัทดำเนินธุรกิจไปด้วยดีก็ได้มอบสวัสดิการที่ดีให้กับลูกจ้าง การให้ความเอาใจใส่ในการเพิ่มรายได้พิเศษ สิ่งเหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ที่ดีที่อยู่ในใจลูกจ้าง ดังนั้น สรุปได้ว่า จากสถานการณ์ดังกล่าว เมื่อองค์กรหรือบริษัทใดเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนายจ้าง ลูกจ้าง ต้องหันหน้าเข้าหากัน เปิดพื้นที่ในการเจรจา โดยอาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ในอดีตที่ดี และจำเป็นต้องมีผู้ประสานเชื่อมโยงด้วยความเป็นธรรม ซึ่งหน้าที่นี้หน่วยงานรัฐที่ได้รับมอบหมาย นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลให้การเจรจาทกลงระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างประสบผลสำเร็จลงได้ด้วยดี

3. วิเคราะห์แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟู้ตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย ตามหลักสารานิยธรรม

แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างของบริษัท แพนเอเชียฟู้ตแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพินาย ได้แก่ หลักสารานิยธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 แนวทางการกระทำที่ดีต่อกันของบริษัทฯ ตามหลักเมตตาภายกรรม

วิธีการหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักเมตตาภากรรมนั้น ผู้วิจัยพบว่าทางบริษัทฯ ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ

1) ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ทางบริษัทได้กำหนดโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแรงงานสัมพันธ์ โดยจัดให้มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างตัวแทนฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง กล่าวคือฝ่ายทรัพยากรมนุษย์เป็นตัวแทนฝ่ายนายจ้าง มีหน้าที่ร่วมหารือกับคณะกรรมการสวัสดิการ นำเสนอข้อสรุปและติดตามการปฏิบัติหลังจากที่ฝ่ายบริหารเห็นชอบแล้ว เป็นต้น ส่วนคณะกรรมการสวัสดิการเป็นตัวแทนลูกจ้างทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากลูกจ้าง กลั่นกรอง นำเสนอกิจกรรมเพื่อส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์และหรือสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ผลการปฏิบัติของทั้งสองส่วนจะถูกสื่อสารขึ้นไปยังฝ่ายบริหารหรือลงไปสู่พนักงานโดยผ่านทางการประชุมหารือร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีอีกหลายภาระงานที่ทั้งสองหน่วยงานต้องประสานและทำงานร่วมกัน เช่น การพิจารณาลงโทษ การติดตามผลการปฏิบัติตามมติที่ประชุม การดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเพื่อนพนักงานและสาธารณประโยชน์

2) หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ มีการปรับท่าทีที่เป็นมิตรต่อกัน การทำต่อกันด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวังดีต่อกันทั้งทั้งนายจ้างและลูกจ้าง มีการเชิญผู้นำบริษัทและพนักงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาของกันและกัน มีการวางระบบงานและร่วมกิจกรรมร่วมกัน มีการช่วยเหลือพนักงานที่ได้ประสบปัญหาต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพให้เกียรติกัน แม้ว่าในระยะแรกเริ่มทุกภาคส่วนอาจจะยังตกใจกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่เมื่อมีการพูดคุยปรึกษาหารือ หรือ หันหน้าเข้าหากัน ก็ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ได้เริ่มรับการแก้ไขไปในทางที่ดีขึ้น

ผลที่ปรากฏจากการที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความระมัดระวัง คือ รู้จักวางท่าทีหรือกิริยาที่เหมาะสม หรือกระทำต่อกันด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน มีการใส่ใจในการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทุกคนมองเห็นในฐานะเป็นเพื่อนพ้องน้องพี่หรือมิตรสหายด้วยกัน ทำให้ไม่เกิดการทะเลาะหรือการทำร้ายซึ่งกันและกัน นอกจากนี้บริษัทฯ มีนโยบายให้พนักงานมีอาชีพค้าขายเพื่อเพิ่มรายได้เสริมจากการทำงานตามปกติ โดยไม่เก็บเงินค่าวางสินค้า

3.2 แนวทางการพูดเจรจาที่ดีต่อกันของบริษัทฯ ตามหลักเมตตาวชิกรรม

วิธีการหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักเมตตาวชิกรรมนั้น ผู้วิจัยพบว่าทางบริษัทฯ ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ

1) ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ทางบริษัทได้มีระบบและขั้นตอนการดำเนินงาน ดำเนินการป้องกันและแก้ไข และส่งเสริมด้านแรงงานสัมพันธ์ มีการประชุมคณะกรรมการสวัสดิการ อย่างน้อย 3 เดือน 1 ครั้ง หรือในกรณีเร่งด่วนและได้รับการร้องขอ จัดระบบการรับข้อมูลข่าวสารหลายช่องทาง เช่น การประชุมชี้แจง กล้องรับความคิดเห็น บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย มีกระบวนการร้องทุกข์ผ่านคณะกรรมการปรึกษาหารือร่วม และมีกระบวนการพิจารณาโทษทางวินัยอย่างเป็นธรรม พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผล และแจ้งให้ลูกจ้างทราบผลการดำเนินการ

2) หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ในเบื้องต้นของการเกิดวิกฤตินั้น สิ่งที่เป็นปัญหาใหญ่ คือ ข้อมูลที่ไม่ตรงกันได้บั่นทอนความไว้วางใจซึ่งมีต่อกัน ผู้วิจัยพบว่า ได้มีการตั้งตัวแทนจากฝ่ายนายจ้าง และตัวแทนฝ่ายลูกจ้างเข้าร่วมประชุมกันเป็นกรณีพิเศษ เพื่อแจ้งข่าวสารต่างๆ และรับฟังข้อเท็จจริงในการเสนอปัญหา หรือข้อร้องทุกข์ของลูกจ้างและแสวงหาวิธีการระงับปัญหา หรือข้อร้องทุกข์ของลูกจ้าง และแสวงหาวิธีการระงับปัญหาหรือข้อร้องทุกข์นั้น มีการพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง นอกจากนี้ยังมีการเน้นการฟังมากขึ้น โดยเฉพาะทางบริษัทจะต้องตั้งใจให้มาก และรู้จักฟังข้อเรียกร้อง ฟังโดยตั้งใจให้เป็นกุศล เพราะอยู่ในฐานะผู้ตั้งรับจึงต้องปรารถนาที่จะเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ฟังถ้อยคำที่พูดออกมาเพื่อค้นหาว่าอะไรที่ยังไม่ได้พูด ฟังเพื่อให้ได้ข้อมูลดีที่สุด ต้องให้ได้ยินสิ่งที่ผู้พูดไม่อาจพูดออกมาได้ เช่น ความทรงจำที่เจ็บปวด อารมณ์ที่ถูกเก็บกด ทัศนคติ ความหวังและความกลัว เป็นต้น

ผลที่ปรากฏ ทางบริษัทและพนักงานต่างมีการปรับท่าทีการพูดคุยกันระหว่างทั้งสองฝ่าย คือ การใช้วาจาพูดต่อกันด้วยเมตตา มีการบอกข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน การยึดหลักเมตตาวชิกรรมนี้ช่วยทำให้สถานการณ์ไม่ตึงเครียดในการพูดคุย เป็นการแสดงไมตรี พูดกันด้วยเมตตา หมายถึง จะพูดอะไรก็พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน กล่าววาจาสุภาพ พูดจริงไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ทางบริษัทกับพนักงานต่างพยายามที่จะมุ่งหวังที่จะพูดคุยกันด้วยการพูดวาจาที่เป็นคำสัตย์ คำจริง คำสมานสามัคคี พูดแต่คำที่มีประโยชน์ พูดต่อหน้าอย่างไรลับหลังก็ต้องพูดอย่างนั้น ลับหลังอย่างไร ต่อหน้าก็พูดอย่างนั้น แม้ว่าท่ามกลางสถานการณ์ที่วิกฤติที่กระทำได้อย่าอยู่บ้าง แต่ทุกคนยึดหลักเดียวกันก็จะไม่ทำให้บรรยากาศการพูดคุยกันเสียหาย เมื่อเกิดปัญหาการเลิกกิจการ ตอนนั้นอาจจะยังไม่เข้าใจกันว่าสาเหตุเกิดจากอะไร จึงได้รวมตัวกันเพื่อเจรจากันหาทางออก ซึ่งผู้นำลูกจ้างซึ่งมี

ความเข้มแข็งรวมทั้งทีมงานแนะนำพนักงาน และหาหรือเจ้าหน้าที่เพื่อให้ความช่วยเหลือประสานงานกับนายจ้างเพื่อยุติปัญหา รวมทั้งสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดนครราชสีมา ทราบความเคลื่อนไหวของนายจ้าง ลูกจ้างโดยตลอด ได้วางแผนทีมงานเข้าระงับเหตุไม่ให้บานปลายเนื่องจากบริษัท มีสำนักงานสาขาหลายแห่ง อาจมีผู้ไม่หวังดีสร้างกระแสยุยงให้ลูกจ้างใช้ความรุนแรง จากการใช้หลักจิตวิทยา หลักกฎหมายแรงงาน หลักธรรมาภิบาล และการเจรจาอย่างสุจริตใจ เข้าไปช่วยนายจ้าง ลูกจ้างได้ทัน่วงที

3.3 แนวทางความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกันของบริษัทฯ ตามหลักเมตตาตามโนกรรม

วิธีการหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักเมตตาตามโนกรรมนั้น ผู้วิจัยพบว่าทางบริษัทฯ ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ

1) ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ทางบริษัทและพนักงานได้พยายามหันหน้าเข้าหากัน ได้มีการให้ความสำคัญต่อความรู้สึก เมื่อจะคิดอะไรก็คิดกันด้วยเมตตา ได้แก่ การตั้งความรู้สึกในคนทั้งหลายว่า ชีวิตแต่ละชีวิตไม่ต้องการความทุกข์ แต่ต้องการความสุข ฉะนั้น จึงขอให้เจ้าหน้าที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่มีความโกรธ ไม่มีความแค้น ไม่เบียดเบียนกันไม่ประทุษร้ายกัน ให้แต่ละคนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน เมื่อจะคิดถึงใครก็ตามให้คิดถึงกันด้วยเมตตา เพราะพร้อมที่จะแสดงออกทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อหน้าและลับหลังบุคคลเหล่านั้น กล่าวโดยรวมก็คือ การคิดต่อกันด้วยเมตตา จะคิดอะไรก็คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

2) หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ทางบริษัทและพนักงานในระยะเบื้องต้นมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน มีภาพลักษณ์ที่ไม่ค่อยจะชัดเจนมากนัก เพราะต่างตกใจกับวิกฤติทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อทุกคนเรียนรู้ปัญหาติดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกัน

ในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ท่าทีเช่นนี้ได้ทำให้บรรยากาศมองกันดูมีมิตรภาพ

ผลที่ปรากฏ จากการให้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่บริษัทฯ ฝ่ายนายจ้าง ประจำสำนักงานใหญ่ ได้มีความรู้สึกที่ดีต่อลูกจ้าง แม้ว่าทางบริษัทจะประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ยังคิดถึงพนักงานทุกคน เพราะพนักงานไม่มีปัญหา หากเป็นไปได้อยากให้บริษัทฯ มาเปิดกิจการที่จังหวัดนครราชสีมาเหมือนเดิม ในขณะเดียวกันก็มีคนพูดชมเชยบริษัทในทางที่ดี กล่าวถึงความดีของบริษัทฯ ทำให้คนมีงานทำ และลูกหลานของชาวอำเภอพิมาย มีรายได้ที่ดี เมื่อทราบถึงการเลิกกิจการแล้ว ก็เสียดายบริษัทที่ดีๆ มีผู้บริหารที่เข้ากับชุมชน โรงเรียนได้ถือว่าเป็นผู้มีจิตนึกคิดถึงกัน สร้างประโยชน์ร่วมกัน ดังกล่าวจึงมีความเสียดายอย่างยิ่ง ก็ยังระลึกนึกถึงบริษัทฯ เสมอเพื่อให้โอกาสในการค้าขายเพื่อเลี้ยงชีพให้ดีขึ้น และเคยไปทำบุญตามที่บริษัทฯ จัดกิจกรรมบ่อยๆ ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีครับ

3.4 แนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์ต่อกันของบริษัทฯ ตามหลักสาธารณโภคี

วิธีการหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักสาธารณโภคีนั้น ผู้วิจัยพบว่าทางบริษัทฯ ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ

1) ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ในการดำเนินการของบริษัทได้มีการให้พนักงานได้ศึกษาดูงานทั้งในและนอกสถานที่ เช่น การอบรมพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำ และมีการจัดกิจกรรมให้กับพนักงานและครอบครัว พนักงาน เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ กิจกรรมกีฬา โดยสถานประกอบกิจการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่พนักงาน และสังคมรอบข้าง เช่น บริษัทฯ มีโบว์ลวอร์หรือมีเอกซาร์เซียวชนเข้าร่วมทีมฟุตบอลโรงเรียน แข่งขันประมาณ 20 ทีม มีเมตตาให้โอกาสเยาวชนนักเรียน ได้มีกิจกรรมแข่งขันกีฬาร่วมความสามัคคีระหว่างโรงเรียนต่างๆ และนักเรียนได้แสดงความสามารถด้านกีฬา และบริษัทฯ สนับสนุนทุน เช่น เสื้อผ้า น้ำดื่ม เงินรางวัล และอื่นๆ โดยใช้ชื่อกีฬาของบริษัทฯ หลักสาธารณโภคีนี้ ตนขอยืนยันได้ว่า บริษัทฯ ได้ให้ความสำคัญมาก เพราะในปัจจุบันตนได้ทำอาชีพค้าขายสินค้าประเภทเสื้อผ้าสวมใส่วัยรุ่น รับสินค้าจากในเมืองจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น มาวางจำหน่าย ณ โรงอาหาร บริษัทฯ ซึ่งเคยจำหน่ายเสื้อผ้ามามาก่อนที่บริษัทฯ ยุบเลิกแล้ว 5-6 ปี โดยบริษัทฯ มีนโยบายให้พนักงานมีอาชีพค้าขายเพื่อเพิ่มรายได้เสริมจากการทำงานตามปกติ โดยไม่เก็บเงินค่าวางสินค้า และก็ไม่ค้าขายเวลาพักหรือหลังเลิกงานไปแล้ว

2) หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ผู้วิจัยพบว่า ทางบริษัทฯ เมื่อมีการประสบปัญหาได้มีการชดเชย มีการแบ่งปันสิ่งที่พนักงานควรจะได้รับ แม้จะเป็นสิทธิของพนักงานเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ทางบริษัทก็ใส่ใจในรายละเอียด กล่าวคือ พยายามค้นหาปัญหาและอุปสรรคให้ครอบคลุมในทุกมิติ และทำการรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยสมควรแก่เหตุ กล่าวโดยรวม ก็คือ การแบ่งปันโดยสิทธิอันชอบธรรม การแบ่งปันผลประโยชน์ในพื้นที่ที่ร่วมกันโดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมได้รับหรือได้บริโภคทั่วถึงกันนั่นคือ การร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน

ผลที่ปรากฏ เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ทางบริษัทก็รู้ถึงความจำเป็นที่พนักงานต้องอาศัยปัจจัย 4 เพราะฉะนั้นทั้งบริษัทไม่นิ่งดูดาย ได้ทำการแจกจ่ายสวัสดิการ ด้วยการเอื้อเพื่อแบ่งปัน ด้วยการสงเคราะห์ อนุเคราะห์เงินเดือน ค่าแรง เพื่อเฉลี่ยความสุขให้แก่กันและกัน ทั้งนี้ขบวนการเจรจาของคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ โดยลูกจ้างทั้งหมดได้รับเงินค่าชดเชยและค่าจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้าตามกฎหมายแรงงาน รวมเป็นเงิน 14,021,664 บาท (สิบสี่ล้านสองหมื่นหนึ่งพันหกร้อยหกสิบสี่บาทถ้วน) และทั้งทางบริษัทยังคิดถึงพนักงานทุกคนที่ได้รับเงินตามกฎหมายแรงงานทุกประการเสมอ

3.5 แนวทางนโยบายหรือหลักการที่ดีต่อกันของบริษัทฯ ตามหลักศีลสามัญญตา

วิธีการหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักศีลสามัญญตานั้น ผู้วิจัยพบว่าทางบริษัทฯ ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ

1) ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ทั้งบริษัทและพนักงานต่างยึดมั่นในกฎหรือเงื่อนไขด้านแรงงานสัมพันธ์ โดยทั่วไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวทาง และกระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และเสริมสร้างแรงงานสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในสถานประกอบการ ดังจะเห็นได้จากพนักงานลูกจ้างของบริษัทได้เคยมาปฏิบัติธรรม ณ วัด มีการฝึกปฏิบัติธรรมค้ำแรม เพื่อให้เห็นหลักธรรมมะนำไปปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์แก่การทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการที่ให้ความสำคัญต่อกฎระเบียบว่า ถ้าเป็นความเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบก็ต้องเอาวินัยเอากฎหมายมาเป็นมาตรการกำหนดตัดสินว่า ความเห็นของใครถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง เพราะเหตุว่าความเห็นขัดแย้งกันย่อมหาที่สิ้นสุดมิได้ ทั้งนี้ ทางบริษัทได้จัดทำแผนงานด้านการบริหารแรงงานสัมพันธ์ กำหนดเป็นแผนงานประจำปี และมีการสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้ลูกจ้างได้มีกิจกรรมร่วมกันเป็นการสร้างความรักสามัคคีในองค์กร

2) หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยพบว่า เนื่องจากกรณีดังกล่าว นายจ้างประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ จึงได้ยุบเลิกกิจการลงบางส่วน ซึ่งโคราชได้ยุบหมด เมื่อปี 2555 ก่อนหน้านั้น บริษัทฯไม่เคยมีปัญหาด้านแรงงาน หรือมีก็สามารถยุติกันได้ ไม่มีความรุนแรง เนื่องนายจ้างเป็นผู้ปฏิบัติดีกับลูกจ้างมาโดยตลอด และลูกจ้างก็ไม่เคยทำความเดือดร้อนให้กับนายจ้าง ทางบริษัทและพนักงานได้มีการจัดทำแผนงานกตึกาหรือเงื่อนไขกันใหม่สำหรับวาระเร่งด่วน จัดตั้งคณะกรรมการประเมินและติดตามสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ทั้งสองฝ่ายต่างมีความระมัดระวังในการดำเนินการด้านระเบียบเงื่อนไขต่าง ๆ มากขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นไปด้วยท่าทีที่เป็นมิตร ยังให้อีกโอกาสกันและกัน กล่าวคือ ยังมีการส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน มีการวางภาพลักษณ์ขององค์กรที่เป็นมิตร ตั้งตนอยู่ในระบบคุณธรรม ประกอบการด้วยความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียต่อกันและกัน

ผลที่ปรากฏ ผู้วิจัยพบว่า ทางบริษัทฯ ได้เน้นความยุติธรรมในการปฏิบัติต่อพนักงาน กล่าวคือ มีความประพฤติเสมอภาคกันประพฤติสุจริตดีงาม ยึดกฎระเบียบวินัยที่ได้ตกลงกันไว้กับพนักงาน พนักงานมีความสงบเรียบร้อยไม่ก่อความเดือดร้อนใดๆ นอกจากนี้ผลที่เกิดจากการพึงเทศน์ที่นิมนต์พระมาเทศน์โปรดพนักงานนายจ้าง ลูกจ้าง ในเรื่องความรักความสามัคคี ไม่ให้มีความรุนแรงในเรื่องการทำงาน มีเรื่องอะไรให้ปรึกษาหารือกัน ให้อภัยกัน และยังเชิญพนักงาน ลูกจ้าง ไปปฏิบัติธรรม ณ วัด มีการฝึกปฏิบัติธรรมค้ำแรม เพื่อให้เห็นหลักธรรมมะ

นำไปปฏิบัติจนทำให้เกิดประโยชน์แก่การทำงาน ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ซึ่งบริษัทฯ ดังกล่าวเห็นความสำคัญทางด้านพุทธศาสนาหลักธรรมนำชีวิตอย่างยิ่ง ซึ่งพระทราบดีความเคลื่อนไหวของบริษัทฯ แต่บริษัทฯ ได้นำพนักงานสาขาพินาย ไปช่วยงานให้กับบริษัทฯ สำนักใหญ่ ณ จังหวัดชลบุรี จึงมีความใกล้ชิด และห่วงใย ทั้งพนักงาน และบริษัทฯ เมื่อบริษัทฯ ยุบเลิกไปแล้ว ก็กินนมนต์ลดน้อยลงไป เนื่องจากบริษัทที่มาอยู่นายจ้างเป็นคนต่างประเทศคือประเทศจีน ไม่ได้มานิมนต์พระไปรับภัตตาหารเช้า – เพล หรือเทศนาแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามพระก็หลักระลึกถึงที่ดีต่อบริษัททุกประการ

3.6 แนวทางความคิดเห็นที่ดีต่อกันของบริษัทฯ ตามหลักทฤษฎีสัมมัญญา

วิธีการหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามหลักทฤษฎีสัมมัญญานั้น ผู้วิจัยพบว่าทางบริษัทฯ ได้มีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ

1) ก่อนการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ทางบริษัทและพนักงานต่างมีอุดมการณ์เป้าหมายหรือหลักการในการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน ดังจะเห็นได้จาก จรรยาบรรณ 10 ประการร่วมกัน คือ 1.ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อบริษัทฯ ประหนึ่งเป็นครอบครัวของข้าพเจ้าเอง 2.ข้าพเจ้าจะดำรงชีวิตอย่างมีศีลธรรม เรียบง่าย และประหยัด 3.ข้าพเจ้าจะรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว บริษัท และสังคม 4.ข้าพเจ้าจะยอมรับนับถือผู้ที่มีคุณธรรม ความรู้ความสามารถ และไม่ดูหมิ่นผู้อื่น 5. ข้าพเจ้าจะเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ 6.ข้าพเจ้าจะปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และวินัยของบริษัทโดยเคร่งครัด 7.ข้าพเจ้าจะรับผลตอบแทนจากผลงานที่สุจริตเท่านั้น 8.ข้าพเจ้าจะสร้างเสริมความรักความเข้าใจ และความสามัคคีอันดีในบริษัท 9. ข้าพเจ้าจะรักษาผลประโยชน์และความลับของบริษัทโดยเคร่งครัด 10.ข้าพเจ้าจะซื่อสัตย์ ขยันอดทน พัฒนาตนเอง และบริษัทให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

2) หลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยพบว่า ในระยะเกิดปัญหาวิกฤติ มีการไม่พูดคุยกัน ซึ่งย่อมเกิดความเข้าใจผิดต่อกัน ทั้งนี้เพราะทั้งสองฝ่ายต่างเริ่มการพูดกันคนละที แต่ในภายหลัง ผู้วิจัยพบว่า เมื่อมีการปรับตัวให้เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยุติถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ได้กลายมาเป็นช่องทางของการร่วมมือกันเพื่อหาทางออก เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดี ปฏิบัติตามหลักกฎหมายแรงงาน และมีความเอื้ออาทรต่อกัน ความใส่ใจของผู้บริหารกับลูกจ้างเรื่อยมาก่อให้เกิดความรักสามัคคีร่วมกัน

ผลที่ปรากฏจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่บริษัทฯ ฝ่ายนายจ้าง ประจำสำนักงานใหญ่พบว่า ทางบริษัทได้จ่ายเงินให้กับลูกจ้าง เพราะลูกจ้างมีเหตุผล เข้าใจกันด้วยดี ยึดหลักปฏิบัติต่างๆ ด้วยเหตุด้วยผล ทำให้นายจ้างประทับใจ และเอื้ออาทรต่อลูกจ้างทุกคนเสมอกัน

นายจ้าง ลูกจ้างดำเนินการยุติปัญหาด้านแรงงานตามกระบวนการของรัฐได้สำเร็จ ซึ่งในความสำเร็จนั้น ถ้านายจ้าง ลูกจ้าง ไม่มีความเมตตา ความกรุณา และใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาก่อนแล้ว การยุติของปัญหาก็อาจจะเนิ่นนานกว่าจะได้รับการแก้ไขความดีนี้ บริษัทจึงควรได้รับการยกย่องในการปฏิบัติต่อลูกจ้าง และกฎหมายแรงงานอย่างดี

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้ค้นพบว่าทางบริษัทและพนักงานได้มีธรรมะเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง เกิดความรักใคร่กลมเกลียวต่อกัน และได้นำพาความผาสุกมาสู่พนักงาน ดังนั้น หลักธรรมทั้ง 6 ทำให้เกิดการเสริมสร้างความปรองดอง ทำให้เป็นที่ระลึกถึง คิดถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก รักใคร่กัน ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน เคารพนับถือกัน ทำให้กลมกลืนเข้าหากัน สงเคราะห์เจือจุนกัน ทำให้ไม่ทะเลาะวิวาทขัดแย้งกัน หลักสาราณียธรรมจึงเป็นแนวทางการเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของบริษัทและพนักงาน และกล่าวได้ว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักการที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่ได้ผลอย่างยิ่ง

สรุป

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น อาจมีความเห็นไม่ตรงกันหรือขัดแย้งกันบ้างก็เป็นเรื่องปกติ ดังนั้นการอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม การทำงาน ก็เช่นกันถ้านายจ้างและลูกจ้างปฏิบัติต่อกันบนพื้นฐานของกฎหมายต่างฝ่ายต่างเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งก็จะมีน้อย และนอกจากนั้นความสัมพันธ์ของนายจ้างและลูกจ้างยังเป็นสายใยที่ดีถ้าดูแลอย่างใส่ใจซึ่งและกันก็จะเป็นสายใยที่แข็งแรง ในทางกลับกัน หากต่างฝ่ายต่างปล่อยปละละเลยสายสัมพันธ์นั้นก็จะยิ่งเปราะบางลงไปทุกวัน ผู้ทำงานร่วมกันจึงต้องอาศัยหลักธรรมในการทำหน้าที่ของตน โดยเฉพาะหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความสามัคคี หรือความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คือ สาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวที และสามัคคี รวมถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ไปปฏิบัติต่อกันอันจะช่วยแก้ปัญหาในวงการแรงงานเพื่อให้เกิดความสันติสุขได้ ดังกรณีตัวอย่างเหตุการณ์ความขัดแย้งด้านแรงงาน กรณี บริษัท แพนเอเชียฟู้ดแวร์ จำกัด (มหาชน) สาขาพิมาย ที่มีลูกจ้างฟ้องนายจ้างแต่ท้ายที่สุดนายจ้างและลูกจ้างพอใจในผลการดำเนินการของบริษัท และลูกจ้างถอนคำร้องแล้วเรื่องเป็นอันยุติ จากการดำเนินการดังกล่าวบนอกเหนือจากการดำเนินการโดยยึดหลักกฎหมายแล้วยังยึดหลักสาราณียธรรมควบคู่ไปด้วย จึงทำให้กรณีดังกล่าวยุติได้โดยไม่มีการใช้ความรุนแรงซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทั้งสองฝ่ายแต่อย่างใด เป็นที่ยินดีของทุกฝ่าย

เอกสารอ้างอิง : References

- คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2543). *การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี รายงานประจำปี 2541-2543*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- Office of The Civil Service Commission. (2000). *Annual report of Governance and society B.E. 2541-2543*. Bangkok: Office of The Civil Service Commission.
- จิรธร ปุญญฤทธิ์ และ สุประภา ธรรมสุจริต. (2542). *คู่มือแนะนำการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทแรงงาน*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- Phunyarit, J. and Thammasujarit, S. (1999). *Troubleshooting Guide Labor Dispute*. Bangkok: Baphit Printing.
- ประวัติและการบริหารงานของกรมแรงงาน. (2533). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- The History and Administration of the Labour Department*. (1990). Bangkok: The War Veterans Organization of Thailand Printing.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhist*. (12th ed.). Bangkok: Mahachulalongkorn University.
- ผู้จัดการฝ่ายบุคคล บริษัท แพนเอเชียฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน). *สัมภาษณ์*, 24 มกราคม 2558.
- HR Manager of Pan Asia Footwear PCL. (2015). *Interview*, January 24.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Mahachulalongkorn University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.

**ติตถิยปริวาส : วัตรปฏิบัติสำหรับคัดกรอง
คนต่างศาสนาก่อนบวชเป็นภิกษุ**
**Titthiyaparivasa : The Screening Guidelines for Another Religious
Ascetics Prior the Becoming of Buddhist Monks**

พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี (แก้วทองเกตุ)
Phramaha Prakasit Acarapali (Kaewkongket)

วัดสร้อยทอง เขตบางซื่อ กทม.
Wat Soithong Bang Sue, Bangkok, Thailand.
Email: ajarapali09@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการจะศึกษาเรื่องติตถิยปริวาส ซึ่งเป็นข้อวัตรที่ใช้เป็นเครื่องมือในการคัดกรองนักบวชนอกศาสนาก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า นักบวชนอกศาสนาจำพวกปริพาชกเปลือย คือ อาชีวกและอเจลก(และรวมทั้งนิครนถ์ด้วย) เท่านั้นที่ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุจะต้องอยู่ติตถิยปริวาส 4 เดือน เพราะนักบวชพวกนี้เปลือยกายและมีทิวณฐิตแย้งกับพระพุทธศาสนา ส่วนนักบวชนุ่งผ้า พวกกัมมวาที กิริยวาที คือ ดาบสและชีปะขาว บวชได้ทันทีโดยไม่ต้องอยู่ติตถิยปริวาส เพราะมีทศนะเรื่องกรรมและมีหลักปฏิบัติคล้ายกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งในช่วงที่เป็นพระโธสถัตว์พระพุทธองค์และพระมหาสาวกจำนวนมากก็เคยออกบวชเป็นดาบสมาก่อน ดาบสมีการนุ่งห่มผ้า บำเพ็ญตนเป็นบรรพชิต เที่ยวยารับบิณฑบาต มาเลี้ยงชีพ สอนเรื่องกรรม ศีล 5 อุโบสถศีล และฉานสมาบัติเป็นต้นคล้ายกับข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนา บุคคลเหล่านี้หากเข้ามาบวชเป็นภิกษุก็ไม่ต้องใช้เวลาปรับตัวมาก อนึ่ง หากขณะกำลังประพฤติติตถิยปริวาส บุคคลเหล่านี้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันก็สามารถให้อุปสมบทได้ทันที เพราะถือว่าได้บรรลุนิพพานเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้นแล้ว

คำสำคัญ : เติยธัมม, นักบวชนอกศาสนา, ติตถิยปริวาส, สังคมสงฆ์

Abstract

The objective of this article is to study the Titthiyaparivasa which is the tool for screening other religious Ascetics before ordaining as Buddhist monks. The results of the study are as follows:- the Paribajakas such as Ajivaks, Acelakas (including with Niganthas) are the only ones who need to hold the Titthiyaparivasa practice for 4 months before ordaining as Buddhist monks because these Paribajakas have the opposed attitude against Buddhism. But the Kammavadhi-Kiriyavadhis who are hermits and ascetics can become monkhood at once without the Titthiyaparivasa practice for the views concerning Kamma and the ways of practice are similarly as Buddhism. Moreover, the Lord Buddha as being of Bodhisattva together with his great disciples used to be the hermits before. The ways of practice of Hermits such as wearing clothes, renunciate by earning their lives with alms food from givers, teaching people about Kamma, the Five Precepts, Uposathasila (the Eight Precepts) and Jhanasamapatti (the Absorption), all these are similarly as the pragmatic of Buddhism. Therefore these people will not have much self-adjustment in becoming as Buddhist monks. In case of during the Titthiyaparivasa period, if these ascetics have attained the Sotapanna, they are able to ordain as monks because they are regarded as the noble ones by attaining the first stages of the supreme enlightenment.

Keyword: Titthiya (heretical teacher), Another Religious Ascetics, Titthiyaparivasa.

บทนำ

การเผยแผ่ศาสนาในสังคมที่มีความเชื่อทางศาสนาแตกต่างกัน เมื่อมีผู้ศรัทธายอมรับนับถือเข้ามาเป็นศาสนิกใหม่ย่อมมีวิธีปฏิบัติต่อศาสนิกใหม่นั้นๆ แตกต่างกันไป หากผู้ศรัทธาไม่เคยนับถือศาสนาใดมาก่อนก็จะง่ายต่อการปรับตัวเข้าสู่ศาสนาใหม่ แต่หากผู้ศรัทธานั้นเคยนับถือศาสนาบางศาสนาหรือเคยเป็นนักบวชในศาสนาอื่นมาก่อน ก็อาจจะมีปัญหาในทางปฏิบัติบางอย่าง ศาสนิกใหม่นั้นอาจจะต้องใช้เวลาปรับตัวใหม่กับเรียนรู้คำสอน การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือพิธีจนศรัทธาที่มีต่อศาสนาเก่า บางกรณีเป็นไปด้วยความรีบร้อน แต่บางกรณีอาจนำมาซึ่งความยุ่งยากใจแก่คนในสังคม ข้อนี้ก็เคยเกิดกับพระพุทธศาสนาในยุคแรก

ด้วย ในช่วงที่พระองค์ประกาศพระพุทธศาสนาอยู่นั้น เมื่อมีกุลบุตรศรัทธาในพระพุทธองค์ อยากรีบออกบวชตามก็จะมีวิธีปฏิบัติหลักๆ อยู่ 3 อย่าง คือ

1) ในระยะแรกหากกุลบุตรนั้นบรรลุลหกรรมเป็นพระอริยบุคคลแล้ว ก็มักจะอนุญาตให้บวชได้ทันที หรือหากไม่บรรลุลหกรรมแต่มีศรัทธาต้องการบวชก็มักจะอนุญาตโดยง่าย ต่อมาเกิดกรณีให้บรรพชาแก่สามเณรราหุลจึงบัญญัติให้ผู้ต้องการบวชขออนุญาตจากบิดามารดา ก่อน [ขุ.ธ.อ. 40/1/2/1/158-159]

2) ในกรณีที่ไม่ต้องการบวช เป็นแต่เพียงต้องการหั้นมานับถือพระพุทธศาสนาด้วยการประกาศตนเป็นพุทธมามกะ ถ้าเป็นบุคคลทั่วไปพระพุทธองค์ก็จะรับโดยดุษณี แต่หากผู้นั้นเป็นตระกูลอุปัฏฐากของเหล่านักบวชนอกศาสนา พระพุทธองค์ก็มักจะทัดทานให้คิดดีๆ ก่อน เพราะเกรงจะเกิดผลกระทบต่อนักบวชนอกศาสนาที่เคยอุปถัมภ์บำรุงก่อนหน้านี้ แม้ว่าจะหั้นมานับถือพระพุทธศาสนาแล้วแต่พระพุทธองค์ก็ยังแนะนำให้ถวายเป็นการอุปถัมภ์บำรุงนักบวชเหล่านั้นต่อไป ดังกรณีของสีหเสนาบดี [วิ.ม. (ไทย) 5/293/113] และอุบาลีคหบดี [ม.ม. (ไทย) 13/68/64] เป็นต้น

3) ในกรณีที่ผู้ต้องการบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (อัญญเดียรเถียร) จะมีวิธีปฏิบัติแยกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1) อนุญาตให้คณะสงฆ์ให้การอุปสมบทแก่นักบวชนั้นได้ทันทีที่มีความพร้อมโดยไม่ต้องปฏิบัติอะไร เช่น ภิกษุปัญจวัคคีย์ ภิกษุปุณณชฎิลภิกษุผู้เคยเป็นศิษย์ของพราหมณ์พาวรี 16 รูป เป็นต้น แบบที่ 2) บัญญัติให้คณะสงฆ์ให้ตติยปริวาสแก่นักบวชนอกศาสนาตนนั้นก่อนเป็นเวลา 4 เดือน เช่น เจลกัสสะปะ เป็นต้น

ตติยปริวาสจึงเป็นวัตรปฏิบัติที่พระพุทธองค์แสดงแก่ภิกษุสงฆ์ให้ใช้เป็นเครื่องมือคัดกรองกุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (เดียรเถียร) ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นสมาชิกใหม่ในสังฆมณฑล

บทความนี้ต้องการจะศึกษารายละเอียดของตติยปริวาสซึ่งเป็นวัตรปฏิบัติพิเศษที่คณะสงฆ์ต้องให้นักบวชนอกศาสนาบางพวกถือปฏิบัติก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยต้องการทราบความหมาย ความเป็นมา วิธีปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆ และต้องการทราบว่านักบวชนอกศาสนาพวกใดบ้างต้องอยู่ตติยปริวาส พวกได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ นักบวชที่ได้รับยกเว้นนี้มีเหตุผลใดถึงได้รับยกเว้น มีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

ความหมายของตติยปริวาส

ตติยปริวาส เป็นคำสมาส มาจากคำภาษาบาลี 2 คำ คือ ตติย กับคำว่า ปริวาส แต่ละคำมีความหมายดังต่อไปนี้

1) ตติย แปลว่า เที่ยรเถียร, ผู้นับถือลัทธิอื่น คำนี้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหมายเอานักบวชนอกศาสนาในสมัยพุทธกาลจำพวกดาบส ฤๅษี ชฎิล ปริพาชก อาชีวก อเจลก นิครนถ์

เป็นต้น บางครั้งใช้คำว่า อัญญตติย (อัญญเดียรถีย์) หรือ พาหิรปัพพชิต (พาหิรบรรพชิต) หมายถึง นักบวชในลัทธิอื่นนอกจากพระพุทธศาสนา

2) ปรีวาส แปลว่า การเข้าอยู่ คำนี้แต่เดิมใช้เป็นชื่อวินัยกรรมที่สงฆ์พึงให้แก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสให้เข้าอยู่เพื่อออกจากอาบัตินั้นตามพุทธบัญญัติ เรียกว่า อยู่ปรีวาส (พระมหาสมชัย รตนญาโณ, 2547 : 4) หมายถึง การอยู่กรรมชดเชยวันที่ปกปิดอาบัติสังฆาทิเสสของภิกษุ ต่อมาเมื่อนักบวชนอกศาสนาบางพวกเข้ามาบวชแล้วประพฤติเสียหายเพราะไม่มั่นคงในคำสอนของพระพุทธเจ้าและไม่คุ้นชินกับข้อวัตรบางอย่าง พระพุทธองค์จึงกำหนดให้นักบวชเหล่านั้นถือปฏิบัติเป็นเวลา 4 เดือน เป็นการเข้าอยู่ใกล้คณะสงฆ์และทำวัตรบางอย่างเพื่อให้สงฆ์ยินดี [วิ.ม. (ไทย) 4/86/137-142]

สรุปว่า ตติยปรีวาส หมายถึง การเข้ามาอยู่ใกล้หมู่สงฆ์ของนักบวชอัญญเดียรถีย์เพื่อรับการอบรมและกระทำวัตรบางอย่างจนกว่าสงฆ์จะยินดีและยอมอนุญาตให้อุปสมบทเป็นภิกษุ ตติยปรีวาสนี้กำหนดให้ปฏิบัติเฉพาะนักบวชนอกศาสนาบางพวกเท่านั้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงเหตุผลและแนวทางปฏิบัติโดยละเอียดในข้อต่อไป

นักบวชนอกศาสนา (ตติยะ) ในสมัยพุทธกาล

ก่อนจะกล่าวถึงตติยปรีวาสในรายละเอียด จะได้กล่าวถึงนักบวชนอกนิกายศาสนาพร้อมสมัยกับพระพุทธเจ้าก่อน นักบวชเหล่านี้มีบทบาทโดดเด่นในสังคมมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติและมีบทบาทในสังคมเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ทัศนะของพระพุทธศาสนาต่อนักบวชนอกศาสนาอาจจำแนกกว้างๆ ได้ 2 ลักษณะ คือ

1) บางลัทธิมีคำสอนและหลักปฏิบัติคล้ายกับพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตอนเป็นพระโพธิสัตว์และตอนออกแสวงหาโมกขธรรมใหม่ๆ ก็เคยเข้าไปศึกษา เมื่อทรงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว คำสอนและหลักการปฏิบัติบางอย่างของนักบวชเหล่านี้พระองค์ก็รับรองว่าปฏิบัติได้ดีในบางเรื่อง แต่บางเรื่องก็ทรงคัดค้าน

2) บางลัทธิมีคำสอนและหลักการปฏิบัติที่ตรงข้ามกับพระพุทธศาสนา ทรงห้ามพุทธบริษัทไม่ให้ปฏิบัติตามอย่างเด็ดขาด

จากการศึกษาพบว่า นักบวชนอกศาสนาที่เรียกว่า เดียรถีย์ หรือ อัญญเดียรถีย์นั้น จำแนกออกเป็นประเภทสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1) ดาบส (ฤๅษี, ชฎิล)

ดาบส แปลว่า นักบวชผู้บำเพ็ญตบะ คำว่า ตบะ นั้น โดยทั่วไปหมายถึง พิธีข่มกิเลสโดยการทรมานตัว หรือ การย่างกิเลสด้วยการทรมานร่างกายให้ได้รับความลำบาก ผู้บำเพ็ญตบะจะต้องประพฤติวัตรอย่างเคร่งครัดให้ร่างกายได้รับความลำบากอย่างที่คนธรรมดาไม่สามารถปฏิบัติได้ ลักษณะของตบะตามความหมายนี้มีลักษณะเน้นไปที่การบำเพ็ญทุกกรกิริยา

นอกจากนี้ยังนิยมเรียกดาบสด้วยคำอื่นอีก คือ

(1) ชฎิล แปลว่า นักบวชผู้ทรงวิชา หรือ ผู้มีวิชา เพราะดาบสเป็นนักบวชที่เกล้าผมเป็นมวยเหมือนชฎา

(2) ฤๅษี (อิสิ) แปลว่า นักบวชผู้แสวงหาคุณความดีทั้งหลายมีฉันท เป็นต้น
ดังนั้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คำว่า ดาบส ฤๅษี และชฎิล จึงหมายถึงนักบวชประเภทเดียวกัน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเรียกดาบสว่า ชฎิลบ้าง ฤๅษีบ้าง

2) ปริพาชก

ปริพาชก คือ นักบวชผู้ชายนอกพระพุทธศาสนาพวกพวกหนึ่งในชมพูทวีปที่ละเครื่องผูกพันของคฤหัสถ์ออกบวช ขอบสัจจรไปในที่ต่างๆ แสดงทัศนะทางศาสนาปรัชญาของตน หากเป็นหญิงเรียกว่า ปริพาชิกา จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ฉัณนปริพาชก ปริพาชกผู้ไม่แต่งงาน เช่น สัตยชัยปริพาชก สุปิยปริพาชก
(2) อัจฉัณนปริพาชก หรือ นักคปริพาชก ปริพาชกผู้ไม่แต่งงาน หรือปริพาชกเปลี่ยว
จำแนกเป็น 2 จำพวก คือ อเจลกและอาชีวกมีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้

- 1) อเจลก นักบวชเปลี่ยวกายไม่แต่งงานหรือหมั้นแต่ขึ้นเดียว
- 2) อาชีวก นักบวชเปลี่ยวที่หมั้นแต่ขึ้นเดียว เปลี่ยวท่อนล่าง

3) นิครนถ์

นิครนถ์ คือ นักบวชเปลี่ยวผู้เป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร แบ่งเป็น 2 พวก คือ

(1) ทิทัมพร ไม่แต่งงานแต่ขึ้นเดียว (นุ่งลมหมั้นฟ้า)
(2) เสวตัมพร นุ่งผ้าสีขาว นิครนถ์เป็นนักบวชที่ไม่นับถือพระเวท ส่วนผู้ที่เป็นสาวกของนิครนถ์เรียกว่า มุณฑาสวาก

นอกจากนี้ คำว่า อาชีวก ยังใช้เรียกดาบสผู้ออกบวชเพราะเหตุแห่งการเลี้ยงชีพด้วย คำเรียกนักบวชพวกปริพาชกนี้ บางครั้งก่อให้เกิดความสงสัยในการใช้เรียกนักบวชนอกศาสนา เนื่องจากคัมภีร์ท่านมักจะใช้คำนี้เป็นคำกลางๆ ว่า “ปริพาชก” แล้วค่อยอธิบายในอรรถกถาว่าเป็นฉัณนปริพาชกหรืออัจฉัณนปริพาชก ตัวอย่างเช่น สุปิยปริพาชกในพรหมชาลสูตร ในพระไตรปิฎกบอกว่าเป็นพวกปริพาชก แต่ไม่บอกว่าเป็นพวกไหน แต่ถึงชั้นอรรถกถา พระอรรถกถาจารย์จึงบอกว่าเป็นนักบวชตนนี้เป็นฉัณนปริพาชก (ศิษย์ของสัตยชัยปริพาชก)

ส่วนปริพาชกเปลี่ยว พบว่ามีคำเรียกหลายคำ เช่น

(1) อเจละ	(3) นักคะ
(2) นิจเจละ	(4) นักคสมณะ เป็นต้น

นักบวชพวกอเจลก บางที่ใช้เป็น อเจละ เช่น อเจลกัสสปะ นักบวชพวกนี้บ้างท่านถือว่าเป็นพวกเดียวกับนิครนถ์ เรียกรวมน่า อเจลกนิครนถ์ โดยเฉพาะนิกายทิทัมพรที่ไม่แต่งงานแต่ขึ้นเดียว (นุ่งลม หมั้นฟ้า) แต่หากเป็นนิกายเสวตัมพรจะนุ่งผ้าสีขาว นิครนถ์เป็นนักบวช

ที่ไม่นับถือพระเวท ผู้ที่เป็นสาวกของนิครนถ์เรียกว่า มุณฑสาวก ส่วน เอกสาฎก ได้แก่ ผู้เอาท่อนผ้าเก่าท่อนหนึ่งผูกมือ เมื่อจะเที่ยวไปก็ปกปิดด้านหน้าของร่างกายด้วยชายผ้าเก่าเหมือนพวกนิครนถ์ผู้มีผ้าผืนเดียว

บรรดานักบวชในลัทธิภายนอกเหล่านี้ ดาบสในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนมากถือว่ามีคำสอนและวิถีชีวิตคล้ายกับพระพุทธศาสนามากที่สุด เนื่องจากเป็นพวกกัมมวาที (เชื่อกรรมและผลของกรรม) ทำหน้าที่สอนศีล 5 เจริญสมณธรรมบรรลุได้ถึงขั้นสมาบัติ 8 และโลกียอภิญญา 5 บุคคลผู้หวังบุญกุศลก็อาศัยดาบสเป็นเพื่อนำบุญ เมื่อพบดาบสก็จะจัดแจงที่นั่งและที่ยืนให้ มีมือถือภาชนะใส่อาหารนิมนต์ให้นั่งแล้วจัดอาหารถวาย เหล่าดาบสกระทำกิจเสร็จแล้วก็อนุโมทนา ในกาลที่พระพุทธเจ้าอุบัติ ก็จะมีดาบสจำนวนหนึ่งมาเฝ้าเพื่อสดับพระธรรมเทศนา ผู้ที่มีอุปนิสัยถึงพร้อมก็จะบรรลุธรรมตามแต่อุปนิสัยของตน ส่วนผู้ที่ยังไม่บรรลุธรรมก็จะตั้งความปรารถนาแล้วบำเพ็ญบารมีเพื่อจะบรรลุธรรมในอนาคต บางตนยอมละฐานะเดิมเข้ามาบวชเป็นภิกษุ บางตนยังถือเพศเป็นดาบสต่อ แต่ได้ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต แล้วแหวะเวียนมาฟังธรรมทำการอุปฐากเป็นครั้งคราว [อง.เอกก.อ. (ไทย) 32/1/1/466-471] พระพุทธองค์และพระอริยสาวกในตอนที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ก็เคยมีบทบาทเกี่ยวข้องกับดาบสหรือเคยออกบวชเป็นดาบสบำเพ็ญเนกขัมมบารมี [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/237-238]

ส่วนนักบวชพวกปริพาชกและนิครนถ์มักจะมีทิฐิตรงข้ามกับพระพุทธศาสนา เป็นนักบวชที่ขอบัญจรได้วาทะกับคนอื่น จึงมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์และพระสาวกมากมาย บางคนไม่มาด้วยตนเองแต่คัดเลือกศิษย์คนที่เก่งที่สุดมาถามปัญหา บางคนมาถามปัญหาเพื่อหาช่องทางโจมตี บางคนมาถามเพื่อต้องการความรู้ คนที่มีอุปนิสัยถึงพร้อมบางคนได้บรรลุธรรมแล้วขอบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา แต่บางคนเกิดศรัทธาเลื่อมใสประกาศตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต บางคนเห็นด้วยกับธรรมที่แสดงนำไปแสดงต่อด้วยความเต็มใจ บางคนแค่แสดงความชื่นชมยินดี บางคนแม้ได้ฟังคำชี้แจงโดยละเอียดแล้วแต่ก็ไม่ยอมรับยังคงคัดค้านอยู่ต่อไป ท่าทีของนักบวชเหล่านี้แม้บางส่วนไม่ค่อยบริสุทธิ์ใจนัก แต่พระพุทธองค์และพระสาวกก็แสดงตอบด้วยท่าทีแห่งปัญญา คือ ชี้แจงด้วยเหตุผล ปรารภนาให้นักบวชเหล่านั้นเข้าใจให้ถูกต้อง ซึ่งวิธีการเช่นนี้เป็นสิ่งที่ควรทำความเข้าใจให้มากในสังคมปัจจุบัน วิธีการเช่นนี้แม้จะเริ่มต้นด้วยความเป็นมิตรบ้าง ไม่เป็นมิตรบ้าง แต่ผลที่เกิดขึ้นมาคือทั้งสองฝ่ายได้พบปะพูดคุยกัน สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือมิตรภาพ ความเข้าใจและความไว้วางใจ คนที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้วกลายมาเป็นศิษย์อาจารย์หรือเป็นมิตรต่อกัน

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงแสดงธรรมแก่บุคคลเหล่านี้ได้ในระดับหนึ่ง ผลที่จะเกิดขึ้นก็ได้เพียงระดับปานกลาง ส่วนนักบวชในลัทธิภายนอก แม้จะไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่หากหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลกโดยทั่วหน้าก็ควรหาโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กัน แต่เนื่องจากบุคคลเหล่านี้นับถือลัทธิศาสนาต่างกัน การเข้าไปเกี่ยวข้องย่อมต้องทำด้วยความระมัดระวังและ

ต้องใช้ความพยายามมากเป็นพิเศษ แม้หวังผลไม่ได้เต็มที่ แต่ก็ควรคิดว่าธรรมะที่แลกเปลี่ยนกันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่บุคคลเหล่านั้นตามสมควร

ความเป็นมาของตติยปริวาส

นักบวชนอกศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตลอดเวลาที่พระพุทธองค์ประกาศศาสนา ซึ่งการเข้ามาเกี่ยวข้องนั้นมีทั้งเรื่องดีและไม่ดี อย่างไรก็ตามพบว่า มีนักบวชนอกศาสนาเป็นจำนวนมากได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา มีทั้งพวกที่เข้ามาบวชด้วยศรัทธาและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ แต่ก็มีบางคนที่ย้ายหลังความคิดเปลี่ยนไปกลายเป็นคนมิฉฉาปฏิรูป บางคนได้กลับไปบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาตามเดิม การปฏิบัติเช่นนี้ นำมาซึ่งคำวิพากษ์วิจารณ์แก่ผู้คนในสังคมทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ จนเห็นเหตุให้พระพุทธองค์ต้องบัญญัติตติยปริวาสขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการคัดกรองคนต่างศาสนา ก่อนเข้ามาบวชเป็นภิกษุ

พระวินยปิฎก ตอนอัญญัติตติยปุพพกถา และปฐมสูตร กล่าวถึงความเป็นมาของตติยปริวาสสรุปความได้ว่า ครั้งหนึ่ง ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี เกิดเหตุการณ์ภิกษุไปเช่าไร้ตติยปริวาสขึ้น ภิกษุนั้นชื่อว่า ปฐมา ก่อนบวชเป็นภิกษุท่านเคยบวชเป็นปริพาชกมาก่อน ท่านเป็นนักไต่ถามหาธรรมที่มีผลมากจัดจ้าน มีชื่อเสียงและมีลูกศิษย์บริวารมาก ทะนงตนว่ามีวาทีเป็นเลิศที่สุดในชมพูทวีป ทำให้ผู้คนเกรงไม่กล้าไต่ถามหาด้วย วันหนึ่งท่านเดินทางมาถึงกรุงสาวัตถี ได้เฝ้าทูลท้าวปากทองทลายทำทลายหาคนไต่ถามหาธรรมที่ประตุมือง ท่านพระสารีบุตรมาพบเข้าจึงให้เด็กถอนกิ่งหว้าออกเป็นารับที่จะเป็นคุ้ไต่ถามหาด้วย พอถึงวันนัดหมายมีผู้คนมาฟังการไต่ถามหาทลายมากมาย พระสารีบุตรให้สิทธิแก่ปฐมาปริพาชกเป็นคนถามเพราะเขาเห็นว่าการถามง่ายกว่าการตอบ วันนั้นมีการโต้กันในเรื่องอะไรเป็นถามของบุรุษ ในการไต่ถามหาทลายปรากฏว่าปฐมาปริพาชกแพ้ จากนั้นได้เกิดความคิดที่จะเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้โอกาสเรียนตำราไต่ถามหา จึงเข้าไปในเมืองหาบาตรและจีวรและได้ขอบวชในสำนักของพระโกลุทายี ต่อมาท่านไม่เชื่อฟังคำสอนของพระอุปัชฌาย์ ผิดหวังที่พระโกลุทายีไม่สอนตำราไต่ถามหาให้จึงได้ใช้วาจาข่มพระอุปัชฌาย์แล้วหนีออกจากวัดกลับไปยังอารามของปริพาชกทั้งๆที่ยังเป็นภิกษุอยู่พร้อมกันนั้นก็ยังมีความคิดที่จะไต่ถามหาทลายกับพระพุทธเจ้าอีกด้วย การที่พระปฐมากลับไปเช่าไร้ตติยปริวาสทั้งๆที่ตนบวชเป็นภิกษุอยู่นั้น ทำให้พุทธบริษัทพากันตำหนิ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ผู้เคยบวชในลัทธินอกศาสนา (เตียรถิย์) เข้ามาบวช เมื่อพระอุปัชฌาย์ว่ากล่าวโดยธรรม กลับ

คัดค้านแล้วจากไปเข้ารีตเดียรฉัตร ต่อมาหากเขากลับมาขอบวชอีก ไม่ควรบวชให้” นับตั้งแต่นั้น เป็นต้นมาจึงมีข้อปฏิบัติเรื่องตติยปริวาสขึ้นในพระพุทธศาสนา*

ขั้นตอนการปฏิบัติในการอยู่ตติยปริวาส

การอยู่ตติยปริวาสนั้นมีหลักการสำคัญ คือ บุคคลผู้เคยเป็นบวชเป็นเดียรฉัตรมาก่อนหากประสงค์จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาจะต้องได้รับการอบรม (ปริวาส) 4 เดือน

1) ข้อปฏิบัติเบื้องต้น

มีข้อปฏิบัติเบื้องต้น คือ

(1) ให้โกนผม ปลงหนวด

(2) นุ่งห่มผ้ากาสาเย ทำหำหม่ฉะวียงบ่าข้างหนึ่ง ไหว้เท้าภิกษุทั้งหลาย

(3) เปล่งวาจาขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ (ไตรสรณคมน์) 3 จบ

(4) ให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศขอให้สงฆ์ให้ตติยปริวาสเพื่ออบรมตน 4 เดือน [วิ.

ม. (ไทย) 4/86/138-141]

จะเห็นว่าขั้นตอนปฏิบัติที่กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรฉัตรจะต้องประกาศให้คณะสงฆ์รู้ และทราบเจตนา คือ การขอถึงไตรสรณะว่าเป็นที่ถึงถึง 3 ครั้ง เพื่อให้สงฆ์ได้ยินและมีความมั่นใจ ทั้งนี้เพราะสรณะ มี 2 ความหมาย คือ

(1) ที่พึ่ง, ที่ยึดเหนี่ยว, ที่ยืน

(2) กำจัด เช่นฆ่า ทำลายซึ่งภัยคือความกลัว ตลอดจนกำจัด ทำลายทุกข์ ทุกติภพ และกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (ฉนิต อยู่โพธิ์, 2526 : 15)

การกำหนดให้กุลบุตรกล่าวขอถึงไตรสรณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กุลบุตรมีที่ยึดเหนี่ยวใหม่ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และให้ทราบเป้าหมายของพระพุทธศาสนา คือ การกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมอง และเพียรปฏิบัติเพื่อละทุกข์ในวัฏสงสาร

ในขั้นตอนปฏิบัติกุลบุตรจะต้องแจ้งความประสงค์แก่คณะสงฆ์ด้วยคำขอตติยปริวาส ต่อจากนั้นคณะสงฆ์จะมอบหมายให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดกรรมวาจา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2) คำขอตติยปริวาส

กุลบุตรผู้เคยเป็นเดียรฉัตรมาก่อนให้กล่าวคำขอตติยปริวาสว่า

* พระสูตรอื่นๆที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงตติยปริวาสบางประเด็นมี 3 สูตร คือ มหาสีหนาทสูตร. ที.ส. (ไทย) 9/405/173-174, อเจลกัสสปสูตร. ส.นิ. (ไทย) 16/17/26-29, กุฏกรวดิกสูตร. ม.ม. (ไทย) 13/78/75-83. แต่ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาพบว่ามีความมากมายที่กล่าวถึงตติยปริวาส.

“ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้
ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้านั้นขอปริวาส 4 เดือนต่อสงฆ์

ฟังขอแม้ครั้งที่ 2 ฯลฯ

ฟังขอแม้ครั้งที่ 3 ฯลฯ [วิ.ม. (ไทย) 4/86/138]

3) ญัตติกรรมสวดประกาศให้ตติยปริวาส

ต่อจากนั้น ภิกษุผู้ฉลาดสามารถฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหตุยกรรมวาจาว่า

“ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทใน
พระธรรมวินัยนี้ เธอขอปริวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วฟังให้ปริวาส 4 เดือนแก่ผู้มี
ชื่อนี้ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ นี่เป็นญัตติ

ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระ
ธรรมวินัยนี้ เธอขอปริวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ สงฆ์ให้ปริวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ซึ่งเคยเป็นอัญ
เดียรถีย์ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้ปริวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ ท่านรูป
นั้นฟังนี้ ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นฟังทักท้วง

ปริวาส 4 เดือน สงฆ์ให้แล้วแก่ผู้มีชื่อนี้ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ สงฆ์เห็นด้วย
เพราะฉะนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าขอถือเอาความนี้ว่าเป็นมติอย่างนี้”

ต่อจากนั้น เมื่อไม่มีผู้คัดค้านจึงถือว่าสำเร็จสังฆกรรมในเรื่องนี้ไปขั้นตอนหนึ่ง ใน
ระหว่างนี้หากประพฤติดนเรียบร้อย เป็นที่พอใจของสงฆ์จึงจะทำการบวชให้ [วิ.ม. (ไทย)
4/86/138]

4) ข้อปฏิบัติให้สงฆ์ไม่ยินดี

แต่ถ้าในระหว่างอยู่ตติยปริวาสนี้ ถ้ากุลบุตรผู้เคยเป็นอัญเดียรถีย์นั้นประพฤ
ติเสียหาย ไม่ให้สงฆ์ยินดี ด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้ คณะสงฆ์ก็จะไม่ยอมบวชให้ ความประพฤ
ติดังกล่าวนี้มี 5 ประการ ได้แก่

(1) เข้าหมู่บ้านช้าเกินไป กลับสายเกินไป *

(2) เป็นผู้มีหญิงแพศยา หญิงม่าย สาวเทื่อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี เป็นโคจร

(3) เป็นผู้ไม่ขยัน เกียจคร้านในการทำงานใหญ่น้อยของเพื่อนสหธรรมจารีทั้งหลาย
และยังไม่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานเหล่านั้น

* เข้าหมู่บ้านช้าเกินไป หมายถึง เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านในเวลาที่พักผ่อนทำวัตร, กลับสายเกินไป
หมายถึง ตอนกลับก็มัวแต่คุยเรื่องชาวบ้านกับสตรี บุรุษ เด็กชายและเด็กหญิงเป็นต้นในตระกูลทั้งหลาย ฉันท
อาหารในตระกูลนั้น เมื่อภิกษุเก็บบาตรและจีวรแล้วเรียนบาลีอรธกถาอยู่ หรือหลีกเร้นบำเพ็ญภาวนาอยู่
กุลบุตรนั้นจึงกลับมา ไม่ทำอุปัชฌายวัตร อาจริยวัตร เข้าที่พักแล้วนอน. วิ.ม.อ. (ไทย) 4/1/232.

(4) เป็นผู้ไม่มีฉันทะแรงกล้าในอุเทศ ในปริปฐณา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา [หมายถึง การเรียนบาลี อรรถกถา ปาติโมกขศีล การเจริญโลภียสมาธิ การเจริญโลกุตตรมรรค, วิ.ม.อ. (ไทย) 4/1/234.]

(5) ออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวติเตียนครูนั้น กล่าวติเตียนความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ ความยึดถือของครูนั้น ก็โกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ, เมื่อมีผู้กล่าวติเตียน พระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับพอใจ ร่าเริง ชอบใจ, ออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญ...ก็พอใจ ร่าเริง ชอบใจ เมื่อกล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ [วิ.ม. (ไทย) 4/87/139-140]

ความประพฤติกาล่ามานี้จัดเป็นข้อปฏิบัติไม่ให้สงฆ์ยินดี เป็นเหตุให้ภิกษุจะให้กุลบุตรนั้นบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

5) ข้อปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี

ส่วนข้อปฏิบัติเป็นเหตุให้สงฆ์ยินดีก็มีนัยตรงข้ามกับที่กล่าวมา สรุปได้ 5 ประการ คือ

(1) เข้าหมู่บ้านไม่ซำนัก กลับไม่สายนัก
(2) ไม่เป็นผู้มีหญิงแพศยา หญิงม่าย สาวเทื่อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี เป็นโคจร
(3) เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานใหญ่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานเหล่านั้น อาจทำ อาจจัด (ให้เรียบร้อยได้)

(4) เป็นผู้ไม่มีฉันทะแรงกล้าในอุเทศ ในปริปฐณา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา

(5) ออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวติเตียนครูนั้น กล่าวติเตียนความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ ความยึดถือของครูนั้น ย่อมพอใจ ร่าเริง ชอบใจ, เมื่อมีผู้กล่าวติเตียน พระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ, ก็หรือออกจากลัทธิของครูใด เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญ...ย่อมโกรธ ไม่พอใจ ไม่พอใจ เมื่อกล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ ย่อมพอใจ ร่าเริง ชอบใจ [วิ.ม. (ไทย) 4/87/141]

จะเห็นว่าตติยปริวาสนี้เป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งที่ต้องทำโดยคณะสงฆ์ ข้อกำหนด และลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน แม้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้สงฆ์ยินดีด้วยข้อปฏิบัติมากถึง 7 ข้อ แต่ทั้งหมดก็เพื่อให้กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียันั้นได้ฝึกหัดพัฒนาตน และได้สร้างความมั่นใจแก่คณะสงฆ์ผู้มีหน้าที่ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ต้องการบวชในพระพุทธศาสนา

เกณฑ์วินิจฉัยการเข้ารีตเดียรถีย์ของภิกษุ

อรรถกถาพระวินัยปิฎกกล่าวว่า ภิกษุผู้ไปเข้ารีตเดียรถีย์นั้นหากคิดจะกลับมาบวชเป็นภิกษุอีกคณะสงฆ์ไม่ควรให้อุปสมบท (บวชเป็นภิกษุ) และไม่ควรให้บรรพชา (บวชเป็นสามเณร) และได้อธิบายเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยการเข้ารีตเดียรถีย์ไว้ สรุปประเด็นสำคัญๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) ภิกษุคิดว่าจักเป็นเดียรถีย์แล้วเดินทางไปสู่สำนักของเดียรถีย์ทั้งๆที่ยังครองเพศเป็นภิกษุอยู่ เป็นอาบัติทุกกฏทุกอย่างกัว (ยังไม่ถือว่าเป็นการเข้ารีต) แต่เมื่อละภิกษุภาวะแล้วบวชเป็นเดียรถีย์เสร็จจัดว่าเป็นการเข้ารีตเดียรถีย์โดยสมบูรณ์

2) ภิกษุคิดว่าจักเป็นเดียรถีย์ด้วยตัวเองจึงเอาผ้าคากรองซึ่งเป็นเครื่องนุ่งห่มของเดียรถีย์มานุ่งห่มแทนจีวร จัดเป็นการเข้ารีตเดียรถีย์โดยสมบูรณ์

3) ภิกษุเปลือยกายอาบน้ำเกิดความคิดว่าการเป็นอาชีวก (นักบวชเปลือย) งามหรือคิดอยากจะเป็นอาชีวก จึงขึ้นจากน้ำแล้วไม่นุ่งห่มผ้ากาสาวย่ออีก เดินเปลือยกายไปสู่สำนักของอาชีวก เป็นอาบัติทุกกฏทุกอย่างกัว แต่ถ้าในระหว่างทางเกิดความละอายใจกลับมาแสดงอาบัติทุกกฏย่อมจะพ้นจากอาบัติ ยังถือว่าคงเป็นภิกษุตามเดิม

4) หากภิกษุนั้นเดินไปถึงสำนักของอาชีวกแล้ว ถูกพวกเขาตักเตือนให้ได้สติ หรือคิดได้เองว่าการบวชเป็นอาชีวกจะทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ จึงเดินทางกลับด้วยตัวเอง ภิกษุนี้ถือว่ายังไม่ได้เข้ารีต

เดียรถีย์ เมื่อแสดงอาบีย่อมพ้นจากอาบัติทุกกฏ

5) หากภิกษุนั้นเดินไปถึงสำนักอาชีวกแล้วถามถึงขั้นตอน วิธีการบวชและเป้าหมายของการบวช เมื่อภิกษุนั้นยอมทำตามเพียงแค่ออนผมแม่เพียงเส้นเดียวและหนดเป็นต้น ถือว่ามีการนุ่งกระโหย่งทำเป็นต้นและนุ่งผ้าแวหางนกยูงเป็นต้น เพียงเท่านั้นก็ถือว่าภิกษุนั้นรับลัทธิของเดียรถีย์แล้ว จัดเป็นผู้เข้ารีตเดียรถีย์โดยสมบูรณ์

6) หากภิกษุคิดจะลองดูว่า ตนบวชเป็นเดียรถีย์จะงามหรือไม่งาม จึงนุ่งผ้าคากรองเป็นต้น หรือผูกขลุ่ย (เหมือนขลุ่ย) หรือเอาหาบบริขารของเดียรถีย์มาหาบ トラบใดที่เพียงแคลองเล่นเฉยๆ ยังไม่รับลัทธิเดียรถีย์จริงๆ ก็ถือว่ายังไม่ผิดร้ายแรงถึงที่สุด แต่เมื่อใดภิกษุนั้นละภิกษุภาวะแล้วยอมรับลัทธิด้วยการนุ่งห่มตามแบบเดียรถีย์ยอมจัดเป็นการเข้ารีตเดียรถีย์โดยสมบูรณ์ [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/320-321]

อย่างไรก็ตาม พระอรรถกถาจารย์กล่าวกรณียกเว้นไว้ว่า กรณีที่ภิกษุถูกโจนแย่งชิงจีวรไปจึงเอาผ้าคากรองเป็นต้นมานุ่งห่มก็ดี กรณีที่มีราชภัยก็ดี ภิกษุมีความจำเป็นแม้จะละเมิดข้อห้ามก็ไม่จัดเป็นผู้เข้ารีตเดียรถีย์ เพราะไม่ได้ยอมรับลัทธิและไม่ได้ทำไปด้วยความสมัครใจ

อรรถกถาภุรณที่แก้ว่า บุคคลผู้เข้ารีตเดียรถีย์และถูกห้ามบวชในพระพุทธศาสนาอีกนั้น ท่านห้ามเฉพาะผู้ที่ไปตอนเป็นภิกษุ หากสามเณรไปบวชในลัทธิเดียรถีย์ทั้งๆที่ยังถือเพศเป็น

สามเณรอยู่เมื่ออยากจะกลับมาบวชเป็นสามเณรหรืออุปสมบทเป็นภิกษุอีกก็ควรได้รับอนุญาต [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/321]

ข้อผ่อนผันและข้อยกเว้นของผู้ยุติติดยปวิวาส

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพระพุทธรองค์ได้แนะนำเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ สำคัญ สรุปได้ 2 ประการ คือ

1) ถ้ากุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียเปลี่ยกายมา ให้แสวงหาจิวรที่มีอุปขฌายเป็น เจ้าของ

2) ถ้ายังไม่ปลงผมมา ให้สงฆ์อุปโลกนาคณปลงผมให้ [วิ.ม. (ไทย) 4/87/141]

การให้ปฏิบัติเช่นนี้พระอรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมและให้เหตุผลไว้ว่า เมื่อ กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียมาขอบวช ให้สงฆ์นำตัวกุลบุตรไปพักไว้ ณ ที่สมควรก่อน ไม่ควร นำตัวเขาไปหาอุปชฌาย์อาจารย์ทันทีแล้วขอให้อุปชฌาย์อาจารย์บวชให้ ทั้งนี้เพราะหากมี อุปชฌาย์อาจารย์บางท่านไม่เชื่อใจหรือไม่ต้องการเป็นอุปชฌาย์อาจารย์ให้กับผู้เคยเป็นเดียรถีย หากไปพูดคุยกันต่อหน้า กุลบุตรนั้นได้ยินคำปฏิเสธของอุปชฌาย์อาจารย์ กุลบุตรนั้นอาจไม่ พอใจหรือเสียใจจนเปลี่ยนใจไม่ยอมบวชก็เป็นได้ ท่านจึงแนะนำให้ไปคุยกับอุปชฌาย์อาจารย์ ก่อน คือให้ไปทาบถามขอจิวรและบริหารจากอุปชฌาย์อาจารย์ที่ยินดีจะให้การบรรพชา อุปสมบทแก่กุลบุตรนั้น ในเรื่องการปลงผมและหนวดก็ให้สงฆ์ตกลงมอบให้เป็นภาระแก่ภิกษุที่ เต็มใจทำหน้าที่

1) ข้อผ่อนผันในการยุติติดยปวิวาส

พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวถึงข้อผ่อนผันพิเศษไว้แก่นักบวชบางพวกไว้อีกว่า

(1) ตติยปวิวาสนี้ คณะสงฆ์ควรให้แก่นักบวชนอกศาสนาจำพวกอเจลกและอเจลก ผู้เป็นปริพาชกเปลี่ยเท่านั้น

(2) ถ้าแม่เขานุ่งผ้าสาฎกหรือบรรดาผ้าวาฬกัมพลเป็นต้น อันเป็นสัญลักษณ์ของ เดียรถียมา สงฆ์ก็พึงให้บรรพชาแก่เขา

(3) นักบวชนอกศาสนาจำพวกดาบสและชีปขาว (ป็นทังคะ) เป็นต้น ก็ไม่พึงให้ ตติยปวิวาสแก่พวกเขาเหมือนกัน สงฆ์พึงให้เขาบวชเป็นสามเณรเป็นอันดับแรกแก่คนเหล่านี้

จึงกล่าวได้ว่า ดาบสในคัมภีร์พระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นพวกกรรมวาทีกิริยาที่เป็นนักบวชพวกที่มีอุปนิสัยนิยมไปในเนกขัมมะจึงละทิ้งบ้านเรือนออกบวชเพื่อแสวงหาทางพ้น ทุกข์ หากเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยถึงพร้อมเมื่อได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าในอดีตก็จะได้บรรลุธรรม ตามแต่อุปนิสัยของตน แต่หากยังไม่ได้บรรลุธรรมก็มักจะตั้งความปรารถนาเพื่อจะเป็น พระพุทธเจ้าหรือพระอนุพุทธเจ้าในอนาคต เป็นนักบวชที่มีอินทรีย์แก่กล้าพร้อมจะบรรลุธรรม เนื่องจากการฝึกฝนอบรมตนมาเป็นเวลายาวนาน บางตนพอทราบว่าจะมีพระพุทธเจ้าจะ ตรัสรู้ถึงกับออกบวชรอคอยเลยก็มี เป็นที่เคารพนับถือและเป็นนื่อนาบุญของเทวดาและมนุษย์

ผู้ต้องการบุญกุศลเนื่องจากเป็นผู้ทรงศีลและมุ่งปฏิบัติธรรม จึงถือว่าดาบสเป็นนักบวชที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเมื่อเปรียบเทียบกับนักบวชในลัทธิภายนอกพวกอื่น

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ได้ข้อสรุปว่า ตติยปริวาสเป็นข้อวัตรที่พระพุทธองค์กำหนดให้สงฆ์ประกาศให้แก่กุลบุตรผู้เคยออกบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (ปริพาชก เปลือยกาย) 2 ประเภทเท่านั้น คือ (1) อาชีวก และ (2) อเจลก นักบวชพวกอาชีวกและปริพาชกเหล่านี้มีทัศนคติตรงข้ามกับพระพุทธศาสนาใน 3 เรื่องที่สำคัญ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมิฉชาติภูมิ คือ

1) ปุพเพกตเหตุวาท การถือว่า สุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะกรรมเก่า เรียกสั้นๆ ว่า ปุพเพกตเหตุวาท

2) อัสสรนิมมานเหตุวาท การถือว่าสุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะการบันดาลของเทพผู้เป็นใหญ่เรียกสั้นๆ ว่า อิศวรกรรมวาท หรือ อิศวรนิรมิตวาท

3) อเหตุปัจจัยวาท การถือว่า สุขทุกข์ทั้งปวง เป็นไปสุดแต่โชคชะตาลอยๆ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เรียกสั้นๆ ว่า อเหตุวาท [อง.ติก. (ไทย) 21/501/222]

ส่วนนักบวชพวกที่ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส ได้แก่ ดาบสและชีปะขาว (ปณฺฑริคฺกะ) นักบวชพวกนี้มีทัศนคติคล้ายกับในพระพุทธศาสนา คือ กัมมวาทีกิริยาที่เป็นพวกนักบวชนุ่งผ้า (ผ้าที่นุ่งห่มเป็นผ้ากาสาвањеบ้าง, หนังก้างบ้าง, หนังก้างบ้าง, ผ้าขาวบ้าง) เป็นเพศบรรพชาที่พระพุทธเจ้าและพระอริยสาวกจำนวนมากเคยออกบวชตอนยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ สรุปสาระสำคัญอันเป็นเหตุผ่อนผันหรือยกเว้นให้ไม่ต้องอยู่ตติยปริวาสได้ 5 ประการ คือ (1) เป็นนักบวชพวกกรรมวาทีกิริยาว่า (2) เป็นนักบวชที่มีวิถีชีวิตอนาคาริกและภิกขาจารเลี้ยงชีพ (3) การนุ่งห่มผ้าและการใช้บริวาร (4) ความเกี่ยวข้องในอดีตในช่วงเป็นพระโพธิสัตว์ของพระพุทธเจ้าและพระมหาสาวก และ (5) เจ้าศากยที่เป็นอัญญเดียรัจฉาย ได้รับสิทธิพิเศษในฐานะเป็นญาติของพระพุทธเจ้า [วิ.ม. (ไทย) 4/87/142]

2) ข้อยกเว้นในการอยู่ตติยปริวาส

อนึ่ง พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงข้อผ่อนผันหรือข้อยกเว้นไว้อีกสำหรับนักบวชนอกศาสนาที่บรรลุตระเป็นพระอรหันต์ในระหว่างอยู่ตติยปริวาส กล่าวคือ

(1) ในระหว่างอยู่ตติยปริวาส หากได้สมาบัติ 8 ก็ควรให้อยู่ตติยปริวาสต่อไปจนครบ 4 เดือน เพราะยังเป็นโลกียฌาน ทั้งนี้เพราะสมาบัติ 8 หากผู้ปฏิบัติไม่สำรวมระวังก็ยังไม่เสถียร

(2) ในระหว่างอยู่ตติยปริวาส กำหนดมหาภูตรูป อุปาทายรูป หรือรูปนามได้ ก็ควรให้อยู่ตติยปริวาสต่อไปจนครบ 4 เดือน

(3) ในระหว่างอยู่ติดถียปรีวาส หากเริ่มยกวิปัสสนาขึ้นสู่ไตรลักษณ์ได้ ก็ยังถือว่าเป็นชั้นโลกียธรรม กิเลสยังกำเริบได้ ควรให้อยู่ปรีวาสต่อไปจนครบ 4 เดือน

(4) ในระหว่างอยู่ติดถียปรีวาส หากเจริญวิปัสสนาบรรลุโสดาปัตติผล จึงควรถือว่าบำเพ็ญวัตรได้บริบูรณ์ ผู้เป็นพระโสดาบันแล้วถือว่าได้ทำลายมิจฉาทิฏฐิได้หมดสิ้นแล้ว ลูกศรคือวิจิกิจฉาก็คงหมดได้หมด ควรให้กุลบุตรนั้นบรรพชาอุปสมบทในวันนั้นเลยทีเดียว ตามความหมายนี้สรุปได้ว่า หากว่าวันนั้นกุลบุตรนั้นยังครองเพศเป็นเดียรธีย์ แต่บรรลुरुธรรมเป็นโสดาบัน สงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องให้เขาอยู่ติดถียปรีวาส ควรจัดการให้เขาได้รับการบรรพชาอุปสมบททันที [วิ.ม.อ. (ไทย) 6/1/236-237]

ประโยชน์ของการอยู่ติดถียปรีวาส

จากการพิจารณาพบว่า การอยู่ติดถียปรีวาสมีประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ

1) กุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาประเภทเปลือยกายและมีลัทธิความเชื่อขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา หากให้เข้ามาบวชในทันทีย่อมปรับตัวลำบากทั้งเรื่องการนุ่งผ้าและการเปิดใจยอมรับคำสั่งสอนตามแนวของพระพุทธศาสนา การอยู่ติดถียปรีวาส 4 เดือนจึงเป็นเวลาที่เหมาะสมสำหรับพิสูจน์ความตั้งใจ ฝึกหัดนุ่งห่มผ้า และเรียนรู้คำสั่งสอนพร้อมทั้งฝึกการปฏิบัติตน

2) คณะสงฆ์และพระอุปัชฌาย์เมื่อมีกุลบุตรที่เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาเข้ามาบวชเป็นภิกษุย่อมต้องการเวลาไตร่ตรองพิจารณาให้รอบคอบ เพราะถือลัทธิต่างกันอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งในสังคมก็ถือว่าเป็นคู่แข่งกันโดยตรง คำสอนและหลักการปฏิบัติก็ขัดแย้งกัน บางครั้งอาจเคยโต้ว่าทะเลหรือเคยขัดแย้งกันมาก่อน ระยะเวลา 4 เดือนที่ให้อยู่ติดถียปรีวาสจึงถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับให้คณะสงฆ์และพระอุปัชฌาย์พิจารณาตัดสินใจให้บรรพชาหรืออุปสมบท

3) สำหรับอุบาสกอุบาสิกาผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์บำรุงภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 การที่จะให้ถวายเป็นการอุปถัมภ์ภิกษุที่เคยเป็นเดียรธีย์โดยทันทีทันใดอาจเกิดความระแวงสงสัยหรือทำด้วยการฝืนใจหรือความรู้สึกต่อต้าน การที่กุลบุตรนั้นได้พิสูจน์ตัวเองด้วยการอยู่ติดถียปรีวาส 4 เดือนย่อมจะทำให้อุบาสกอุบาสิกาเกิดความมั่นใจหมดความระแวงสงสัย

จึงกล่าวได้ว่า ติดถียปรีวาสนี้เป็นวัตรปฏิบัติที่เป็นประโยชน์แก่บุคคล 3 ฝ่าย คือ (1) แก่ตัวกุลบุตรผู้อยากเข้ามาบวชให้มีเวลาปรับตัวและฝึกหัดตนเองจนมีความพร้อม (2) แก่คณะสงฆ์และพระอุปัชฌาย์ผู้มีหน้าที่บรรพชาอุปสมบทให้มีความมั่นใจในกุลบุตรว่าต้องการบวชมาศึกษาพระธรรมวินัยจริงๆ ไม่ได้มาบวชเพราะมีวาระซ่อนเร้น และ (3) แก่อุบาสกอุบาสิกาผู้มีบทบาทสำคัญในการถวายเป็นการอุปถัมภ์บำรุงให้หมดความระแวงสงสัย มีความมั่นใจและมีศรัทธาเชื่อมั่นในภิกษุรูปนั้นๆ โดยตรงซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะเป็ประโยชน์เกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนาโดยรวม

สรุป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ก่อนศาสนิกของศาสนาอื่นจะเปลี่ยนมาถือพระพุทธศาสนา หากเป็นบุคคลทั่วไปพระพุทธศาสนาไม่มีขั้นตอนอะไรพิเศษ จะมีขั้นตอนคัดกรองบ้างก็เฉพาะ นักบวชนอกศาสนาเท่านั้น มีข้อกำหนดให้นักบวชนอกศาสนาจำพวก ปริพาชกเปลือย คือ อาชีวกและอเจลก (รวมทั้งนิครนถ์ด้วย) เท่านั้นที่ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุจะต้องอยู่ตติยปริวาส 4 เดือน เพราะนักบวชพวกนี้เปลือยกายและมีทิวทัศน์ขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา

นักบวชนุ่งผ้าพวกกัมมวาทีกิริยาที เช่น ดาบสและชีปะขาว (ปณฺธรังคะ) บวชได้ทันทีโดยไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส เพราะมีทศนะเรื่องกรรมและความเพียรคล้ายกับพระพุทธศาสนา อีกทั้งวิถีชีวิต การนุ่งห่มผ้าและวิถีชีวิตในฐานะเป็นอนาคาริกชนก็คล้ายกับภิกษุในพระพุทธศาสนา ในช่วงที่เป็นพระโพธิสัตว์พระพุทธองค์และพระมหาสาวกจำนวนมากก็เคยออกบวชเป็นดาบสมาก่อน จึงได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ตติยปริวาส เพราะเห็นว่่านักบวชเหล่านี้มีทศนะ หลักธรรมคำสอน หลักการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพาน (ฌานสมาบัติ) รูปแบบการเนนชีวิต การนุ่งห่มผ้า และมีความคุ้นเคยกับแนวทางปฏิบัติตามแบบพระพุทธศาสนาพอสมควรแล้ว ข้างฝ่ายคณะสงฆ์ก็มีความคุ้นเคยและยินดีจะให้เข้ามาบวชได้โดยไม่มีข้อสงสัย ด้วยความที่มีความเห็นและการปฏิบัติคล้ายกันนี้ หากเข้ามาบวชเป็นภิกษุก็ไม่ต้องใช้เวลาปรับตัวมาก ดังนั้นนักบวชพวกดาบสและชีปะขาว (ปณฺธรังคะ) จึงได้รับการยกเว้นไม่ต้องผ่านการคัดกรองด้วยการอยู่ตติยปริวาสเป็นเวลา 4 เดือน อนึ่ง หากขณะกำลังประพฤติดิตติยปริวาส บุคคลเหล่านี้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันก็สามารถให้อุปสมบทได้ทันที เพราะถือว่าได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลขั้นต้นซึ่งถือว่ามึศรัทธาและมีปัญญามั่นคงในพระพุทธศาสนาแล้ว

เอกสารอ้างอิง : References

- ธนิต อยู่โพธิ์. (2526). *ไตรสรณคมน์*. กรุงเทพมหานคร: ศิวพร.
- Yoophoe, T. (1983). *Tisarana*. Bangkok: Siwaporn.
- พระมหาสมชัย รตนญาณ. (2547). *ปริวาสกถา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ดาราวรรณการพิมพ์.
- Phramaha Somchai Rattanayano (2004). *Parawasakatha*. (2nd ed.). Bangkok: Darawan Printing.
- พระโมคคัลลานเถระ. (2547). *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*. พระมหาสมปอง มุทีโต แปลและเรียบเรียง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ประยูรพรินท์ติ้ง.
- Ven. Moggallana Thera. (2004). *The Path of Purity*. Phramaha Sompong Mudito Translation and arrangement. (2nd ed.). Bangkok: Prayoonwong Printing.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Mahachulalongkorn University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). *พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล (ชุด 91 เล่ม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Mahamakutrajaavidyalaya. (2000). *Tipitakas with Translation, Commentary Series 91 books*. (4th ed.). Bangkok: Mahamakutrajaavidyalaya.

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามแนว
อปินิยานิธรรม 7 ในชุมชนตำบลวังกระแจะ
อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

The Enhancing the Social Relationship of Ethnic Groups According
to the Aparihaniyadhamma in Wang-kajae Community
Chai-yok District, Kanchanaburi Province

พระวัชชัย อนามโย^{1*} และ อุทัย สติมัน²

PhraThawatchai Anamayo¹ and Uthai Satiman²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต²

Suan Dusit University

*Corresponding Author. E-mail: anamayoth@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักอปินิยานิธรรมกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีลักษณะทางชีวภาพและเชื้อชาติเหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคล

วังกระแจะเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทย มอญ พม่า และกะเหรี่ยง เป็นต้น ซึ่งในแต่ละชาติพันธุ์ต่างมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมาอาศัยอยู่กันจำเป็นต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ผสมผสานกับวัฒนธรรม ประเพณีและ คติความเชื่อของแต่ละชาติพันธุ์ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง; ความสัมพันธ์ทางสังคม; กลุ่มชาติพันธุ์; อปินิยานิธรรม 7

Abstract

This article is intended to analyze of Strengthening the Social Relationship of Ethnic Groups According to the Aparihaniyadhamma in Wangkrajae Community Chai-yok District, Kanchanaburi Province

From the research are as follow:- that an ethnic group means the group of people inherited from the same ancestors, having the same biological characteristic and race, including the same cultural ancestors. The people in the same ethnic group have the feelings of the blood and the culture bonds in the same time; these are the binding feelings that strengthen their identities.

The district of Wangkrajae is a community with various ethnic groups, i.e. Thai, Mon, Myanmarist, and Karen, etc., each of which has different cultures, customs, and the way of living. As these ethnic groups have to live together, something to hold on to is needed for strengthening unity; hence, applying Buddhist Dhammas to the leadings of their daily lives combining with each of their cultures, customs and beliefs can help them live happily.

Keyword: Enhancing, Social Relationship, Ethnic Groups, Aparihaniyadhamma

บทนำ

การปฏิบัติอยู่ในระเบียบวินัยของสังคม เป็นแนวทางที่บรรพบุรุษไทยได้วางกรอบให้ชนรุ่นหลังได้นำมาปฏิบัติ โดยนําระบบวิธีคิดที่กำหนดแบบแผนการประพฤติ ปฏิบัติ อันเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนพวกเดียวกัน ตลอดจนนักวัฒนธรรมในปัจจุบันได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในความหมายพลังความคิด วิธีคิด และการสร้างปัญญา เพื่อนำไปสู่การจัดการความรู้ในการส่งเสริม เสริมสร้าง และพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นข้อมูลวัฒนธรรมก็คือ ข้อเท็จจริงของวิถีชีวิต หรือวิถีแห่งการดำรงชีพของกลุ่มชน ซึ่งเป็นองค์รวมของวิถีชีวิต คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมมนุษย์ มีการปรับตัว และเปลี่ยนแปลงกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้ความหลากหลายทางสังคมมนุษย์ (ชูพินิจ เกษมณี, 2548 : 4) และเมื่อสังคมไทยมีประชากรมากกว่า หนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ก็ย่อมเกิดปัญหา อันจะเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงตามมา ยกเกินที่จะแก้ปัญหาได้

ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทย มอญ พม่า และกะเหรี่ยง ซึ่งในแต่ละชาติพันธุ์ต่างมี

วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมาอาศัยอยู่กันจำเป็นจะต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี ในพิธีบำเพ็ญบุญกุศลทั่วไป เช่น วันธรรมสวนะ (วันพระ) วันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือวันหยุดวันนักขัตฤกษ์ที่สำคัญ เป็นต้น โดยมีวัด สำนักสงฆ์ พระภิกษุสงฆ์ เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมต่อจนกลายมาเป็นความผูกพัน ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งต่างก็มีการจัดพิธีกรรมทางศาสนาตามคติความเชื่อที่บรรพบุรุษได้นำมาประพาดปฏิบัติสืบทอดในลักษณะของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่ถือกำเนิดจนถึงบั้นปลายของชีวิต โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ผสมผสานกับวัฒนธรรม ประเพณี และ คติความเชื่อของแต่ละชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดเป็นวิถีพุทธ สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างร่มเย็น ส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังคำกล่าวที่นำเสนอไว้ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญแห่งการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยมีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมอันดีงาม” (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554 : 4)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการของพุทธศาสนาในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีส่วนในการหล่อหลอมชุมชน โดยนำหลักอภิปรายธรรม 7 เข้ามาเสริมสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการช่วยเหลืองานซึ่งกันและกันทั้งทางวัด สำนักสงฆ์ หรืองานในชุมชน การถ้อยทีถ้อยอาศัยพึ่งพากัน โดยมีการแยกเชื้อชาติ หรือภาษา แต่ตรงกันข้ามกับเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา และประพฤติปฏิบัติตนชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หลักอภิปรายธรรมกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในชุมชนตำบลวังกระแจะอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research)

ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี รวมทั้งข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ โดยแบ่งแหล่งข้อมูล ดังนี้

ก) แหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

ข) แหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หรือประเด็นที่ต้องการทราบ

2. ขั้นศึกษาภาคสนาม (Field Work)

การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ตัวอย่างที่แตกต่างกันตามลักษณะของประชากรกลุ่ม เพื่อให้ได้บุคคลที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างแท้จริง

3. ขั้นวิเคราะห์

การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และนำมาหาประเด็นหลัก และข้อสรุป จากนั้นทำการจำแนกข้อมูลตามประเด็นต่างๆ นำข้อมูลมาทำการเปรียบเทียบกัน และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเพื่อนำไปตอบปัญหาการวิจัย

4. ขั้นสรุป

สรุปผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาข้อสรุป และนำเสนอรายงานผลการวิจัย ในรูปแบบพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์หลักอุปาทานธรรมกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ชาติพันธุ์ (Ethnicity) คือ กลุ่มคนที่มีจุดกำเนิดของบรรพบุรุษร่วมกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแบบแผนเดียวกัน รวมถึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เชื้อชาติและสัญชาติสอดคล้องกัน สำหรับผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มักมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไป โดยเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์และในขณะเดียวกัน ก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาตินั้มนับถือศาสนาเดียวกัน หรือได้รับอิทธิพลจากกระบวนการกล่อมเกลางานทางสังคมแบบเดียวกัน เป็นสิ่งที่แสดงถึงพื้นฐานความเป็นมนุษย์ในแต่ละเชื้อชาติและแสดงถึงวิวัฒนาการของระบบสังคมการเมือง โดยในแต่ละภูมิภาคมักประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายเผ่าพันธุ์โดยแต่ละเชื้อชาติก็จะมีวัฒนธรรมและประเพณีที่สวงามเป็นของตนเอง และเป็นความงดงามของสังคมโลกที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย (อมรา พงศาพิชญ์, 2537; เสรี ชาเลลา และคณะ, 2544)

สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีลักษณะทางชีวภาพและเชื้อชาติเหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคล

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ พระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แต่พระพุทธศาสนาก็มี อิทธิพลและบทบาทบุญญัตติต่อวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม เป็นสถาบันเบื้องต้นสำหรับการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และสวัสดิการของมนุษย์ หลักธรรมที่จะทำให้การเสริมสร้างความสัมพันธ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสามัคคีในการสร้างความเจริญให้แก่ สังคมในชุมชน ซึ่งถือว่าคนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เป็นส่วนหนึ่งชุมชนเหมือนกัน เป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักเสรีภาพ ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอยู่สันติสุข เรียกว่า อปรีหานิยธรรม มี 7 ประการ [ที.ม. (ไทย) 10/70/90; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2551] เป็นหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วย ป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียว มี 7 ประการ สามารถวิเคราะห์การ ประยุกต์ในการอยู่ร่วมกัน ได้ดังนี้

1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พบปะปรึกษาหารือกิจการงาน อย่างสม่ำเสมอ

ตำบลวังกระแจะ เป็นตำบลที่มีประชากรหลายชนชาติ และมีประชากร 6900 คน โดยประมาณ มีทั้ง ชนชาติพม่า ไท ญวน กระเหรี่ยง เป็นพื้นที่ๆ ที่ การรวมประชากรหลายชน ชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข โดยประยุกต์หลักอปรินิยธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ของสังคม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน รับรู้ข่าวสารร่วมกันเป็นเรื่องเดียวกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการแจ้งข่าวสารจำเป็นต้องมีการประชุมเป็นวาระบ้าง เร่งด่วนบ้าง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

“การประชุมกันบ่อยๆ และการได้พูดกัน ถือว่าเป็นผลดีจะทำให้เราได้รับรู้ และทราบ ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือองค์กร แม้แต่ปัญหาส่วนตัวของแต่ละบุคคล เพื่อที่จะแก้ปัญหา ได้ทันทั่วทั้ง” (สัมภาษณ์, เจ้าอาวาสวัดแก่งสามัคคี, 15 มกราคม 2558)

“เมื่อเกิดปัญหาขึ้นเราควรที่จะหาวิธีในการแก้ไข ซึ่งวิธีที่ดีที่สุด คือการพูดคุย เพื่อ หาทางออกที่ดีที่สุดทั้งสองฝ่าย ซึ่งในการพูดคุยนั้นควรที่จะฟังให้จบในแต่ละฝ่ายในการปรึกษา พูดคุยกัน จะส่งผลดีของสังคมชุมชนที่สงบสุข เป็นสังคมที่สันติสุขและยั่งยืน” (สัมภาษณ์, เจ้า อาวาสวัดบึงตันน้อย, 15 มกราคม 2558)

“การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะ ประชุม ปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับ ในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคมซึ่งความเจริญไม่ เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น ปัญหาถูกไปติดยาเสพติด ก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับ ผู้ร่วมงานทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 2, 10 มกราคม 2558)

“การประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 9, 17 มกราคม 2558)

“การประชุมกันบ่อยๆ เป็นการระดมมันสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมี นำมาแก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง ส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญในด้านต่างๆ” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 7, 19 มกราคม 2558)

ดังนั้น นักปกครอง จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้รับฟังข่าวสาร การประชุมกันบ่อยๆ ส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้านได้ทราบการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังสร้างความเข้าใจต่อกันได้ดี เกิดความสามัคคีได้ดี

2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน

การที่มีการเรียกประชุมชุมชน หรือหมู่บ้าน และทุกคนเข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน ทำให้มีการร่วมแรงร่วมใจกัน ในการทำงานต่างๆ เกิดความกลมเกลียวกัน เวลาการทำกิจกรรมจะทำให้เกิดมีพลัง งานเหล่านั้นก็จะสำเร็จได้ทันเวลา และการแก้ไขปัญหาต่างๆ การให้แง่คิดเห็นหลังการประชุม การอยู่ร่วมกัน เนื่องจากในชุมชนนี้ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายชาติเผ่าพันธุ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

“เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกันไม่กินแหว่ง แคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่นในครอบครัวมีอะไรปรึกษาหารือกันก็ต้องอยู่พร้อมๆ กันเพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่จะทำลงไปด้วยความเต็มใจ” (สัมภาษณ์, ประชาชน, 10 มกราคม 2558)

“การทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำ ร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันชุมชนที่เราอยู่ เพื่อความร่มเย็นของชุมชนทุกกลุ่ม” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 9, 17 มกราคม 2558)

“การที่พวกเราพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 7, 19 มกราคม 2558)

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้

กติกาที่เราได้ร่วมตกลงกัน จะสามารถประคับประคอง สิ่งที่ยุทธพบุรุษสร้างไว้จะเป็น กำแพง ป้องกันสิ่งที่จะมาทำลายจารีตที่ดำรงมา สิ่งไหนที่เป็นประโยชน์ และสิ่งไหนที่คนในชุมชน ส่วนใหญ่ยินยอม และตกลงกันได้ และมีมติเป็นเอกฉันท์ หมายความว่าไม่ล้มกฎเก่า ตั้งกฎ กติกาขึ้นใหม่ตามใจชอบหากจะเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกของเดิมหรือจะ เพิ่มเติมของใหม่ก็ จะต้องปรึกษาหารือเห็นชอบร่วมกันพร้อมๆ กัน ไม่ใช่อำนาจประกาศออกมา แต่ฝ่ายเดียวพวก

เดียวโดยไม่ฟังเสียงใคร (ผู้บริหารของเราส่วนใหญ่จะปฏิบัติสวนทางกับ หลักการข้อนี้ คือพอได้ขึ้นเป็น ผู้บริหารก็มักจะเลิกลั่นนโยบายของคนเก่าหรือสิ่งที่คนเก่าทำไว้ แล้วกำหนดนโยบายของตนเอง ขึ้นใหม่ด้วยความคิดของตนเอง แต่ผู้เดียว และมักจะทำอย่างนี้ ทุกครั้งที่เปลี่ยนผู้บริหาร) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

“การที่เราตั้งเป้าหมาย หรือกฎกติกาไว้นั้น ก็ไม่ควรที่จะไปล้มล้างไป เพราะจะได้เป็นบรรทัดฐานของความสงบขององค์กร ชุมชน เพื่อการสร้างสามัคคี” (สัมภาษณ์, เจ้าอาวาสวัดแก่งสามัคคี, 15 มกราคม 2558)

“สังคมชุมชนจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่างเช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย” (สัมภาษณ์, ประชาชน, 10 มกราคม 2558)

“การไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ สิ่งไหนที่มันมีอยู่แล้วก็ไม่ควรยกเลิกสิ่งนั้น หากว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดี” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 9, 17 มกราคม 2558)

“การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือระเบียบข้อบังคับ เพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน และเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 7, 19 มกราคม 2558)

4) เคารพนับถือเชื่อฟังผู้อาวุโส

การอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องรู้จักเคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้ผ่านวัยผ่านประสบการณ์มากเพราะอดีตเป็นบทเรียนของ ปัจจุบันผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ผ่านอดีตมาแล้วมีบทเรียนแห่งความถูกผิดความเลื่อมความเจริญมาแล้ว ประชาชนในชุมชนวังกระแจะได้ปฏิบัติตามแนวทางของการอยู่ร่วมกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงทัศนะไว้ว่า

“การเคารพผู้อาวุโสเป็นสิ่งที่ดีงาม สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการให้เกียรติซึ่งกันละกัน เป็นกฎกติกาเป็นมารยาทที่พึงกระทำ เพื่อความสงบ และความสามัคคี” (สัมภาษณ์, เจ้าอาวาสวัดแก่งสามัคคี, 15 มกราคม 2558)

“ในการอยู่ร่วมกันควรที่จะให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ควรที่จะแบ่งชนชั้นวรรณะ ควรอยู่กันด้วยความรักความสามัคคีเปรียบเสมือนเป็นพี่เป็นน้อง เพราะในการอยู่ร่วมกันต้องมีการกระทบการท้อย่างแน่นอน เพราะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีทั้ง ไทย มอญ พม่า กะเหรี่ยง ดังนั้น เราควรที่จะต้องระมัดระวังในทุกๆ ด้าน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและแตกแยกขาดความสามัคคี (สัมภาษณ์, เจ้าอาวาสวัดบึงตื้นน้อย, 15 มกราคม 2558)

“การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพ และเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย” (สัมภาษณ์, ประชาชน, 10 มกราคม 2558)

“ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มาก” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 9, 17 มกราคม 2558)

“เชื่อฟังคำสอนของท่าน ความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้น้อยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะการปกครอง การบริหารจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม หน้าที่ ปกครอง หน้าที่สั่งการ เป็นต้น เป็นเรื่องที่ยุใหญ่หรือผู้นำจำต้องปฏิบัติ” (สัมภาษณ์, ประชาชน หมู่ที่ 7, 19 มกราคม 2558)

สามารถสรุปได้ว่า ผู้อาวุโสในหมู่บ้านซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสำคัญ ที่ต้องให้ความเคารพ จะสามารถเป็นร่มโพธิ์ใบใหญ่ ให้กับลูกหลาน ดังนี้ ควรปลูกจิตใต้สำนึกให้ เคารพเชื่อฟัง ผู้นำ หรือผู้ที่ใหญ่ในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และความสามัคคี เช่น หากสมาชิก ต้องการเสนอความคิดเห็น จำเป็นต้องขออนุญาต ซึ่งถือเป็นการให้เกียรติในที่ ประชุมและผู้นำ

5) ปกป้องคุ้มครองเด็กและสตรีไม่ให้ถูกข่มเหงน้ำใจ

การสร้างเสริมชุมชนให้เกิดความสุข ความสามัคคี ว่าต้องมีมาตรการสร้างความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิอยู่ได้อย่างปกติสุข ถ้าในระดับ หน่วยงานก็คือ จัดให้มีสวัสดิการที่ดีทำให้สมาชิกมีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ข่มเหงน้ำใจกัน ไม่ใช้อำนาจจกดขี่ครัดครั้นตนเองไม่ก่อให้เกิดความคับแค้นใจในหมู่สมาชิก ดังที่ผู้ให้ข้อมูล ได้แสดงทัศนะไว้ว่า

“การให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่ดีงาม ไม่ควรแบ่งชนชั้นวรรณะ หรือกีดกันความสามารถของสตรี ไม่ควรว่าสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า แต่ควรที่จะเปิดโอกาสให้สตรี เข้ามาแสดงความรู้ความสามารถ เพื่อพัฒนาองค์กร และชุมชน”

“สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้ การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใดๆ ผู้หญิงถูกกดขี่ข่มขืน มากๆ ความ เสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น”

“เราไม่ควรข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหง รังแก

สรุปได้ว่า การสร้างชุมชนให้แข็งแรง จะต้องส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ของประชาชน ความเสมอภาคทางด้านสังคม และความเสมอภาคในโอกาส เด็ก เยาวชน และ บุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ และจากชุมชน จากการใช้ความรุนแรง

และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล โดยเท่าเทียมกัน

6) การเคารพสิทธิการบูชา ปุชนียสถานและปุชนียวัตถุ

การเคารพเคารพสิทธิการบูชา ปุชนียสถานและปุชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ที่เคารพสักการะสืบต่อกันมาแต่โบราณ อันเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ มีความยึดมั่นในสิ่งที่เคารพสักการะอันเดียวกัน และผู้นำ จะต้องเปิดโอกาสให้คนทุกคนในสังคมได้ใช้แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันรักษาประเพณีอันดีงามไว้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงทัศนะไว้ว่า

“การที่คนเราจะอยู่ร่วมกันด้วยความหลากหลายของชาติพันธุ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียึดเหนี่ยวจิตใจในการอยู่ร่วมกัน นั่นคือสิ่งที่เรานับถือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำองค์กร หรือในชุมชน เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน สำนักสงฆ์ วัดวาอารามต่างๆ รวมถึงพระสงฆ์ เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ สร้างความสามัคคี คมสงบให้แก่ชุมชน และสังคม”

“การให้ความเคารพศาสนสถาน ปุชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่ยอมรับของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ต้งาม”

“ปุชนียสถานที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้เป็นสมบัติของชาติ ไม่แสดงอาการที่ดูหมิ่นเหยียดหยาม ไม่ควรละเลยต่อพิธีการที่แสดงถึงความเคารพบูชา ไม่ทำลายวัฒนธรรมที่ต้งาม ไม่ทำลายสิ่งที่เราเคารพบูชา ของลัทธิอื่น หรือความเชื่อของกลุ่มอื่น”

สรุปได้ว่า การเคารพสถานที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสถานที่กราบไหว้บูชา ควรดูแลทำนุบำรุงรักษาร่วมกันปกป้องไม่ทำลายวัฒนธรรม ไม่ทำลายสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ของลัทธิอื่นๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคม แม้ว่าการอยู่ร่วมกันในชุมชนนี้ จะเป็นการอยู่ร่วมกันในหลายชาติพันธุ์ การเคารพความเชื่อที่ต่างกัน ทุกคนต้องไม่ทำลายสถานที่แห่งนั้น จนเป็นการเสริมความสามัคคีในชุมชน

7) บำรุงรักษาผู้มีธรรมทั้งหลายที่เป็นที่พึ่งของประชาชน

การบำรุงรักษาผู้มีธรรมนั้น ทุกคนในชุมชนจำต้องเปิดใจกว้างให้แก่ศาสนาทุกศาสนาที่คนในบ้านเมืองเขานับถือ ใครจะมาเผยแพร่ศาสนาอะไรก็ยินดีต้อนรับไม่กีดกันรังเกียจซ้ำยังสนับสนุนอุปถัมภ์บำรุงให้ด้วย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงทัศนะไว้ว่า

“ควรจะคอยดูแลเอาใจใส่ในพระสงฆ์ หรือวัดวาอารามที่เป็นสถานที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่บุคคลในชุมชน ในฐานะที่เป็นชาวพุทธ เพราะพระสงฆ์ในวัด หรือสำนักสงฆ์ ที่อยู่ในชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่ควรเคารพนับถือ เป็นศูนย์รวมเพื่อสร้างความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด”

“คุ้มครอง อันชอบธรรม คือการคุ้มครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่นการทำบุญด้วยปัจจัย 4 หรือการช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น การบำรุงวัด”

“เป็นการบำรุง คุ้มครอง แก่พระผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยปกติ”

“การจัดการให้ความดูแล บำรุง คุ้มครอง แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก”

สรุปได้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคม ควรให้การสนับสนุนผู้ที่มีคุณธรรมทั้งหลาย ให้ได้รับโอกาสที่จะใช้ความสามารถในการได้รับการศึกษา โอกาสที่จะแสวงหาเพื่อความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีพหรือการเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ ชุมชนต้องให้ความอุปถัมภ์ และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมความเข้าใจ อันดีและความสมานฉันท์ระหว่างพุทธศาสนิกชน รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน และส่งเสริมการสร้างสามัคคี

ผลจากการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยพุทธสันติวิธี พบว่า การนำหลักอปริหานิยธรรม 7 คือ ธรรมแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก 3) ไม่บัญญัติ ไม่เลิกบัญญัติที่มีไว้แล้ว 4) เคารพผู้ที่ควรเคารพ 5) ไม่ข่มเหงสตรี 6) เคารพบูชาสถานที่ 7) ให้การอารักขาผู้ทรงศีลสามารถเสริมสร้างความสามัคคี และ อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุป

การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ควรคิดถึงใจเขาใจเรา ควรคิดว่า ไม่ว่าชาติพันธุ์ไหนก็คือพี่น้อง เครือญาติ มองถึงเขาเหล่านั้นด้วยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ไม่ควรที่จะมองแบบแบ่งชนชั้นวรรณะ หรือมองว่าตนเองเหนือกว่าผู้อื่น เพราะการกระทำแบบนี้ จะทำให้เกิดความแตกแยก และมีผลเสียมากกว่าผลดี ถ้าเราหรือ บุคคลในชุมชนในสังคมตำบลวังกระแจะอยากให้เกิดสันติสุขควรที่จะมองบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นในการอยู่ร่วมกัน ด้วยเมตตา กรุณา ด้วยมิตรไมตรีเป็นพี่เป็นน้อง มองถึงสิทธิ์ของมนุษยชน ในความเป็นคนเหมือนกัน เพื่อเป็นการ

ป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำรอยเดิมอีก การสร้างความสัมพันธ์ ในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันในสังคมของชุมชนตำบลวังกระแจะ ผู้นำทุกๆ ฝ่ายควรที่ร่วมมือกันอย่างจริงจัง รวมไปถึง ประชาชนในชุมชนด้วย ไม่ควรเป็นหน้าที่ของผู้หนึ่งผู้ใด หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะการจะสร้างความสัมพันธ์ ในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกๆ คน และทุกๆ ฝ่าย ที่มีหน้าที่ช่วยกันดูแลรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามให้เกิดเป็นสังคมชุมชนแห่งสันติสุข

เอกสารอ้างอิง : References

- เจ้าอาวาสวัดแก่งสามัคคี อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์. วันที่ 15 มกราคม 2558.
- Abbot of Wat kaengsamakkhee Chai-yok District, Kanchanaburi Province. Interview. January 15, 2015.
- เจ้าอาวาสวัดเนินสุวรรณคีฤทธาราม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์. วันที่ 15 มกราคม 2558.
- Abbot of Wat Noensawanrittharam Chai-yok District, Kanchanaburi Province. Interview. January 15, 2015.
- เจ้าอาวาสวัดบึงตื้น้อย อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์. วันที่ 15 มกราคม 2558.
- Abbot of Wat Bongteenoi Chai-yok District, Kanchanaburi Province. Interview. January 15, 2015.
- ชูพินิจ เกษมณี. (2548). *สังคมไทย กับ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- Kedmanee, C. (2005). *Thailand Society and Cultural Diversity*. Bangkok: The Ministry of Culture.
- ประชาชน หมู่ที่ 2 ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2558.
- The Citizens M. 2, T. Wang-kajae, Chai-yok District, Kanchanaburi Province. Interview. January 10, 2015.
- ประชาชน หมู่ที่ 7 ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์. 19 มกราคม 2558.
- The Citizens M. 7, T. Wang-kajae, Chai-yok District, Kanchanaburi Province. Interview. January 19, 2015.

ประชาชน หมู่ที่ 9 ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สัมภาษณ์. 17 มกราคม 2558.

The Citizens M. 9, T. Wang-kajae, Chai-yok District, Kanchanaburi Province. Interview. January 17, 2015.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.

Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhist*. (16th ed.). Bangkok: S.R. Printing Mass Product.

ภาวดี มหาพันธ์. (2532). *พื้นฐานอารยธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

Mahakhan, P. (1989). *The Basics of Thailand Civilization*. Bangkok: Odeonstore.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

MCU. (1996). *Tripitaka : Thai version*. BKK: MUC Press.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2554-2559*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

National Office of Buddhism. (2011). *Plan for the Propagation of Buddhism B.E. 2554-2559*. Bangkok: National Office of Buddhism Printing.

เสรี ชาหลา และคณะ. (2545). *กลุ่มชาติพันธุ์: วัฒนธรรมและประเพณีจังหวัดนครสวรรค์*. นครสวรรค์: สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.

Saloa, S. et al. (2002). *Ethnic Groups: Eultural and Traditions of Nakhon Sawan Province*. Nakhon sawan: Nakhon sawan Rajabhat Institute.

อมรา พงศาพิชญ์. (2537). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Phongsapichaya, A. (1994). *Cultural Ethnic Religious and Social Anthropology: A Concept Analysis of Thailand*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Presenting Somdet Phra Buddha Ghosajarn (P.A. Payutto)'s Hometown, the Origin of A Savant of Thai Priests

Apsorn Tiewcharoenkij

Watpalaylai, Suphanburi

Email: mk.sommas@gmail.com

Abstract

The academic journal aims to propose scholars' important and beneficial points of views in many aspects of Presenting Somdet Phra Buddha Ghosajarn {His Holiness' former name "Jao Khun" (the priest who has charge of the monks in a portion of a monastery) Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto}'s Hometown , the Origin of A Savant of Thai Priests in order to encourage and conserve Somdet Phra Buddha Ghosajarn's hometown situated at Sri Prachant district, Suphanburi province which is popular, admired and valuable as a memorial place for learning the old ways of living and keeping His Holiness' wisdom of Dhamma propaganda alive. There are three main aspects to be presented in this journal. Moreover, the journal also proposes Sri Prachant market story, Suphanburi province which is a location Somdet Phra Buddha Ghosajarn's hometown for promoting an honourable and valuable tourist attraction in Suphanburi respectively.

Keywords : Presentation; Conserve; Savant; Memorial Place; Wisdom

Introduction

Somdet Phra Buddha Ghosajarn (P.A. Payutto)'s hometown situated in Sri Prachant old market , Suphanburi province is one of important, valuable and famous sources of learning, identifying and understanding ways of life of people in Sri Prachant district about 100 years ago (now in 2016 His Holiness is 78 years of age). It is popular for its charming old atmosphere near the Tha Cheen river which has been feeding the soul of people living at the riverside for

a very long period of time. Somdet Phra Buddha Ghosajarn's birthplace was established and has been conserved well with cooperation of Sri Prachant local villagers who donated their money to establish Somdet Phra Buddha Ghosajarn's birthplace foundation in order to honour His Holiness whom the UNESCO admired as "An Important Person of the World", and remembered as A Savant of Thai Priests among Thai people.

MGR Online, 2009. Not only does the old market sell good taste foodstuff, but also its old atmosphere is much appreciated. Sri Prachant market is far from Muang district, Suphanburi province for 20 kilometers. By driving along a fine Suphan – Chainat main road. Sri Prachant market is an important place because it is Jao Khun Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto)'s hometown whom admired as "A Good Man of Sri Prachant" and also "A Savant of Thai Priests". With plenty of religious activities in propagandizing Buddhism continuously no matter Dhamma discussion, preaching, discourse and Dhamma talk. In addition, there are plenty of Dhamma opuses that are accepted by both Thai people and foreigners. Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto) was awarded the "Education for Peace" from the UNESCO in 1994. He was appointed as an abbot of Nyana Vesakavan temple at Sampran district, Nakorn Patom province.

Mongnoi, 2016. One of the old markets of Suphanburi with the age of about 100 years in Sri Prachant district in a form of two stage old houses which has conserved characteristics in the past was awarded the outstanding market for being a source of cultural tourism in 2008. Jao Khun hometown situated in Sri Prachant old market. Jao Khun P.A. Payutto was admired as a Poet of Buddhism and a Diamond of the world with plenty of writing works. In the past, his house used to be a drapery which has been conserved to be in the same condition including household appliances too.

Sorn Sorn Suphan, 2007. Described people's lifestyle at Sri Prachant market by starting with his coming to and eating at the original noodle shop with very good taste which is located near the bridge across the Tha Cheen river near Sri Prachant Councils. A shop is a row of house with many customers. Opposite of the noodle shop found a row house with a name tag in front of the second floor of the house written "(P.A. Payutto)'s birthplace". Over the door

of the first floor with a name tag written “Bai Rattanakarn”. This is where Jao Khun Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)’s biography and works are exhibited in order to propagandize an honour of Jao khun Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto).

So, it is necessary to see the importance of conserving Somdet Phra Buddha Ghosajarn’s birthplace and keep His Holiness’ wisdom of Dhamma propaganda alive. Moreover , help promoting visiting Somdet Phra Buddha Ghosajarn’s birthplace for learning people’s way of life about 100 years ago, visiting the atmosphere within His Holiness’ hometown which is like an interesting, charming and rare museum within the community. And it is like a centre of culture, Dhamma propaganda and a memorial birthplace of a savant and good person whom the UNESCO admired as an important person of the world.

Firstly, presenting Sri Prachant old market story. Secondly, describing the characteristics of Somdet Phra Buddha Ghosajarn’s birthplace and household appliances which identify people’s way of life about 100 years ago. Thirdly, presenting Somdet Phra Buddha Ghosajarn’s biography, Dhamma propaganda with his works and opuses which identify his wisdom in writing, presenting and understanding Dhamma in the ultimate level. These three important presentations can fulfill the objectives of absorbing a conservation of a source of learning culture, ways of life and having an inspiration that ignites a light within the hearts of community and visitors.

Sri Prachant Old Market Story will be presented as follows.

Holidaythai. Sri Prachant old market now is over 100 years old. In the past it was a community along Tha Cheen riverside (Suphanburi river). In the east of the riverside situated the commercial area where people came to buy rice, dried food, vegetables, fish, betel, fruits, clothes, appliances etc. Moreover, in the southern area of Wat Yang, there was a beach used as a harbor for cargo ships parking and waiting for a tide. Then tax official set up for a toll, and it was called Dan Khanon (Ban Hua Khanon at present) (Khanon means tax). Later, the harbor was built for being used as an area for cargo handling. When commerce grew up,

the land owner built a one – storey wooden houses for rent in the northern area of the village which was called Talad Nua (Northern Market). In 1950 some of villagers of Talad Nua migrated to rent a land of Wat Yang, then built two – storey wooden row houses along Tha Cheen riverside. Both market and houses were built with wood in the old architecture style which was called Talad Rong Yao (southern market). The opposite side of the market was Ban Krang Temple (Wat Ban Krang) which was an ancient religious place where many people came to do a merit. Chinese people there had a good market planning with streets surround the market which was in the middle. Then it became Wat Yang market. In 1853 Chaiya Nupab market was built then became Sri Prachant market since then. As for the name Sri Prachant , firstly it was understood for being brought from one of the characters in famous Thai literature “Khun Chang Khun Phaen” but in fact, it came from “Sri” which meant “Goodness, Abundant” and “Prachant” meant “Frontier” when being included it means “An Abundant Region”.

SUPHAN.BIZ. Sri Prachant district primarily belonged to Tha Phee Liang district (Muang District, Suphanburi) and Derm Bang Nang Buad district (Samchuck District) that’s because two districts region area were very huge, so they were divided into a part of Tha Phee Liang (Moddaeng sub – district at present) and another one of Nang Buad (Samchuck district at present). They were united to be Sri Prachant district in 1901. Sri Prachant sub – district primarily named Krapoong sub – district, later in 1937 Mr Som Meethongkam was appointed to be the first local resident who attributed lots of virtues, then he was renamed “Khoon Sri Prachant Raksa”. However, people agreed to change the old name of the sub – district to be “Sri Prachant sub – district” along Mr Som’s new name. In addition, Sri Prachant old market is far from Suphanburi for 16 kilometers by taking Suphan – Chainat main road. When reaching Sri Prachant District Office, find the parking lot at Wat Yang then take a walk to Sri Prachant old market. For more information, please contact Tel. 035 – 548722 or www.taladsriprachan.com

Love Thailand. In the past Sri Prachant Old Market was a wholesale market at Tha Cheen riverside for about 100 years and awarded the Tourism Industry in

2008 which was an outstanding cultural tourist attraction trend. It is far from Muang district, Suphanburi for 20 kilometers. On Saturdays and Sundays merchants sell many kinds of Thai and Chinese foodstuff, original desserts and ancient coffee for visitors at Sri Prachant market. In addition it is convenient for visitors to stay overnight there by choosing to stay in a few accommodations within Sri Prachant district.

Spotlight Travel. suggests tourists to come to visit Sri Prachant old market by bus or small bus coming directly to Sri Prachant district. Then worship the Bodhisattava in a shrine too. Moreover, they can hire a riverboat in order to view the sight seeing along two sides of Tha Cheen river.

Phra Brahmagunabhorn, 2014. Sri Prachant used to cover the area of Don Cheidi too that's because at that time Don Cheidi was together with Sri Prachant. Later, it was separated to be established as another district.

Mongnoi, 2016. Sri Prachant old market has been selected to be used as scenes for broadcasting many period films and dramas because of its famous old atmosphere conserved valuably of all time.

Meanwhile, **MGR Online, 2009.** Jao Khun Phra Brahmaguna bhorn's hometown situated at Sri Prachant old market is opened for a free visit every day from 9.00 – 17.00 o' clock except on Mondays for a touring group and private visit. For more information, please contact Tel. 035 – 548722.

Describing the Characteristics of Somdet Phra Buddha Ghosajarn's Birthplace and Household Appliances which identify People's Way of Life about 100 Years ago will be presented as follows.

MGR Online, 2009. Jao Khun Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)'s birthplace is divided into two floors. The first floor is organized as Bai Rattanakarn Shop where items in the old time like such silk clothes were sold, space was used as a tailor shop with two big cupboards displaying clothes and household appliances are kept orderly. Moreover, at another corner found a kitchen where Phra Brahmagunabhorn's hundred Dhamma books are kept for visitors who are interested in reading. Furthermore, there are many of his family's photos display his biography too on the walls. Up to the second floor of the house where his

photo, as big and real as himself, is shown. In addition, the space is organized to be the model of a small classroom in the past with blackboard, stationary equipments, desks and chairs for a memorial of Bamroong Woottiraj which was the first secondary school in Sri Prachant district established by his father for the goodness sake and convenience of young children's study in that era.

Lady Darika, 2014. Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)'s birthplace museum or known as Ban Jao Khun situated in Sri Prachant old market is a place for displaying Phra Brahmagunabhorn's way of life in the old time which was donated by people in Sri Prachant district and organized to be a museum of Dhamma propaganda and a memorial birthplace too in order to honour Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). The house is divided into two floors. The first floor is organized into 3 zones as follows. Firstly, Bai Rattanakarn zone, as a cloth shop with cupboards displaying clothes, ancient money to show his young life atmosphere. Secondly, Light of Faith zone, as a display of his life and family told through his family and relatives' photos. Thirdly, Light of Dhamma zone, as a display of his works, an ancient kitchen and household appliances in the past too. Up to the second floor, it is divided into 4 zones as follows. Firstly, Way of Savant zone, is organized by displaying interesting morale through tags on the wall. Secondly, Bamroong Woottiraj zone, as a model of small classroom in a time he was a young student. Thirdly, Works of Life, as a display of his works such as lectures and Dhamma talk. Fourthly, as a display of awards he received from many organizations both in national and international levels.

Somdet Phra Buddha Ghosajarn's Biography, Dhamma Propaganda with His Holiness' Works and Opuses which identify His Holiness' Wisdom in composing, presenting and understanding Dhamma in the ultimate Level will be presented as follows.

Wikipedia. Extra Professor Phra Brahmagunabhorn's former name Prayudh Arayangkul, a designation "Payutto" with well-known penname "P.A. Payutto" was born on 12 January 1938, Sri Prachant District, Suphanburi Province. He ordained a novice monk at the age of 12. In 1951 he lived in Wat Phra Piren, Bangkok until he could pass the examination of the first grade theologian and

Nine Sermons Sentencewhile he still was a novice. Phra Brahmagunabhorn is a well-known Thai Buddhist priest, an intellectual, and a prolific writer. He is among the most brilliant Buddhist scholars in the Thai Buddhist history, a thinker, a new generation author of plenty of Buddhist academic works. His well-known works for example; Buddha Dhamma. He was admired both in local and abroad. With his masterpieces, he was awarded and a Doctoral's Degree honorary graduate from many institutes both in local and abroad especially that he was the first one of Thailand who received the UNESCO Prize for Peace Education. Moreover, he is a Thai priest who receives the most of amounts of Doctoral's Degree in this era.

Sookjai.com, 2014. Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)'s important phrase **"If there weren't Sri Prachant, I couldn't be born."** When he was young, he studied at the kindergarten, then primary school. After that he went to attend the secondary school in Bangkok at Wat Patum Kongka school, then was in priesthood as a novice at Wat Ban Krang for the first place. After being the third grade theologian, he went to study at Wat Prasartthong, then took the examination of the second grade theologian and practiced meditation. His parent pulled and took him to Bangkok to study the Buddhist scriptures at Wat Phra Piren. He said that he was a product of Sri Prachant and Suphanburi and finally of Thailand too. Phra Brahmagunabhorn has ever been a lecturer, assistant secretary, vice secretary of the university. He helped improving and developing discipline and methods of course developing plan and Buddhist schools on Sunday etc. until he was sick of arm muscles inflammation because of his hard works. Meanwhile, he travelled for a Dhamma propaganda both in local and abroad that he was sick of vocal cord inflammation, but he kept on working to descend the Buddhist religion works. Moreover, he authored plenty of both Thai and English Dhamma books which were admired excellent in standard and academic level that have been beneficial for human beings living. In addition, he is a consultant of Mahidol University in creating computing Tripitaka for the first completed copy of the world which is beneficial to Buddhist education.

Scholar. Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) is the sixth child from 9 children of the family. His parents, Mr Samran and Mrs Choonkee Arayangkul

earned their living by being merchants and managing their own silo business. He was influenced to live the good way of life by his parents' teachings. He had a very high intention in studying that he could bring his knowledge to teach his younger brothers and sisters to be good at English too. Although he was unhealthy since he was young, he always took a notice, was gentle and moral. He was from a middle status family, meanwhile ; his father encouraged his children to be moral and do what they love. Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto)'s wisdom and hard works clearly identify his great effort in creating benefits to society like the motto "Where there is a try, there is a way". His wisdom is a very good example for everyone to follow. He is such "a rare person" who is the most successful person in this era too.

Matichon Online, 2016. According to the latest news reporting that the Sangha Supreme Council of Thailand Conference has recently considered the name lists of 159 Buddhist priests of all ranks to be promoted and given the priest ranks along His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Graciousness on the auspicious occasion of His Majesty King's Birthday on 5 December 2016. Venerable Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), Wat Nyan Vesakawan, Nakorn Patom Province, is promoted and given the priest rank by His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Graciousness with ceremonial title "Somdet Phra Buddha Ghosajarn".

Conclusion

To encourage Thai kids and teenagers to come to visit Sri Prachant old market is the way to pave the mental fundament in letting them absorb and learn to conserve classical Thai culture, memorize the important person's biography and be interested in Dhamma propaganda which are symbols of stability in building consciousness to see social, cultural, prosperity and spiritual value of national heritage.

Somdet Phra Buddha Ghosajarn's Hometown is a very good example of the old way of life of people in the old era. It is necessary to conserve and reserve old items and appliances which will be mental value in the future especially

rare things for the next generation to learn and used as a beneficial source of information for education respectively. Though the world runs fast, the ancestors' treasures are worth to remember of all time.

Somdet Phra Buddha Ghosajarn (Phra Brahmaganabhorn P.A. Payutto)'s important phrase **"If there weren't Sri Prachant, I couldn't be born"** can be best described and identified how successful a person can be depending on birthplace, family, encouragement, effort, patience, intention and wisdom to form and melt his heart and soul to grow up to be a savant, thinker and important person of society and the world. We can learn by following His Holiness as being a good example person and His Holiness' teachings too.

Reference

- Holiday Thai. *Sri Prachant Old Market, Jao Khun Hometown, Suphanburi Province*. www.holidaythai.com
- Lady Darika, 2014. *Visiting the Museum of Jao Khun Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto)'s Hometown, A Savant of Thai Priests*. 10 January 2014. www.teepucks.com
- Love Thailand. *Sri Prachant Old Market, Jao Khun Hometown*. www.lovethailand.biz
- Matichon Online, 2016. *Sangha Supreme Council of Thailand Conference has recently considered the Name Lists of 159 Buddhist Priests of all Ranks to be promoted and given the Priest Ranks*. Wednesday 23 November 2016. www.matichon.co.th
- Mongnoi, 2016. *Sri Prachant Old Market, Jao Khun Hometown, Suphanburi-Suphanburi Province*. 11 March 2016. www.suphan.biz
- MGR Online, 2009. *Visiting "Sri Prachant Market" Visiting Jao Khun "P.A. Payutto's Hometown", A Savant of Thai Priests*. Manager Online (MGR Online). 31 August 2009. www.manager.co.th
- Phra Brahmaganabhorn, 2014. *If there weren't Sri Prachant, I couldn't be born*. 20 May 2014. www.sookjai.com.

Scholar. *Biography and Conduct, Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto)*.
www.dhammamaster.com

Sookjai.com, (2014). *If there weren't Sri Prachant , I couldn't be born*. 20 May
2014. www.sookjai.com

Sorn Sorn Suphan, (2007). *Sri Prachant Old Market, Jao Khun P.A. Payutto's
Hometown*. 29 July 2007. www.oknation.net

Spotlight Travel. (Information) *Sri Prachant Old Market, Jao Khun Hometown*.
sadoodta.com.

SUPHAN.BIZ, (2010). *Sri Prachant Old Market, Jao Khun Hometown, Suphanburi
Province*. 27 March 2010. www.photo.suphan.biz

ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

The Traditional Mahajati Preaching

ประสงค์ rayanasukha

Prasong Rayanasukha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

บทคัดย่อ

ประเพณีการเทศน์มหาชาติสันนิษฐานว่ามีมาก่อนสมัยกรุงสุโขทัย แต่ไม่ปรากฏวรรณกรรม เข้าใจว่าต้นฉบับคงสูญหาย ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีวรรณกรรมเรื่องมหาชาติคำหลวง ในรูปแบบคำประพันธ์หลายชนิด ต่อมาเมื่อมีเรื่องกาพย์มหาชาติซึ่งแต่งเป็นร้อยยาว ถึงยุคปลายกรุงศรีอยุธยามีมหาชาติกลอนเทศน์หลายสำนวน เป็นคำประพันธ์ร้อยยาวที่รวบรัดความให้กระชับขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังรับฟังเทศน์ได้จบภายในวันเดียวตามความเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์แรง สมัยกรุงธนบุรีมีผู้แต่งมหาชาติเป็นร้อยยาวที่ไพเราะเพียง 2 กัณฑ์ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีร้อยยาวมหาเวสสันดรชาดก มีลักษณะเป็นมหาชาติประยุกต์ ซึ่งพัฒนาไปสู่มหาชาติทรงเครื่อง มหาชาติทางเครื่อง มุ่งให้ผู้ฟังเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยได้สารธรรมด้วย

พัฒนาการของประเพณีการเทศน์มหาชาติมีทั้งด้านรูปแบบการแต่งวรรณกรรม รูปแบบการนำเสนอแก่ผู้ฟัง และด้านระเบียบพิธีการปฏิบัติ จึงมีทั้งข้อดีและข้อด้อยคือ ด้านรูปแบบการแต่งวรรณกรรม จัดเป็นข้อดีเพราะทำให้อ่านหรือฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น ส่วนรูปแบบการนำเสนอที่มีการเหลือประกอบการเทศน์ มีข้อดีที่ทำให้ผู้ฟังไม่ง่วง ไม่เบื่อหน่าย แต่ก็มีข้อด้อยคืออาจนำไปสู่การเพิ่มโลภะ ด้านระเบียบพิธีกรรม ซึ่งมีการจัดสถานที่ เครื่องกัณฑ์เทศน์ และปีพาทย์บรรเลงเพลงประจำกัณฑ์ มีพัฒนาการมาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน จัดว่ามีข้อดีคือ ยังคงรักษารูปแบบประเพณีเดิมไว้ได้ อาจปรับเปลี่ยนไปบ้าง เช่นใช้แผ่นซีดีเพลงประจำกัณฑ์เทศน์แทนปีพาทย์เพื่อประหยัดงบประมาณซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ

คำสำคัญ : ประเพณีการเทศน์มหาชาติ, ชาดก

Abstract

The Traditional Mahajati Preaching is assumed to occur before the Sukhothai period . There were not the literary works at that time because of loosing the works. In the Ayuthaya period, there was the literary work, “The Royal Mahajati” (Mahajati Kum Luong), in various types of poetry. Later on, another literary work, “Karb Mahajali” was written in the style of Rai yow. At the end of AyuThaya period, Mahajati was written in various styles of “Klon Thesana” in order to present within a day, which is the best merits for people who can listen the Mahajati within a day. Moreover, there were “La”, another style of poetry, added in Mahajati. In the Dhonburi period, there were two chapters of the Mahajati written beautifully by a poet. In the Ratanagosin period, the Mahajati was called “Vessantara Jataka ”, which was developed to be the applied Mahajati, Mahajati Zong Krueng, and Mahajati Haang Krueng, relatively, in order to enjoy the listeners.

There are both of the good and bad points of the development of the Traditional Mahajati Preaching, The good points is the format of writing which makes the listeners understand clearly. As for the adding of La in preaching, it is the good point to entertain the listeners, but it is probably the bad point to increase the greed in the listeners’s minds. As for the order of ritual in the preaching, it is the good point to keep it in the old tradition such as, the decorating of places like the forest according to the Vessantara Jataka’s story. It is the rather bad points to use the C.D. instead of the gamelan, however, it is sympathetic because of the limitation of the budget.

Key Words : The Traditional Mahajati Preaching, Jataka.

บทนำ

การเทศน์มหาชาติเป็นงานบุญที่นิยมจัดให้มีกันมาแต่โบราณกาล สันนิษฐานว่ามีมาแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ดังหลักฐานปรากฏชัดเจนในหนังสือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (พระยาสิทธิ) ได้กล่าวถึงผลของการบำเพ็ญบารมีต่างๆ ของพระพุทธเจ้าที่บังเกิดเป็นพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติในพระชาติที่เป็นพระเวสสันดรว่า “ครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าเรานี้สร้างสมภารเป็นพระญาเวสสันดร อันอวยทานช้างเผือก ชื่อ ปัจฉัยนาเคนทร์ แก่พราหมณ์ทั้งหลาย อันมาแต่เมืองกลิงคราฐ ด้วยใจศรัทธา ด้วยบุญสมภารบารมี ...” (พระยาสิทธิ, 2506) และนอกจากนี้ยังมีหลักฐานตามความในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ 3 หรือจารึกนครชุม ซึ่งจารึกไว้ในสมัยพระยาสิทธิ (พระมหาธรรมราชาที่ 1) เมื่อ พ.ศ. 1900 ว่า “อันหนึ่งไสดนั้แต่ปีสถาปนาพระมหาธาตุนี้ไปเมื่อได้เก้าสิบเก้าปี ถึงในปีขุนอันว่า พระปิฎกไตรยนี้จักหายแลหาคนรู้จักรู้แท้มิได้เลย ยังมีคนรู้คั้น สลักสน้อยไซ้ ธรรมเทศนาเป็นต้นว่า พระมหาชาติหาคนสวดมิได้เลย...”

จากหลักฐานทั้งในไตรภูมิพระร่วงและในศิลาจารึกหลักที่ 3 ดังกล่าว แสดงว่าชาวพุทธรู้จักคุ้นเคยกับการเทศน์มหาชาติมาช้านานแล้ว และไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พระพุทธศาสนาเถรวาทยังรุ่งเรืองอยู่ เช่น ลาว เขมร ก็นิยมฟังเทศน์มหาชาติ รวมทั้งมีการเขียนภาพตามฝาผนังโบสถ์วิหาร หรือเป็นภาพแผ่นผ้า(พระบุญ) โดยเฉพาะการอ่านการเทศน์มหาชาติจะได้รับความนิยมมากที่สุด จนกลายเป็นงานประเพณีประจำปี เรียกว่า “ประเพณีเทศน์มหาชาติ” เป็นสิ่งสิ่งที่ยึดถือประเพณีปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี ในลักษณะการแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา” และคำว่ามหาชาติอธิบายว่า “เรียกเวสสันดรชาดกว่า มหาชาติ, การมีเทศน์ เรื่องมหาเวสสันดรชาดก เรียกว่า มีเทศน์มหาชาติ” (ราชบัณฑิตสถาน, 2556) ประเพณีเทศน์มหาชาติ ก็หมายถึง ประเพณีการแสดงธรรมเรื่องมหาชาติหรือเวสสันดรชาดกอันเป็นคำสั่งสอนในทางศาสนา ซึ่งนิยมจัดสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน

งานเทศน์มหาชาตินี้ ในภาคกลางนิยมทำกันหลังออกพรรษา พ้นหน้ากฐินแล้ว แต่ในภาคอีสานนิยมทำกันในเดือน 4 เรียกว่า “งานบุญผะเหวด” (ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็มีการจัดงานเทศน์มหาชาติ เรียกว่า “บุญผะเหวด” เหมือนกัน) ส่วนทางภาคใต้ มีการเทศน์มหาชาติ เรียกการฟังธรรมมหาชาติหรือเทศน์มหาชาติเหมือนภาคกลาง แต่ไม่จำกัดว่าเป็นเดือนใดสุดแต่วัดและชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นจะตกลงกัน สำหรับทางภาคเหนือ หรือดินแดนล้านนา จะเรียกการเทศน์มหาชาติว่า “การตั้งธรรมหลวง” ซึ่งจะจัดขึ้นในเดือนยี่เพง (ยี่เป็ง) คือวันเพ็ญเดือน 12

สำหรับเรื่องที่น่ามาใช้ในการเทศน์มหาชาตินั้นไม่ว่าจะเป็นภาคไหนของประเทศ (รวมทั้งประเทศลาว) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดร อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ และออกบวชจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เหตุผลที่นำเรื่องเวสสันดรชาดกมาเทศน์ในงานประเพณีเทศน์มหาชาติ

เวสสันดรชาดก เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 โดยที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้เป็นคาถาภาษาบาลี นับได้ 1,000 คาถา จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คาถาพัน” ชาดกนอกจากจะหมายถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อนๆ แล้ว ชาดกยังมีความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือเป็นเครื่องชี้วัดความเสื่อมแห่งพระปริยัติในอนาคต (ความเสื่อม 5 ประการหรืออันตราย 5 ได้แก่ อธิคมอันตราย (อันตรายแห่งการบรรลุพระธรรม) ปฏิบัติอันตราย (อันตรายแห่งการปฏิบัติ) ปริยัติอันตราย (อันตรายแห่งการเล่าเรียน) ลิงคอันตราย (อันตรายแห่งสมณเพศ) และธาตุอันตราย (อันตรายแห่งพระธาตุ) สำหรับมหาเวสสันดรชาดกยังดำรงอยู่ได้ในปัจจุบัน ย่อมเป็นนิมิตหมายว่าความเสื่อมในพระปริยัติยังไม่มาถึงในเร็ววัน

เวสสันดรชาดก เป็นชาดกเรื่องสุดท้ายในชาดกใหญ่ 10 เรื่องที่เรียกว่า ทศชาติ เรื่องเวสสันดรชาดกนี้นิยมเรียกว่า มหาชาติ ส่วนอีก 9 เรื่องไม่เรียกว่ามหาชาติข้อนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2550) ทรงอธิบายว่าพุทธศาสนิกชนชาวไทยตลอดจนประเทศใกล้เคียงนับถือกันมาแต่โบราณว่า เรื่องมหาเวสสันดรชาดก สำคัญกว่าชาดกอื่นๆ ด้วยปรากฏว่ามีของพระโพธิสัตว์บริบูรณ์ ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ทั้ง 10 อย่าง คือ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยะบารมี ขันติบารมี สัจจะบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี และอิทธิฐานบารมี

เหตุผลที่ชาวพุทธนิยมฟังเทศน์มหาชาติ มีเหตุผลสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. สันนิษฐานว่าเป็นเพราะ อิทธิพลของมัลลยสูตร ที่กล่าวถึงพระมัลลยเถระ ผู้นำข่าวสารจากพระศรีอริยเมตไตรยมาแจ้งแก่ชาวโลกว่า ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติครบ 13 กัณฑ์ 1,000 คาถาให้จบในวันเดียว จะได้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอริย์ ซึ่งจะมาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต (พระครูวิจิตรธรรมโกศล, 2536)

2. คนไทยเชื่อในอานิสงส์ของการฟังเทศน์มหาชาติจบในวันเดียวว่า จะได้ไปสู่สุคติ โลกสวรรค์ ไม่ไปเกิดในอบาย จะเป็นผู้มีลาภยศ และจะได้บรรลุ มรรค ผล นิพพาน (กรมการศาสนา, 2558)

จากเหตุผล 2 ประการดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่นิยมยินดีฟังเทศน์มหาชาติกันตลอดมา จนเกิดเป็นประเพณีเทศน์มหาชาติประจำปีทุกปีมาจนทุกวันนี้

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณีการเทศน์มหาชาติ และวรรณกรรมเรื่องมหาชาติ

จากหลักฐานที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกหลักที่ 3 ของพระเจ้าลิไท แห่งกรุงสุโขทัย (พ.ศ.1900) ที่ว่า “...ธรรมเทศนาอันเป็นต้นว่าพระมหาชาติหาคนสวดแลมิได้เลย” แสดงว่าคงมีการเทศน์มหาชาติมาก่อนสมัยกรุงสุโขทัยแล้ว แต่คงเป็นในลักษณะสวดมากกว่าการเทศน์ แต่ตกมาถึงสมัยพระเจ้าลิไทก็หาคนสวดไม่ได้ อาจเป็นเพราะไม่มีวรรณกรรมให้ศึกษา เข้าใจว่าต้นฉบับคงสูญหาย ทั้งที่ก่อนหน้านี้คงจะมีการแปลจากภาษาบาลีมาเป็นภาษาไทยแล้ว เพราะคนไทยรู้จัก “คาถาพัน” ซึ่งหมายถึงเรื่องพระเวสสันดรชาดก หรือมหาชาติ

สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น รัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีวรรณกรรมเรื่อง “มหาชาติคำหลวง” ลักษณะการแต่งเป็นคำประพันธ์หลายชนิดทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ ร่าย (ยกเว้นกลอน คงยังไม่เป็นที่นิยมกันในสมัยนั้น) เพราะมีนักปราชญ์ราชบัณฑิตหลายคนแต่งคงสุดแต่ใครจะถนัดแต่งเป็นคำประพันธ์ชนิดใด (ผู้เขียนเห็นว่าคงจะอ่านเข้าใจยากอยู่ เพราะแต่งโดยยกคาถาบาลีมาวรรคหนึ่ง แล้วแปลเป็นภาษาไทยวรรคหนึ่งสลับกันไป)

ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม โปรตเกล้าฯ ให้ราชบัณฑิตช่วยกันแปลให้เป็นภาษาไทย ที่อ่าน หรือฟังได้เข้าใจง่ายกว่ามหาชาติคำหลวง เรียก กาพย์มหาชาติ มีลักษณะเป็นร่ายยาว ใช้สำหรับพระเทศน์ให้อุบาสก อุบาสิกาฟัง เป็นที่เข้าใจง่ายกว่าการฟังมหาชาติคำหลวง แต่ภายหลังก็เสื่อมความนิยมไป เพราะเนื้อเรื่องยืดยาวไม่สามารถฟังให้จบภายใน 1 วัน ซึ่งขัดต่อความเชื่อของคนไทยที่ว่า การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายใน 1 วันจะได้านิสงส์แรง ได้ไปเกิดในยุศพระศรีอริยเมตไตรย

สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย การเทศน์มหาชาติก็ยังคงเป็นงานบุญที่นิยมจัดกันประจำปี ซึ่งอาจเรียกว่าเป็น ประเพณี และคนไทยก็ยังนิยมฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในวันเดียว จึงมีผู้คิดแต่งมหาชาติกันหลายสำนวนมีลักษณะประชันขันแข่งกัน เรียกว่า มหาชาติกลอนเทศน์ แต่ทำนองแต่งยังคงเป็นร่ายยาว มีภาษาบาลีแทรกเป็นตอนๆ ถึงรัชสมัยพระเจ้าอู่ทอง การเทศน์มหาชาติมีพัฒนาการต่างไปจากเดิม มีการเทศน์เป็นทำนองต่างๆ เพื่อให้ชวนฟังยิ่งขึ้น และมีการแหล่ประกอบ ทั้งแหล่ใน และแหล่นอก ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ประเพณีการเทศน์มหาชาติ ที่พัฒนาไปถึงขั้นมีแหล่ประกอบนี้มีทั้งข้อดี และข้อด้อย คือ

ข้อดี ทำให้ผู้ฟังสนใจติดตามฟังไม่เบื่อ ไม่ง่วง ถ้าพระที่เทศน์พยายามแทรกธรรม หรือสาระได้เหมาะสม จะทำให้คนทั่วไปนิยมฟังเทศน์มหาชาติมากขึ้น ได้สารประโยชน์ทางธรรม เพราะเรื่องเวสสันดรชาดก มีคุณค่าหลายประการด้านคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย เหล่านี้เป็น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สาธุชน

ข้อด้อย ถ้าพระผู้เทศน์มุ่งให้ผู้ฟังสนุกสนานเป็นสำคัญ อาจสืบทอดสละหรืออคติธรรมให้ผู้ฟังรับทราบ หรือบางแห่งมีการแหล่ แล้วมีการเรียไรเงิน หรือติดกัณฑ์เทศน์เพิ่ม เป็นต้น

อาจเป็นการนำไปสู่การเพิ่มโทษแทนที่จะเป็นการบุญ อาจกลายเป็นบาปแทนก็ได้ นับว่าเป็นการไม่เหมาะสม

สำหรับด้านวรรณกรรมที่มีการพัฒนาจากกาพย์มหาชาติ มาเป็นมหาชาติกลอนเทศน์หลายๆ ส่วนนั้น ผู้เขียนเห็นว่ามีส่วนดี เป็นการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมเสริมด้านปัญญา แม้ว่าจะเป็นลักษณะแข่งขันประชันกันก็น่าจะเป็นข้อดี แต่ข้อควรระวังอย่าให้การประชันขันแข่งกลายเป็นเรื่องวิวาทบาดหมางกันในกลุ่มผู้แต่งก็จะเป็นการเสริมภูมิธรรมและภูมิรู้

ประเพณีการเทศน์มหาชาติยังคงมีต่อมา มีการจัดการเทศน์ในแต่ละภาค ภาคกลางนิยมจัดในโอกาสหลังออกพรรษา ภาคอีสานจัดในเดือน 4 เรียกว่างานบุญพระเวส ภาคเหนือจัดในเดือนยี่เป็ง คือ เพ็ญเดือน 12 เรียกว่า การตั้งธรรมหลวง ภาคใต้เรียกการฟังธรรมมหาชาติหรือเทศน์มหาชาติคล้ายภาคกลาง แต่กำหนดการจัดแล้วแต่ชาวบ้านกับทางวัดจะตกลงกัน

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ปัจจุบันที่ประเพณีการเทศน์มหาชาติมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านรูปแบบการเทศน์ และด้านวรรณกรรมเป็นไปในลักษณะประยุกต์ จากมหาชาติ เป็นมหาชาติประยุกต์ มหาชาติทรงเครื่อง และมหาชาติทางเครื่องนั้น มองในแง่สรรค์สร้างก็จัดว่าดี เป็นการสร้างความสนใจผู้ฟัง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ หรือวัยรุ่นที่ยังพอใจความสนุกสนานเพลิดเพลินมากกว่าสาระของเรื่อง ให้หันมาใส่ใจในประเพณีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีคุณค่าหลายด้าน อาทิ รสไพเราะ ของถ้อยคำสำนวนภาษาที่ปรากฏในกัณฑ์มหาพน และกัณฑ์มัทรี ความฉลาดน่ารักแบบเด็กๆ ในกัณฑ์กุมาร และอื่นๆ

กล่าวได้ว่า รูปแบบการเทศน์มหาชาติทั้งแบบเรียงกัณฑ์และแบบประยุกต์ ล้วนให้ประโยชน์แก่ผู้ฟังทั้งนั้น เนื่องจากเรื่องเวสสันดรมีคุณค่าในเนื้อหาอยู่หลายประการ เช่น คุณธรรมความดีงามด้านความเสียสละ ความอดทน ความกตัญญู ความเมตตา เป็นต้น ทั้งท่วงทำนองในการเทศน์ที่ไพเราะด้วยน้ำเสียงและลีลาของพระนักเทศน์ ยังช่วยเสริมสร้างศิลปะเชิงดนตรีในหัวใจของผู้ฟัง เกื้อกูลความละมุนละไมให้บังเกิดขึ้นในจิตใจ และเมื่อมีรูปแบบการเทศน์เชิงประยุกต์ ซึ่งทางวัดหรือพระนักเทศน์ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินในการฟังเรื่องราวทางพุทธศาสนาโดยไม่เบื่อหน่าย หรือวังนอน ทำให้ได้รับทั้งหลักพุทธธรรมและความบันเทิงในคราวเดียวกัน จึงทำให้การเทศน์มหาชาติยังคงดำรงอยู่ได้มาจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตสำหรับรูปแบบการจัดเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ในส่วนที่เกี่ยวกับการเหล่านั้น พระที่เทศน์เหล่านั้นมีน้ำเสียงดี แล่ได้คล่อง และมีลีลาสนุกสนานครึกครื้นโดยเฉพาะในการเหล่านั้น เป็นที่ถูกใจญาติโยม จึงมีการติดกัณฑ์เทศน์ถวายเป็นพิเศษ แต่มีบางครั้ง พระบางรูปที่เทศน์มีการแล่นในลักษณะเชิญชวนญาติโยมให้ติดกัณฑ์เทศน์ ซึ่งญาติโยมก็พากันติดกัณฑ์เทศน์ฉลองศรัทธาเป็นที่ครึกครื้น จนน่าเป็นข้อคิดสะกิดใจว่า

จะเป็นการสมควรหรือไม่ ซึ่งกรณีเช่นนี้เป็นเรื่องที่น่าจะพิจารณาทั้งในฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาส เพื่อช่วยกันหาความเป็น “ทางสายกลาง”

ระเบียบประเพณีการเทศน์มหาชาติ

งานเทศน์มหาชาติมีระเบียบการจัดนับตั้งแต่สถานที่ เครื่องกัณฑ์เทศน์ และปีพาทย์ที่จะบรรเลงเพลงประจำกัณฑ์ทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งจะมีมาแต่สมัยใดก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่ที่นิยมกันเป็นหลักใหญ่มีดังนี้

1. ระเบียบพิธีในการเทศน์มหาชาติ

1) ตกแต่งบริเวณพิธีให้มีบรรยากาศคล้ายอยู่ในบริเวณป่าตามท้องเรื่องเวสสันดรชาดก โดยนำเอาต้นกล้วย ต้นอ้อยและกิ่งไม้มาผูกตามเสาและบริเวณรอบๆ ธรรมาสน์ ประดับธงทิวและราชวัตร ฉัตร ตามสมควร

2) ตั้งขันสาครใหญ่ หรือจะใช้อ่างใหญ่ที่สมควรก็ได้ใส่น้ำสะอาดเต็ม สำหรับปักเทียนบูชาประจำกัณฑ์ในระหว่างที่พระเทศน์ น้ำในภาชนะที่ตั้งนี้เสร็จพิธีแล้วถือว่าเป็นน้ำพระพุทธมนต์ที่สำคัญ ภาชนะที่ใส่น้ำนี้ตั้งหน้าธรรมาสน์กลางบริเวณพิธี

3) เตรียมเทียนเล็กๆ จำนวน 1,000 เล่ม แล้วนับแยกจำนวนแยกเป็นมัด มัดหนึ่งมีจำนวนเท่าคาถาของกัณฑ์หนึ่ง แล้วทำเครื่องหมายไว้ให้ทราบว่ามัดไหนสำหรับบูชาคาถากัณฑ์ใด เมื่อถึงคราวเทศน์กัณฑ์นั้น ก็เอาเทียนมัดนั้นออกจุดบูชาติดรอบๆ ภาชนะใส่น้ำตอกันไปจนจบกัณฑ์ให้หมดมัดพอดี ครบ 13 กัณฑ์ถ้วนจำนวน 1,000 เล่มเท่าจำนวนคาถา บางแห่งนิยมทำธงเล็กๆ 1,000 คันแบ่งจำนวนเท่าคาถาประจำกัณฑ์อย่างเทียบ แล้วปักธงบูชาระหว่างกัณฑ์บนหยวกกล้วย แต่การใช้ธงไม่เป็นที่นิยมเช่นเทียน การจุดเทียนหรือปักธงบูชา กัณฑ์เป็นหน้าที่ของเจ้าภาพผู้รับกัณฑ์นั้นๆ (ออนไลน์)

2. ข้อสังเกตของการเทศน์มหาชาติในปัจจุบัน

1) ระเบียบพิธีการจัดเทศน์มหาชาติเข้าใจว่าคงมีมาพร้อมๆ กับการฟังสวด หรือฟังเทศน์มหาชาติตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยนั้น องค์ประกอบต่างๆ อาจแตกต่างกันบ้างแต่อย่างน้อยก็คงมีเครื่องกัณฑ์เทศน์ ส่วนปีพาทย์ประจำกัณฑ์ก็น่าจะมี เพราะการเทศน์มหาชาตินั้นได้รับการสนับสนุนจากราชสำนัก พระมหากษัตริย์จะทรงสนับสนุนทางด้านวรรณกรรมตลอดมา เชื่อว่าด้านประเพณีการเทศน์มหาชาติก็คงจะอยู่ในพระราชนิยม และทรงสนับสนุนตลอดมาเช่นกัน ในปัจจุบันจะเห็นว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะเสด็จทรงเป็นองค์ประธานในงานประเพณีเทศน์มหาชาติประจำปีที่บางหน่วยงานจัดขึ้น และผู้เขียนเห็นว่าเป็นจุดสำคัญที่เสริมให้ประเพณีเทศน์มหาชาติยังมั่นคงอยู่จนทุกวันนี้

2) ผู้เขียนเห็นว่า ประเพณีการเทศน์มหาชาติมีระเบียบประเพณีการจัดที่ละเอียดประณีต ที่เห็นได้ชัดก็คือ การบรรเลงปีพาทย์ประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นธรรม

นิยมปฏิบัติมาแต่โบราณ ดังมีกล่าวไว้ในหลักศิลาจารึกหลักที่ 62 ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน จ.ศ. 732 (พ.ศ. 1913) ตอนที่ 3 บรรทัดที่ 21 – 30 กล่าวถึงดนตรีไว้ว่า “ให้ถือกระถางข้าวตอกดอกไม้ได้เทียน ตีพาทย์ดั่ง พิณฆ้องกลอง ปี่สรโน พิสนญชัยทะเทียด กาทล แตรสังข์มาน กังสดาล มรยางค์ ดงเดียด เสียงเลิศเสียงก้อง อีกทั้งคนร้องให้อื้อดาสะท้าน ทั้งนครหรียญชัยแล” (เฉลิมศักดิ์ เย็นสำราญ, 2550) ปีพาทย์จะบรรเลงเพลงสาธุการเมื่อเจ้าภาพจุดเทียนประจำกัณฑ์เทศน์เป็นสัญญาณอาราธนาพระธรรมกถึกขึ้นสู่ธรรมาสน์เทศน์ และเมื่อพระเทศน์จบลงแต่ละกัณฑ์ ปีพาทย์จะบรรเลงเพลงประจำกัณฑ์นั้นๆ เช่น กัณฑ์ทานกัณฑ์ จะบรรเลงเพลงพญาโศก กัณฑ์ชุกจะบรรเลงเพลงเช่นเหล้า หรือคางคากินกล้วย และเมื่อจบกัณฑ์สุดท้ายหากไม่มีการเทศน์ต่อ (เช่นเทศน์อริยสัจสี่) ปีพาทย์ก็จะบรรเลงเพลงกราวรำต่อเนื่องกับเพลงเชิด เป็นการแสดงความยินดีปรีดาที่ได้ประกอบกุศลกิจสำเร็จเรียบร้อยด้วยดี เป็นการอนุโมทนาแก่ผู้ร่วมการกุศล และแสดงว่าเป็นการเลิกงาน

ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ความผันแปรด้านเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องคำนึงเรื่องการใช้จ่าย การทำมาหากิน และเรื่องปากท้องเป็นสำคัญ อันอาจมีผลกระทบถึงประเพณีการเทศน์มหาชาติ ดังจะเห็นได้ในเรื่องของการใช้ปีพาทย์บรรเลงประกอบการเทศน์มหาชาติ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงใช้ไท่หรือแผ่นซีดีแทน บางแห่งใช้ดนตรีไทยบรรเลงเฉพาะตอนเริ่มต้นและตอนจบเท่านั้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เพื่อความรวดเร็วประหยัดเวลา รวมทั้งประหยัดงบประมาณก็เป็นได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจพอสมควร แต่ก็เป็นเรื่องน่าเสียดายความไพเราะนุ่มนวลของปีพาทย์ที่อาจจะค่อยๆ เลือนหายไปตามกาลเวลา

3) สังคมไทยปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงตามยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คนส่วนใหญ่ต้องปรับตัวให้เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจที่เผชิญอยู่ พ่อแม่ไม่มีเวลามากพอที่จะดูแลอบรมลูกอย่างใกล้ชิดเหมือนสมัยก่อน โอกาสที่จะพาลูกเข้าวัดมีน้อยลง ผลก็คือ มีการเปลี่ยนแปลงด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคตินิยมในการฟังเทศน์มหาชาติแปรเปลี่ยนไป ความเชื่อเรื่องการได้รับอานิสงส์แรง และได้เกิดในสมัยพระศรีอารียะจะลดน้อยลง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน บางส่วนอาจรู้จักแต่เพียงชื่อเทศน์มหาชาติ แต่ขาดความสนใจที่จะเรียนรู้ บางคนรู้จักพระเวสสันดร แต่ก็มองข้ามคุณธรรม และคุณค่าในเรื่องเวสสันดรชาดก กลับมองในมุมของสิทธิมนุษยชนก็มีบ้าง เหล่านี้ เป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่สนใจประเพณีวัฒนธรรมไทย จึงเป็นการสมควรหาทางส่งเสริมสนับสนุนในหลายๆ วงการ โดยเฉพาะวงการศึกษา วงการพระพุทธศาสนา เพื่อหาวิธีธำรงประเพณีการเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นประเพณีของไทยที่มีคุณค่าหลายประการ อาทิ สุนทรียรสทางภาษา รสวรรณคดี ศิลปกรรม คีตศิลป์พื้นบ้าน คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งล้วนแต่

เสริมสร้างจิตและอารมณ์ เป็นการเติมเต็มคุณภาพแห่งชีวิตมิให้โน้มเอียงไปสู่การเป็นเพียงมนุษย์เครื่องจักรกลเท่านั้น

บทสรุป

ประเพณีการเทศน์มหาชาติมีมาก่อนสมัยกรุงสุโขทัย และมีพัฒนาการต่อๆ มาควบคู่กับวรรณกรรม เรื่องมหาชาติ หรือมหาเวสสันดรชาดกมาจนถึงปัจจุบัน การเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีงานบุญที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั่วทุกภาคของประเทศไทย มีความศรัทธา และเชื่อในคตินิยมว่า การฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในวันเดียว จะได้รับอานิสงส์แรง ซึ่งส่งผลให้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย ทั้งจะเป็นผู้มีลาภยศ และได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่นิยมยินดีฟังเทศน์มหาชาติกันตลอดมา ทุกวันนี้ประเพณีการเทศน์มหาชาติมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งด้านเนื้อหา มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น ส่วนด้านรูปแบบมีการประยุกต์เช่น มีการเทศน์แบบปฐจา – วิสัชนาบ้าง มีการแห่ประกอบการเทศน์บ้าง ไปจนถึงมีการแสดงลีเกสลับการเทศน์ของพระก็พบในบางแห่ง ส่วนเครื่องประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ เช่น การบรรเลงปี่พาทย์ในพิธีเทศน์มหาชาตินั้น มีการประยุกต์โดยใช้แผ่นซีดีแทนปี่พาทย์ก็มี ซึ่งอาจเพราะต้องการความประหยัดก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม ประเพณีการเทศน์มหาชาติยังคงดำรงอยู่ ทั้งนี้เพราะคุณค่าในเนื้อหาของมหาชาติ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมความดีงาม อันมีกระแสแห่งความเมตตา ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความไม่เห็นแก่ตัว รวมทั้งอรรถรสด้านถ้อยคำสำนวน ภาษา โดยผ่านท่วงทำนองการเทศน์ของพระธรรมกถึกยังเป็นเสน่ห์ดึงดูดศรัทธาของชาวไทยพุทธได้มันอยู่ แม้จะมีอิทธิพลของ กระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาปะปนในวัฒนธรรมของไทยทำให้เบี่ยงเบนความสนใจของคนไทยบางกลุ่มไปบ้าง แต่ประเพณีการเทศน์มหาชาติของไทยยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน ส่วนอนาคตจะเป็นอย่างไร ประเพณีการเทศน์มหาชาติจะยังคงอยู่ หรือจะแปรเปลี่ยนไปอย่างไร ก็ขอฝากไว้กับวงการศึกษาและวัฒนธรรม รวมทั้งวงการพระพุทธศาสนาของประเทศไทยและชาวไทยพุทธทุกคนต่อไป

Livable City and Mass Garbage in Growing of AEC Market

YanakornTorprayoon*

Jakpong Paammatta

UkkarakritNoonchan

Rajapark Institute, Thailand.

*Corresponding Author. E-mail: aunnyk1978@yahoo.co.th

Abstract

This research has objective to study current condition of problem and provide proposal strategies of disposal garbage format of Thailand consistency changing to AEC. This research has in-depth interview is tool, related person of disposal garbage of public and private sector on specific sampling for 30 person and collection data on analyzing essence. The research result found that AEC should be realized to 3 problems contains 1) In term of law found that is weaken enforcement, 2) In term of disposal found that lack of unity in work and no directly in charge agency and 3) In term of unite found that not operating in same direction and should behave 1) Law strategies found that shall be development and improvement as modern law, strictly enforcement for control and flexible protection to context of readiness of AEC, 2) Strategies of unite found that all countries must to be strictly corporate and sincere without only benefits, has same standard of development and 3) Strategies of disposal found that shall be establishing independent organization as clearly structure, educate in health should be follow up and assessment.

Keywords: City; Garbage; ASEAN Community; Strategy

Introduction

To development city is happy city, livable city and people are happy living as well. To development livable city and community is based on promote life quality is living of people both rural and urban. There are elite, moderate people and less cost, less chance to have better life quality in residing at urban or livable community as equilibrium cover Quality of life. Must have convenient, sanitary and safety focus on take benefits of existence mechanism of organization and improvement to allocate budget has maximum benefits to local people. Importantly, building conscious and soul of participate of people and all members of development and unite for development city and community is stability livable residence.

Currently, Thailand is under ASEAN Community free trade economics is become to market and same production base. Will be motivate to remove of any production between member countries and growth of production sector is increasing rate. Will be stimulate to make benefits of natural resource and environment of region such as changing of forest area utilize in farming, fishery in area of mangrove forest, survey and drilling petroleum and release pollution of industry sector and so on. Moreover, from different of development level and governance of Thailand in ASEAN countries, some area has lack of moral and responsible to impact of community and environment (Office of the National Economy social Development Board,2013)

The Kingdom of Thailand, one of the fast industrial growing countries in South East Asia, has faced increasingly serious environmental degradation as follows: Waste Generation: e-waste, medical waste, household waste, industrial waste, marine debris, river dumping, and landfill (Ping, 2015) to development as livable city and going to AEC the disposal of garbage in this region has considered from report of pollution situation of Thailand (Department of Pollution Control, 2015). Found that on 2014 volume of residual garbage all around the nation is 14.8 million tons. Such garbage the 4,422 of Local Administration Organization are service to transport and taking disposal to correct place about 7.88 million tons or 21,583 tons per day, as accounting for 53% of transport garbage and volume of community garbage about 6.91 million tons or 18,938 tons per day, as accounting for 46% of volume of transport

garbage will be disposal at incorrect place. For example, outdoor burn, filling in old soil pond or neglected are. Especially, small Local Administration Organization in AEC region has similar carry out in many countries, leading to problem of excessive garbage, health and good health problem. These problems the AEC should be realized and directing as same strategies, is urgently problem. The researcher shall be study for prevent incurred problem to this region.

Objective of research

1) To study current condition of problem and format of disposal garbage of Thailand going to AEC.

2) To finding strategy of disposal garbage consistency changing to AEC.

Scope of research

Forwarding to study about disposal garbage of Thailand after integrated of ASEAN Economics. There are any agencies related with interested person in process of disposal, consists of official of public sector, technocrat, private organization group and communities.

Literature review

Problem of disposal garbage consists of

1) The legal principle of production (and consumption) generated of waste should be responsible for managing the product become the carcass of the not want. Instead allow of the functions of local government such as the ever ago. Since the production is authorized can solve simulate product design and the distribution of the goods has favorable treatment of the water resources used benefit. New the more Thomas Lindhqvist (2000) legislation rules that with the product design and distribution system restricted substances responsibility of production consists with responsibility for four (Lindhqvist 2000; Tojo2004) as (1) liability means liability of the production to compensate damage caused by the actions or the remains of the product. (2) financial responsibility means being responsible use (3) physical responsibility means responsibility in number of managed physical machine is the producer responsibility to continue screen management remains the product. Or to

reduce the impact caused by the wreck of the product such as collecting waste collection, treatment and / or disposal of residual products treatment of contaminated soil in the air or water pollution caused by the wreck of the product and (4) informative responsibility. Refers to the responsibility to display information to various related with products that may affect the health and environmental together to create the awareness with consumption in the rules of waste management. (Wassanadamrongdee & Manomaiwiboon, 2015) Both editions of the new point of push countries worldwide legislation in the same way as well. Especially, the regulatory requirements of the ROHS Directive become standard environmental with the manufacture of electrical and electronic CAT worldwide. The WEEE regulations have Directive also treatment model legislation of various countries. In the product development management system remains based on the concept of extended producer responsibility: EPR".

2) The lack of unity in the operation of the city garbage was fighting issue close to everyone's face. And the end of problem is that all men everywhere on.

Every communities and the whole country including the ASEAN partnership has addition of a new discipline and awareness to manage household waste and community. Although community and every family of the waste management together less than good is. The absence management system for the good of the state, it would not have happened waste management, integrated yet. The operation of countries will not be extended to the ASEAN has every state will be turned unto fix major waste oil sustainable and not allow garbage crisis is a problem if before is too late to remedy the community must work together.

The social capital of a region that is blessed environment will accessible to ASEAN Community that is a result, the being moved the population of the region together at least freedom, especially in the capital of the country and in the community at large is filled with people. However, in each day has amount of solid waste going to amount both waste of digestible recycle general waste or garbage is toxic (Nuanmon, 2013). To realize the problems of cities in the region, particularly the management of waste smuggling and the waste and

hazardous substances across the border even that the neighboring countries of Thailand have most be party to the Basel Convention. There are control movement of hazardous waste to border crossing and elimination but present requirements of gas to export hazardous waste are not effective. It may have been illegally dumped hazardous waste in Thailand. (Office of the National Economy social Development Board, 2013)

3) The inclusion of the group into ASEAN will need to create the relationship between the state governments or the state government relationship between the local units, relationship between the public with the public. Especially, more access to and access of mind during group people in the social and cultural differences vary is intensity to community doing together the peace. Particularly in the three pillars of the ASEAN has society and culture. (Dissaman, Rodraksa, Yothaboriban, Singisi and Choonhaklai, 2014). Strategies of disposal garbage consists of

1) Strategic legal strategies of educational development law to litter, to support economic growth. In the past to the present country was rules announced regulations to applicable various punish offenses to be long time, which properly and according with the culture of Thailand since enforcement law also set value of law does clear serious damage has offenses knowledge feel like. The offense has always been the law enforcement least the earnest so as post of importance to the result waste management that Phuket has success. The starting point is behavior change, waste management of the waste produced addition, Thailand cultural systematic sponsored. Compared with Singapore we may not use sanctions severe such as Singapore but there be applicable hybrid between the creation on science of the Waste Management Act with enforcement law coupled together (Sawangchai et., al. (2013).

2) Strategic of combination group has solution of solving the problem is determining strategies. How is the operation that is expected to lead to be success as objectives of the organization (Samuel. & Paul, 1991) The priority of growing economic and social integration among of Community (AEC), what should plan and establish strategic science required to significant waste in the city that leads to the important for health and wellbeing, so this work. Interest in the study of current problems and forms of waste management, the impact

of the economic integration of ASEAN group to prepare the proposed waste management strategies that fit the nature of the geographic, which now enters into ASEAN are a waste increased steadily.

3) Strategic the management of solid waste management with the necessary set with the relevant requirements of Management Agency administration local. Or even the general public will be knowledge management. Due to the current problem of solid waste becoming stronger version of the waste arising in the day than 40,000 tons of garbage produced per person on average 0.62 kg per day. And tends to rise in the future has concept of waste management, there are many scholars (Hamberg et al., 1997), considered that the in third world countries often encounter problems in the waste management majority look of centralized management are ordered from top to bottom by a lack of cooperation from the community in part of or a little less approach to investment the waste management using technology. The deal looks to be officially rejected by the system, not official with the number in the city of group. The Third World when problems is more knife with selection system or high efficiency, which problem has increase the burden on use (Conference Annual (2014) the waste from the consumer to enter into the ASEAN will make import goods to be more liberal than. Moreover, Thailand has a better economic position than the neighboring countries. Therefore, it is likely that imports goods of these will result waste is increasing. Meanwhile, the liberalization of services could result workers tends to work in Thailand, more due compensation is higher than value. They are specification population groups is important to increase the amount of waste also increasingly expected the sector's tourism of Thailand may be benefit from access to ASEAN community. This will be a true result, the number of tourists has increased, and thus a waste of tourism rose by a solid waste management plan less than peak efficiency. There are can reduce the amount of solid waste that will be required to destruction the other system at least. You can take waste used benefit both in part of repeated and processed for use new (reuse & recycle), including the disposal of products such keypad. In summary, composition or energy is following the guidelines of the Department of Environmental quality Promotion with the following (Fund for the construction Health, 2009)

Methodology

This research is qualitative research on in-depth interview the key informants are personnel related to waste management 20 person, waste disposal factories, academics accredited in this area and state officials involved 10 person. Collection of data and verifying the reliability of the information adopts the Data Triangulation Methodology where the time period, the source of information and the way data is collected are all considered, a method totally different from normal research .key informant, Purposive sampling was conducted. Sources of information include both primary source and secondary source. Analysis of research is done through content analysis.

Result

Problem of disposal garbage consists of

1) The legal principle of production (and consumed) generated of waste should be responsible waste management will be included as well (1) The legal liability (2) The reception like the aforementioned financial statements and (3) responsibility for the physical and (4) the responsibility information of the substance waste management in the region spanning with Thailand, Singapore, Indonesia, Malaysia, Cambodia, Myanmar, Vietnam, Lao. But countries such as Malaysia, Solid Waste & Public Cleansing management Act 2007 to increase the federal role in solid waste management. Both countries, especially more investment and systems management solutions to solve the problems that are different value and limited the capital of job local funds for waste management (has been allocated from the federal and local) is treatment. Singapore Environmental Public Health Act or garbage collection has sanitation approach to work with limited area thus prepared government. Waste-to-Energy since 1970 to 2014 as regard have forced hotel and department store there is targeting waste and penalties are regard of Thailand has issued rules announced regulations applicable various punish offenses to be long time, which properly and according to culture of Thailand. But enforcement law also set value of law does clear the serious damage. The offenses knowledge feel like no offense has always been the law enforcement earnest so as post of importance to the result. In addition, a waste management system in Thailand is sponsored. If we

could not use sanctions severe such as Singapore but there be applicable hybrid between creation awareness in waste management act with law enforcement together, it can be administered.

2) The lack of unity in the management of work if every household in the community were partnership with waste management. The management system for the good of the state, it would be waste management, integrated entire operation of countries will not can be extended to the ASEAN has every state. In the contrary, was fix problems sustainable waste oil and partnership together. They are not allows the garbage crisis fighting problems if the international community will need to line up the healing process with current condition. The problems and forms of waste management in the situation at the present found on the prosperity of the city after ASEAN Community of the residents cause an influx of people who want comfort. They want to find shelters that can facilitate with an environmental good, transportation convenience to the desired value for looking new markets on the growth of the city. What followed, there was overcrowding and degradation of the natural environment with inevitable problem is the pollution, especially from garbage.

3) The inclusion of the group into ASEAN will need to create the relationship between state governments or the state government relationship between the local unit, including the relationship between the public and public. Especially, more access to and access during the group people in the social and cultural differences vary intensity to community of together peace.

Strategies of disposal garbage consists of

Strategic legal found the country's policy and strategy science. Thailand setting No More Open Dump National, Indonesia setting the Regional Landfills Legal Private Sector and Malaysia setting value consists with No More Open Dump National Waste, Singapore setting the Zero Landfill & Zero waste Recycling Program storage correct less 50% legal in the Act promote the reduction and the waste used benefits. Since the concept. Waste Recovery Center in Indonesia, each city must be the main center of waste disposal within five years (2013) and a monitoring and evaluation framework development process and the specification possible to be used group of countries in the

region. The problems associated with the situation of waste management and the treatment of wastewater. When the news into ASEAN is the international standard dimensions. The legal of country's policy on the management of natural resources and environmental with the economic and social development plan book no. 7 (1992-1996) Act promote and maintain a high quality environment with National Authority Cleanliness Act 1992 and the regulations finished point of the 1992 Act, city were more shortfalls in 1942, National Park Act of 1961. All rights protection and animal protection dry, 1992 for control and protection of rights such depreciation was flexibility regarding context of the group with the blessing ASEAN dimension in this messaging than ready to enforce. Waste management law will face problems regarding the enforcement agencies in enforcing, and more seriously contaminated present.

1) Strategic the combination group to solution of solving the problem is determining how the strategy subconsciously operation. Expected will lead to success by objective corporate the combination group of Community (AEC), what should plan and establish strategic science to problems related to waste city that leads to be serious health and wellbeing campaign concept supports the integration of elements administration local to create the solid waste disposal facility.

2) Strategic the management of solid waste management with the necessary determined that related to the administrative organization administration. Or even the general public will be knowledge management. It's often encounter problems in the process of waste management majority look of centralized management are ordered from top to bottom by a lack of cooperation from the community in part of or a little less selection system. Or is powerful tool as the solid waste used benefit both in part of the repeated and processed for use new (reuse & recycle) the disposal of products to drive out the provision for local segregation of garbage, pushing the Act. Promote the reduction and the waste used. Since the establishment ... Thailand Waste Recovery Center (TWRC) measures 3R has developed technology and design, the system offer strategies waste management in the agencies concerned should be define strategies and duty to be proactive by knowledge health. Health provides importance together should form the organization independent

group. ASEAN has structure clearly is everywhere agencies work together on. The organization are assembly model in terms of the handling process of government and the private sector must be targeted to improve regulation in the same direction (Harmonization) with the standards and measures for waste management as same standard as ASEAN. Government is push and synchronization partnership countries in the region to use tool for managing performance together to solve problem. There are significant reduction in the disparity of management of natural resources and environmental with ASEAN including best practices in management.

Discussion

1) The law with Thomas Lindhqvist (2000) said that legislation rules with the product design and distribution system restricted substances responsible. The production consists with responsibility for four of (Lindhqvist 2000; Tojo2004) (1) liability means liability of production to compensate damage caused by the actions or products of production (2) financial responsibility referring to the responsible use package (3) physical responsibility means responsibility in the management of the physical. The production responsibility is continues of various factors in the wreck of the product states. Or reduce the impact product is formed from the remains of such as collecting waste collection, treatment and / or disposal of residual products has treatment of contaminated soil in the air or water pollution caused by the wreck of the product and (4) informative responsibility refers to the responsibility to display information various related with products may affect health and environmental together to create awareness with consumer.

2) The lack of unity in the operation of the city's garbage was fighting problems and the end of problem is that every human of communities and the country. Includes the ASEAN partnership with the addition of a new discipline and awareness has manage household waste and the community. Although community and every family are waste management together less than good is. The absence management system for the good of the state, it would not have happened waste management was integrated yet. The operation of the countries will not be extended to the ASEAN will be turned unto fix major waste

oil sustainable and not allow garbage crisis is a problem if too late to remedy community must work together.

3) The integration of the group into ASEAN will need to create the relationship between state government or relationship between the local unit and public. Especially, more access and access during group people in the social and cultural differences is intensity to community is doing together with peace. In particular, the three pillars of the ASEAN is the social and cultural. (Dissaman, Rodraksa, Yothaboriban, Singsiand Choonhaklai, 2014).

Strategies consists of

1) Strategic laws of Thailand must define the waste in order to support economic growth, the fight of the ASEAN Community in line with Comte, (Auguste ,1966), the new society consist structure of treatment of several same as the human body is composed with various organs. But the structure of these acts is the different out of clearly. And harmonization has specification social system to maintain the peace or a balanced scorecard, which has seen consistent with Katrina R. Schoenberg and extended the structure of bottom of society will increase the complexity before even more damage diversity and differences between the structures of the original will continue to coordinate not separated. There are combined in a manner of integrating members of society increases the number is even higher cause a difference between social. However, lack of social equilibrium member had to be adapted in various forms such as job sharing together the social order and in compliance with (Thosuwanjinda , 2013). For the unity of the administration and enforcement. Law that this approach has used in many countries such as the United States has legislation that called The Code of Federation so that all states be used in the research. The solid waste is the same approach such as the EU has measures environmental that Member States must take in practice. Danish legislation is The Environmental Protection Act, which prescribes measures on waste management, unified under a single law. And there should be a monitoring and evaluation framework development process and the specification possible to be used group of countries in the region. There are views and aware of problems associated with the situation of waste

management and the treatment of wastewater when the going to ASEAN is the international standard.

2) Strategic integration among the country's ASEAN. After launch and operations were expansion of the city's high population growth, including the expansion and development economy, society and technology. But agency responsible for managing solid waste and public sector operations of the organization administration is also important as a group gently move.

3) Strategic management which majority lack both the budget Personnel, expertise with management. The result cause solid waste management not effective if using performance evaluation criteria for the management of solid waste. Consideration through rules disposing for four performances from the six competencies include, 1) an action plan to manage solid waste, 2) activities to reduce isolation and use benefit from solid waste / hazardous waste community, 3) efficiency of service 4) management of solid waste in a centralized 5) efficiency in the disposal of solid waste 6) income of solid waste management. This match (Sawangchai, et., al. (2013). Developing waste management remains a dynamic carried to the time. The development of waste management in current has trend and in future focus priority to study the information and prepare Engineering Design of waste management systems and sewage or unified format Recycling Complex Center happens to developed countries than many countries. There is necessary treatment to support the garbage problem in the city with a development model that is standards. Leading to technologies and concepts are available to access to developing country in current and future of oil changed. Any country or countries are developing a number will not be implementing the guidelines because has limited in many respects.

Academic Suggestion

Should be research and development (R&D) in complex disposal garbage; including development format of disposal garbage on sort ours. Because easy to reduce garbage and saving cost, will be communicate to ASEAN countries comply with in same direction and efficiency disposal garbage. Moreover, related agencies in ASEAN shall be give information of training

156วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559)

campaign/meeting for advise people as continuous to important of reduce garbage than current.

Content suggestion

Should be participation research on ASEAN regional in order to participate in resolve problem and make benefits as truly.

Further suggestion

Shall be study on follow up assessment to complex disposal garbage, including development format of garbage management and realization in sort out of garbage.

Reference

- Annual meeting of 2013 of NCPO. (2013). *Thailand In to ASEAN Community. National Commissioner of Development Economics and Society.*
- Anusara Sawangchai, Chirawat Nitnet, Sumit Suwan, Chao Nok-Ou. (2013) Strategy of disposal garbage of Phuket. *Researcher Association Journal.* 114-127.
- Barlaz, M. A., Kaplan, P. O., Ranjithan, S. R., & Rynk, R. (2003). Comparing recycling, composting and landfills. *Bio Cycle.* 44, 60.
- Comte, Auguste. (1966). *Catechisme positiviste : Chronologic Introduction et Noles parpiewe Arnaud.* Paris: Carler-flammarion.
- Hamberg, K.T., Haque, C.E., & Everitt, J. C. (1997). Municipal waste recycling in Brandon Manitoba : Determinants of participatory behavior. *Canadian Geographer.* 4(2), 149-165.
- Ping, Xu. (2015). *Environmental Problems and Green Lifestyles in Thailand (PDF).* Nanzan University. Retrieved 20 Mar 2015.
- Samuel C. & Paul, J. (1991). *Strategic Management: Concept and Applications.* New York: McGraw-Hill
- Wichai Tosuwanjinda (2013). Standard of legal in disposal garbage of Thailand, *Journal of environment Management.* 11(2), 76-89.

อุปัชฌายวัตร-สัทธिवิหาริกวัตร : แนวคิดและหลักการปฏิบัติเพื่อ ความสามัคคีในสังฆมสงฆ์

Upajjhayavatta-Saddhivihikavatta : The Concepts and Practices for Creating Unity among Buddhist monks

พระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก (สุวรรณโชติ)

Phramaha Virat Acarasubho (Suvannachot)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร

Assistant Abbot of Chanasongkram Monastery, Thailand.

Email: virat_2550@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องอุปัชฌายวัตรและสัทธिवิหาริกวัตร ในฐานะเป็นแนวคิดและหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างความกลมเกลียวในสังฆมสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า การที่พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุถืออุปัชฌายวัตรและกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ต้องปกครองดูแลสัทธिवิหาริกนี้เป็นหลักประกันว่า กุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจะได้รับการศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างแน่นอน การที่กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายกระทำวัตรต่อกันก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ คือเพื่อลดทอนฐานะของศิษย์ ให้มีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์อันจะเป็นการง่ายในการฝึกหัดพัฒนาในด้านอื่นๆ และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการต่อกัน จะได้เกิดความสนิทสนมสมานสามัคคีและความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

อุปัชฌายวัตรและสัทธिवิหาริกวัตรมีประโยชน์ต่อสังฆมสงฆ์ทั้งในภาวะปกติและในภาวะที่เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือในภาวะปกติ การที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการต่อกัน สิ่งที่เกิดแน่นอนคือความสมานสามัคคีอย่างแนบแน่น ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธिवิหาริกและรวมทั้งพระภิกษุร่วมพระอุปัชฌาย์เดียวกัน หากเกิดความขัดแย้งหรือเกิดอภิรถ์ การที่คณะสงฆ์ได้ทำอุปการต่อกัน การแก้ปัญหาาก็จะเป็นไปโดยง่าย เพราะทั้งสองฝ่ายจะมีความเคารพยำเกรงกัน บางปัญหาก็แก้ได้ เพราะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์หรือเพราะมีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนผู้ให้กำเนิดในโลกแห่งพระพุทธศาสนา อุปัชฌายวัตรและสัทธिवิหาริกวัตรจึงเป็นสายสัมพันธ์เพื่อความสามัคคีในหมู่สงฆ์

คำสำคัญ : อุปัชฌายวัตร, สัทธिवิหาริกวัตร, ความสามัคคีในหมู่สงฆ์

Abstract

This article is aimed at studying the doctrine about Upajjhayavatta and Saddhiviharikavatta. It's the concepts and practices for creating unity among Buddhist monks.

From the study, it is found as follows :- the Lord Buddha regulates the Buddhist monks to follow the Upajjhayavatta. Moreover, it was determined that the preceptors need to take care of the Saddhiviharikavatta in order to assure that young men who are ordained into the Buddhism religion will be educated according to the three studies. Such determination aims at creating the benefits among these two parties including the reduction of students' pride. When they respect the preceptors, it will be easy for conducting other areas of training and development. And when they help each other, they will be closed to one another which ultimately results in unity and happiness in living together.

Upajjhayavatta and Saddhiviharikavatta benefit the Buddhist monks both in the normal and conflict situations. In the normal situation, if both parties support each other, there will be the strong unity among preceptor and Saddhiviharik as well as the Buddhist monks who share the same preceptors. If there is any conflict or allegation for both parties which support each other, they can easily solve this problem due to the respect for each other. Some problems can be solved because of the considerate or respect for the preceptors. They will treat the preceptors as the creator in the world of Buddhism. Therefore, relation among the Upajjhayavatta and Saddhiviharikavatta will bring the true unity among Buddhist monks.

Keyword : Upajjhayavatta; Saddhiviharikavatta; Unity among Buddhist monks

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา ชีวิตของชาวพุทธจะพัฒนาไปสู่จุดหมายสูงสุดได้ก็ด้วยอาศัยการศึกษา เมื่อการศึกษากลายเป็นสิ่งจำเป็นการจัดระบบเพื่อฝึกฝนและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและสามารถฝึกให้เป็นสัตว์ที่ประเสริฐได้ ไม่ใช่เป็นอยู่ด้วยสัญชาตญาณเหมือนสัตว์ทั้งหลาย เมื่อฝึกแล้วก็จะเป็นคนประเสริฐสุดยิ่งกว่าเทวดาพรหม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2542) บุคคลผู้เป็นเลิศด้านการฝึกมนุษย์ได้แก่ พระพุทธเจ้าผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้วางกฎเกณฑ์การฝึกไว้อย่างครบถ้วนทั้งรูปแบบและวิธีการการศึกษาในพระพุทธศาสนาเรียกว่า ไตรสิกขา สำหรับภิกษุแล้วชีวิตของการศึกษาเริ่มต้นตั้งแต่วัยบรรพชา และจะถือว่าจบการศึกษาก็ต่อเมื่อบรรลุปะนาโมสัมมาสัมพุทธะ การบวชเป็นภิกษุถือว่าเป็นการประกาศตนว่าพร้อมจะเข้ามารับการศึกษาตามหลักไตรสิกขาไปจนตลอดชีวิต ความประพฤติดีทางกายและวาจาหรือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นเครื่องมือสำหรับควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม รวมถึงการรักษาระเบียบวินัยให้ดำรงอยู่เป็นปกติไม่ให้เกิดโทษแก่ตน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2540)

ไตรสิกขานี้เป็นหลักแห่งการศึกษา หรือวิธีการเบื้องต้นแห่งการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสนับสนุนให้พระภิกษุสมาทาน คือนำเอาไปปฏิบัติ เพราะถือว่าเป็นกิจที่ควรกระทำของสมณะตั้งแต่แรกเริ่มเข้าสู่พระธรรมวินัย (อง.ทก. (ไทย) 20/82/308 - 309) เพื่อให้มีบรรยากาศที่สอดคล้องกับการฝึกตน พระพุทธองค์จึงตั้งสังคมสงฆ์ขึ้น ให้เป็นสังคมที่มีสมาชิกเป็นบรรพชิตผู้สละเครื่องผูกพันคือบ้านเรือนนอกบวช ดังนั้น สังฆะจึงเป็นสังคมที่พระพุทธองค์ตั้งขึ้นเพื่อให้มีบรรยากาศแห่งการศึกษาอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม เมื่อกุลบุตรต่างชั้นต่างวรรณะมาอยู่ร่วมกันในสังฆะ สิ่งที่ต้องมี คือความปรองดอง หรือสังฆสามัคคี เพื่อให้กระบวนการฝึกฝนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดให้มีบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแล

พระพุทธศาสนากำหนดให้พระอุปัชฌาย์ปกครองดูแลสหวิหาริกด้วยการให้การศึกษาอบรม ภิกษุผู้บวชใหม่จะต้องถือนิสัยอยู่กับพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์เป็นเวลา 5 พรรษาจนกว่าจะมีปัญญารักษาดน การกำหนดให้มีพระอุปัชฌาย์ปกครองนี้จึงเป็นหลักประกันว่าภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่จะได้รับการฝึกฝนตามหลักของไตรสิกขา ให้ภิกษุทุกรูปถือปฏิบัติพระธรรมวินัยไปในแนวเดียวกัน (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2539) ธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นสายสัมพันธ์แห่งความสามัคคีในหมู่สงฆ์ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสหวิหาริกนี้ เรียกว่า วัตร จำแนกเป็น 2 ฝ่ายระหว่างอุปัชฌาย์กับสหวิหาริก เป็นข้อปฏิบัติที่สหวิหาริกควรปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ว่า อุปัชฌาย์วัตร และ ธรรมเนียมหรือข้อปฏิบัติที่อุปัชฌาย์ควรปฏิบัติต่อสหวิหาริกว่า สหวิหาริกวัตร (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2540ก)

นอกจากจะถือว่าอุปัชฌายวัตรกับสัทธินิหาริกวัตรเป็นธรรมเนียมที่เอื้อต่อการฝึกฝนแล้ว สิ่งที่จะได้ตามมาแน่นอน คือความสามัคคีในหมู่สงฆ์ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายจะได้ทำอุปะการะต่อกัน ความเคารพความผูกพันและความมีเมตตาไมตรีต่อกันจะส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์มีสายสัมพันธ์อย่างแนบแน่น นอกจากจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกแล้ว ระหว่างศิษย์ที่บวชกับพระอุปัชฌาย์รูปเดียวกันก็จะมีสายสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นอีกด้วย เพราะถือว่าเป็นลูกพ่อเดียวกัน เรียกภิกษุเหล่านี้ว่า ภิกษุร่วมพระอุปัชฌาย์

ในสังคมสงฆ์ไทยปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนไป บทบาทการทำหน้าที่ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกก็เปลี่ยนไปด้วย เนื่องจากก่อนบวชพระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกไม่มีความคุ้นเคยกัน เมื่อบวชแล้วพระภิกษุส่วนมากก็ไม่ได้พำนักอยู่ในวัดเดียวกันกับพระอุปัชฌาย์ เนื่องจากในตำบลหนึ่งมักจะมีพระอุปัชฌาย์เพียงรูปเดียว คือ เจ้าคณะตำบล ทำหน้าที่ให้การอุปสมบทให้กุลบุตรในเขตปกครองตำบลของตนเอง ส่วนมากพระภิกษุที่บวชแล้วมักจะกลับไปอยู่วัดบ้านเกิดหรือวัดอื่นที่ต้องการจะไปพักอาศัย การทำหน้าที่ระหว่างพระอุปัชฌาย์ที่เรียกว่า อุปัชฌายวัตรกับสัทธินิหาริกวัตรจึงไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ จากรายงานการวิจัยพบว่า ปัจจุบันพระอุปัชฌาย์จำนวนไม่น้อยไม่ได้ทำหน้าที่ของความเป็นผู้ให้กำเนิดทางธรรมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือพระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่เมื่อบวชแล้วไม่ได้ทำการสอนพระภิกษุสามเณรที่ตนบวช ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง และพบว่าหลัง จากที่บวชแล้วไม่ได้อยู่กับพระอุปัชฌาย์ แต่อาศัยอยู่คนละวัดกับพระอุปัชฌาย์ของตน (จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์, 2557) แม้จะมีธรรมเนียมว่า ให้ภิกษุใหม่ไปถือนิสัยกับเจ้าอาวาสในวัดที่ตนไปพำนักด้วย โดยจะต้องเป็นภิกษุที่มีคุณสมบัติและอายุพรรษาในระดับเดียวกันกับพระอุปัชฌาย์ แต่ก็ไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกไม่ได้อยู่ในอาวาสเดียวกันนี้จึงทำให้ไม่ได้ทำวัตรปฏิบัติต่อกันตามพุทธประสงค์ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ได้แก่

- 1) ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกจะไม่ค่อยมีความสนิทสนมไม่มีความคุ้นเคยกัน การศึกษาอบรมทั้งด้านพระปริยัติและปฏิบัติก็ไม่ได้ทำอย่างเต็มที่ เพราะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีได้มีบรรยากาศแห่งความสามัคคี

- 2) พระภิกษุบางรูปแม้จะไปขอนิสัยกับภิกษุรูปอื่น แต่ก็มักไม่ได้รับการดูแล ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาดีเท่าที่ควร

- 3) ในกรณีเกิดความขัดแย้งในหมู่สงฆ์หรือกรณีเกิดอริกรณี ในปัจจุบันผู้มีอำนาจจัดการคือเจ้าคณะผู้ปกครอง เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล ซึ่งท่านเหล่านี้บางครั้งไม่ใช่พระอุปัชฌาย์ การแก้ปัญหามักครั้งเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่หากผู้แก้ปัญหาคือพระอุปัชฌาย์ การแก้ปัญหาก็จะง่ายขึ้น เพราะส่วนมากจะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์ที่มีความเคารพกันเสมือนพ่อ ในบางกรณีก็เป็นเรื่องระหว่างภิกษุร่วมอุปัชฌาย์เดียวกัน การแก้ปัญหามักง่าย ๆ ก็น่าจะขึ้น คู่กรณีมักจะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์ จึงทำให้เกิดความสามัคคีกันง่ายขึ้น เพราะคู่กรณีมักจะไม่มีความยำเกรงในตัวพระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นที่เคารพของทั้งสองฝ่าย

บทความนี้ต้องการจะกล่าวถึงอุปัชฌายวัตร (ข้อปฏิบัติที่สัทธิวิหาริกควรปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์) และสัทธิวิหาริกวัตร (ข้อปฏิบัติที่พระอุปัชฌาย์ควรปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก) ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความสัมพันธ์ในสังคมสงฆ์ โดยจะกล่าวถึงความจำเป็นมา ข้อปฏิบัติในแง่มุมต่างๆ และจะวิเคราะห์ให้เห็นว่าอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรนี้ มีความสำคัญต่อการสร้างความเรียบร้อยดีงามและความสามัคคีในสังคมสงฆ์ มีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตร

เป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า ในระยะแรกที่พระพุทธองค์ออกประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ยังไม่ได้กำหนดให้ภิกษุใหม่ต้องถืออุปัชฌายวัตร ทำให้กุลบุตรเหล่านั้นเมื่อบวชแล้วไม่มีใครคอยให้การศึกษอบรมเรื่องมรรยาทหรือข้อปฏิบัติต่างๆ จึงพากันประพฤติดีเสียหาย เช่น นุ่งห่มจีวรไม่เรียบร้อย ตอนออกบิณฑบาตพบคนกำลังบริโภคก็ยืนบาตรขอรับอาหาร ยืนบนของที่ทำเป็นอาหาร ออกปากขออาหารจำพวกแกวข้าวสุกมาฉันด้วยตนเอง บางพวกพอถึงเวลาฉันภัตตาหารก็ส่งเสียงดังในโรงฉัน ทำให้ชาวบ้านที่พบเห็นพากันตำหนิว่า “ภิกษุพวกนี้ส่งเสียงดังในโรงฉัน เหมือนพวกสมณพราหมณ์ในสถานที่เลี้ยงพราหมณ์” พวกภิกษุได้ยินคนเหล่านั้นกล่าวตำหนิจึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์สอบถามจนทราบความเป็นจริง ทรงตำหนิว่า “การกระทำนั้นไม่สมควร ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย แต่กลับจะทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้ไม่เลื่อมใส คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วกลับคลายความเลื่อมใสไปเป็นอย่างอื่น” (วิ.ม. (ไทย) 4/64/79-81)

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยาก ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยง่าย สันโดษ ความขัดเกลา ความก่อดีกเลส อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมมีกถาให้เหมาะสมให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในสัทธิวิหาริกฉันบุตร สัทธิวิหาริกจักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในอุปัชฌาย์ฉันบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกุลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญอกงามไพบุลย์ในธรรมวินัยนี้” (วิ.ม. (ไทย) 4/65/81) หลังจากพระพุทธองค์อนุญาตการถือพระอุปัชฌาย์แล้วทรงแสดงวัตรที่พระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกพึงปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การถืออุปัชฌาย์เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงเห็นความสำคัญ แม้ในเบื้องต้นจะเน้นไปที่การฝึกมารยาทหรือความเรียบร้อยในการเป็นอยู่ แต่จากพุทธดำรัสอนุญาตการถือพระอุปัชฌาย์ จะเห็นว่าทรงมีพระประสงค์จะให้สัทธิวิหาริกกับพระอุปัชฌาย์มีความยำเกรง ความกลมเกลียว ความเจริญอกงามไพบุลย์ในพระธรรมวินัยด้วยกันทั้งสองฝ่าย

จึงกล่าวได้ว่าการถือพระอุปัชฌาย์มีส่วนสำคัญในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความสามัคคีในหมู่สงฆ์

อุปัชฌาย์วัตร : วัตรที่สัทธินิหาริกพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์

พระเถระผู้รับรองกุลบุตรเข้ามารับการอุปสมบทในท่ามกลางสงฆ์เรียกว่า “อุปัชฌาย์” แปลว่า “ผู้เฝ้าเอาใจใส่ต่อการชี้โทษแก่ศิษย์” (พระโมคคัลลานเถระ, 2547) ได้แก่ ผู้คอยดูแลเอาใจใส่ คอยแนะนำพรำเตือนสัทธินิหาริก (ศิษย์) ของตน ซึ่งก็คือพระเถระผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในการบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่หลัก 2 อย่าง คือ เป็นผู้รับผิดชอบและรับรองผู้บวชในพิธีบรรพชาอุปสมบทและเป็นผู้รับปกครองดูแล แนะนำ ตักเตือนและติดตามความเป็นอยู่ของผู้ที่ตนบวชให้ เหมือนบิดาปกครองดูแลบุตร ตามกฎหมายเถรสมาคมนั้นได้กำหนดให้เขตปกครองคณะสงฆ์แห่งหนึ่งให้มีพระอุปัชฌาย์เพียงหนึ่งรูปเว้นแต่มีกรณีพิเศษ

ตามพระวินัย อุปัชฌาย์วัตร คือ ธรรมเนียมวัตรหรือข้อปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ หน้าที่ที่สัทธินิหาริกพึงกระทำต่อพระอุปัชฌาย์ของตน กล่าวโดยสรุปเฉพาะด้านที่สำคัญได้แก่

1) เอาใจใส่ปรนนิบัติรับใช้ท่าน สัทธินิหาริกพึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้า เถวียงบาข้างหนึ่งเริ่มรับใช้พระอุปัชฌาย์ตั้งแต่เช้า ด้วยการถวายไม้ชำระฟัน น้ำล้างหน้า ปูอาสนะ นอกจากนี้ ต้องคอยรับใช้ท่านในโอกาสต่างๆ ทั้งตอนอยู่ในวัดและนอกวัด ทั้งตอนฉันอาหาร ตอนพักผ่อนและตอนสรงน้ำ พร้อมกับคอยรักษาความสะอาดเสนาสนะและบริเวรรอบๆ ที่อยู่

2) คอยศึกษาเล่าเรียนจากท่าน ถ้าพระอุปัชฌาย์ต้องการจะให้เรียน สัทธินิหาริกพึงเรียนพระบาลีและอรรถกถา

3) ขวนขวายป้องกัน หรือระงับความเสียหาย เช่น ความคิดจะสึก ความเห็นผิดเป็นต้น หากพระอุปัชฌาย์คิดอยากจะสึก มีความรำคาญ มีความเห็นผิด หรือต้องอาบัติหนัก (สังฆาติเสส) หรือถูกคณะสงฆ์ลงโทษด้วยกรรมมีตชชนียกรรมเป็นต้น สัทธินิหาริกต้องหาทางช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณี พร้อมกับหาทางช่วยบรรเทาความเสียหายอันอาจเกิดขึ้น

4) รักษาหัวใจของท่าน มีความเคารพ จะไปไหนบอกลา ไม่เที่ยวไปตามอำเภอใจ จะรับความช่วยเหลือจากใครหรือจะกระทำการสงเคราะห์แก่ใคร ต้องบอกให้ท่านรับทราบ

5) เอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธ คอยดูแลท่านตลอดชีวิต รองจนกว่าท่านจะหาย

การกระทำอุปัชฌาย์วัตรนี้เป็นกิจที่สัทธินิหาริกต้องใส่ใจไม่เพิกเฉย ให้ความสำคัญเสมอ เหมือนที่ท่านเป็นบิดาผู้ให้กำเนิดบนโลกนี้ ชาวพุทธถือว่าพระอุปัชฌาย์เป็นเหมือนบิดาผู้ให้กำเนิดในทางธรรม เวลากระทำวัตรต่อท่านจึงให้คิดว่าท่านเป็นเหมือนบิดา

สัทธินิหาริกวัตร : วัตรที่พระอุปัชฌาย์พึงปฏิบัติต่อสัทธินิหาริก

ส่วนภิกษุใหม่ผู้บวชแล้วอยู่กับพระอุปัชฌาย์เรียกว่า “สัทธินิหาริก” แปลว่า ผู้อยู่ด้วยเป็นคำเรียกผู้ที่ได้รับอุปสมบท คือถ้าอุปสมบทต่อพระอุปัชฌาย์รูปใด ก็เป็นสัทธินิหาริกของพระอุปัชฌาย์รูปนั้น ผู้สมควรใจขอบรรพชาอุปสมบทต้องปฏิญญาว่ามีศรัทธาเลื่อมใส ขอสมัครบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา จึงขอมอบตัวเป็นสัทธินิหาริกในพระอุปัชฌาย์ และเมื่อได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว จะเคารพนับถือเชื่อฟัง ตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์ และจะประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามพระวินัย ระเบียบแบบแผนของวัดและคณะสงฆ์ตลอดไป

สัทธินิหาริกวัตร คือ ธรรมเนียมวัตร หรือข้อปฏิบัติต่อสัทธินิหาริก หน้าที่ยื่นพระอุปัชฌาย์จะพึงกระทำต่อสัทธินิหาริก กล่าวโดยสรุปเฉพาะด้านที่สำคัญได้แก่

1) เอาธุระในการศึกษา พระอุปัชฌาย์พึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์สัทธินิหาริกด้วยอุเทศปริปุจฉา โอวาทและอนุศาสน์ เอาใจใส่ในการสั่งสอนอบรมศิษย์ให้มีความรู้แตกฉาน ทั้งด้านสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา และด้านสาชีพ คือสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสำหรับภิกษุผู้อยู่ร่วมกัน ผู้ดำเนินชีวิตร่วมกัน มีความประพฤติเสมอกัน มีความสามัคคีกัน เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติที่ดี ทำให้มีชีวิตร่วมกันเป็นอันเดียวกัน ทำให้ภิกษุทั้งหลายผู้มาจากถิ่นฐานชาติตระกูลต่างๆ กันมามีความเป็นอยู่เสมอเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2540ข)

2) สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริวารอื่นๆ ถ้าสัทธินิหาริกไม่มีบริวารที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต พระอุปัชฌาย์จะต้องจัดหาให้ จากนั้นคอยให้ความช่วยเหลือด้วยกิจที่พอจะช่วยให้ในลักษณะเดียวกับที่ศิษย์กระทำต่อตนเอง

3) ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ความคิดจะสึก เปลื้องความเห็นผิด เป็นต้น พระอุปัชฌาย์ต้องคอยดูแลความเป็นอยู่ของสัทธินิหาริกให้อยู่ในเพศพรหมจรรย์ได้อย่างมั่นคง หากเกิดความเสียหายแก่สัทธินิหาริกต้องหาทางช่วยเหลือตามสมควร

4) เมื่อเกิดอาพาธก็เอาใจใส่พยาบาลจนตลอดชีวิต รองนกว่าจะหาย

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการบัญญัติอุปัชฌาย์วัตรและสัทธินิหาริกวัตรให้ปฏิบัติต่อกันแล้ว แต่ปรากฏว่า มีภิกษุบางรูปไม่ยอมปฏิบัติตาม พระพุทธองค์จึงมีพุทธานุญาตให้ทำการประณามได้ด้วยการห้ามไม่ให้เข้ามาหา ไม่ให้มาทำการอุปฐาก หรือให้ชนบริวารออกไปจากที่อยู่ ทั้งนี้เพื่อให้สัทธินิหาริกนั้นสำนึกแล้วยอมขอขมาโทษ จึงมีข้อกำหนดว่า ภิกษุผู้ไม่ประพฤติชอบในพระอุปัชฌาย์ เมื่อถูกประณามแล้วจะต้องขอขมาพระอุปัชฌาย์ หากไม่ยอมขอขมาต้องอาบัติทุกกฏ ฝ่ายอุปัชฌาย์เมื่อสัทธินิหาริกสำนึกได้แล้วมาขอขมา ต้องรับคำขอขมา หากไม่ยอมรับคำขอขมา ต้องอาบัติทุกกฏ มีข้อควรระวังว่า การประณามนั้นต้องทำอย่างระมัดระวังและรอบคอบ พระอุปัชฌาย์ต้องไม่ประณามสัทธินิหาริกผู้ประพฤติชอบ หากประณามสัทธินิหาริกผู้ประพฤติชอบต้องอาบัติทุกกฏ (วิ.ม. (ไทย) 4/68/94)

นอกจากนี้ พระอุปัชฌาย์ยังต้องเคร่งครัดในการรักษาจริยาของพระอุปัชฌาย์ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนทั่วไป จริยาของพระอุปัชฌาย์ที่มหาเถรสมาคมกำหนดเพิ่มเติม ได้แก่

1) พระอุปัชฌาย์ต้องเอื้อเฟื้อ สว่าง ประพฤติตามพระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของสัทธิวิหาริก

2) พระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำของพระสังฆาธิการ ผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎหมายมหาเถรสมาคม

3) พระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่องไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ (กรมการศาสนา, 2542)

การกระทำสัทธิวิหาริกวัตรนี้เป็นกิจที่พระอุปัชฌาย์ต้องใส่ใจไม่เพิกเฉย ให้ความสำคัญเสมอเหมือนว่าภิกษุใหม่นั้นยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ ยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ให้ถือว่าสัทธิวิหาริกนี้เป็นเหมือนบุตรผู้ซึ่งยังต้องการความช่วยเหลือดูแลจากบิดา เวลาที่ตนกระทำวัตรต่อสัทธิวิหาริกจึงให้คิดว่าภิกษุนั้นเป็นเหมือนบุตร

ความสามัคคีในสังฆมณฑลอันเกิดจากบำเพ็ญวัตรปฏิบัติต่อกัน

คณะสงฆ์เป็นคำเรียกหมู่ภิกษุซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใสแล้วสละเรือนออกบวชมาถือวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ คณะสงฆ์จึงเป็นสังฆมณฑลที่เกิดจากการรวมตัวของกุลบุตรที่มาจากครอบครัวต่างๆ ที่มีความแตกต่างทางความคิด การศึกษาและฐานะทางสังคม เป็นธรรมดาอยู่เองที่เมื่อมีคนที่มีความแตกต่างทั้งทางครอบครัว การศึกษาและฐานะทางสังฆมารวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก ย่อมจะมีปัญหากระทบกระทั่งหรือแตกความสามัคคีเป็นธรรมดา พระพุทธองค์จึงแสดงพระวินัยแก่หมู่สงฆ์เพื่อใช้เป็นเสมือนเส้นด้ายไว้ร้อยภิกษุสงฆ์ซึ่งมีความแตกต่างทางสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

บรรดาคำสอนในพระวินัยปิฎกนั้น เห็นได้ชัดว่า คำสอนเรื่องอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรเป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง คือ เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ โดยมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระอุปัชฌาย์กับศิษย์ที่ตนได้ให้บรรพชาอุปสมบท โดยให้ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกและประพฤติต่อกันเสมือนบิดากับบุตร มีแนวพิจารณาดังต่อไปนี้

1. การถือนิสัย : หลักประกันเรื่องการศึกษากฎภิกษุใหม่

หลังจากกุลบุตรเข้ามาบวชเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาแล้ว มีข้อกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องถือนิสัยในสำนักของอุปัชฌาย์จนกว่าจะครบ 5 พรรษาเพื่อจะได้มีปัญญารักษาตน หากมีพรรษารอบ 5 แล้วยังไม่มัสติปัญญาพอที่จะปกครองตัวเองได้ก็ให้ถือนิสัยอยู่ในสำนักของอุปัชฌาย์ของตนต่อไป ภิกษุที่ถือนิสัยอยู่ในสำนักพระอุปัชฌาย์จนมีปัญญารักษาตน

แล้วจะได้รับอนุญาตให้หยุดถือนิสัย เรียกว่า นิสัยมุตตะกะ ข้อกำหนดนี้สำหรับภิกษุมีสิกขาบท กำหนดให้ปฏิบัติอย่างชัดเจน (วิ.ป. (ไทย) 7/325/471-473)

จากการพิจารณาวัตรที่พระอุปัชฌาย์และสัทธินิหาริกพึงปฏิบัติต่อกันจะเห็นว่า ข้อวัตรทั้งหลายเป็นข้อกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายได้พึงพาอาศัยกัน ซึ่งการพึ่งพาอาศัยกันนี้ถูกกำหนดไว้ในพระวินัยกำหนดเป็นกิจสำคัญที่ต้องทำตอนอุปสมบทเรียกว่า การขอนิสัย

คำว่า ขอนิสัยนี้ แปลว่า การขออยู่ด้วย คำว่า นิสัย แปลว่า การอยู่อาศัย คือ เข้ามาอยู่เพื่อจะได้อาศัย ให้เป็นผู้ดูแลในการศึกษาอบรม คำว่า อาศัย ในที่นี้ ไม่ใช่อาศัยอยู่เฉยๆ แต่เป็นการอาศัยอยู่ด้วยเพื่อให้ได้โอกาสในการศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขา ทั้งนี้ เพราะพระวินัยกำหนดไว้ว่า ผู้ที่เข้าสู่การอุปสมบทจะต้องมีผู้ดูแลเบื้องต้น เพราะว่าผู้ที่บวชใหม่ยังไม่รู้หลักพระธรรมวินัย ยังไม่รู้ว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติระวังอะไรบ้าง ยังปกครองตนเองไม่ได้ ไม่มีความรู้ที่จะรักษาตน จึงต้องมีผู้ช่วยเหลือแนะนำในเบื้องต้น การขอนิสัยจึงเท่ากับว่าเป็นการขอให้พระอุปัชฌาย์เข้ามาปกครองดูแล (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2540ค)

จึงกล่าวได้ว่า การที่พระพุทธองค์กำหนดให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชใหม่ต้องถือนิสัยในสำนักของอุปัชฌาย์นั้นก็เพื่อจะได้เข้าไปอาศัยอยู่กับอุปัชฌาย์ การเข้าอาศัยตามความหมายนี้ก็เพื่อจะได้อาศัยอยู่รับฟังคำสั่งสอนหรือรับการศึกษาตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เพื่อไปอยู่กับอุปัชฌาย์ยอมเป็นอยู่ภายใต้การปกครองของท่านเพื่อจะได้รับการอบรมสั่งสอนนั่นเอง ข้อนี้สอดคล้องกลับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2542) กล่าวว่า “การปกครองในพระพุทธศาสนากำหนดให้อุปัชฌาย์ปกครองดูแลสัทธินิหาริกและให้อาจารย์ปกครองดูแลอันเตวาสิกด้วยการให้การศึกษอบรม ภิกษุผู้บวชใหม่จะต้องถือนิสัยอยู่กับพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์เป็นเวลา 5 พรรษาจนกว่าจะมีปัญญารักษาตน” การที่ภิกษุใหม่ขอนิสัยหรือขอยู่อาศัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์นั้นโดยความหมายก็คือการประกาศยอมตนให้พระอุปัชฌาย์ปกครองดูแลนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่า การถือนิสัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์เป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาใหม่ทุกคนได้รับการศึกษาอบรมพระธรรมวินัยจากพระอุปัชฌาย์ เมื่อกุลบุตรเหล่านั้นได้รับการศึกษาอบรมดีแล้วย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย ไม่ประพฤติดนเสียหายนาคความเสื่อมเสียมาสู่สังคมสงฆ์ เมื่อเป็นอย่างนี้ย่อมนำความเรียบร้อยดีงามและความสมานสามัคคีมาสู่สังคมสงฆ์โดยรวม ในทางตรงกันข้าม หากไม่กำหนดให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชใหม่ถือนิสัย ก็อาจทำให้กุลบุตรนั้นไม่ได้รับการ ศึกษาอบรมจากพระอุปัชฌาย์และประพฤติดนเสียหายนาคความเสื่อมเสียวนเวียนมาสู่สังคมสงฆ์โดยรวมอันจะนำไปสู่ความแตกสามัคคีในที่สุด

2. อุปัชฌาย์วัตร : ข้อวัตรเพื่อสร้างความผูกพันระหว่างพระอุปัชฌาย์กับศิษย์

ในระหว่างที่ถือนิสัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์อยู่นั้น พระพุทธองค์กำหนดให้ สัทธิวาทิกกระทำวัตรต่อพระอุปัชฌาย์เรียกว่า อุปัชฌาย์วัตร จากการศึกษาพบว่า อุปัชฌาย์วัตรนี้สามารถจำแนกเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นความประพฤติดุโดยเอื้อเพื่อต่อพระอุปัชฌาย์ 5 ด้าน คือ (วิ.ม. (ไทย) 4/66/82-87)

1) ประณิบัติดูแลและคอยอุปฐากรับใช้ ให้พระอุปัชฌาย์ได้รับความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน ทั้งการทํากิจวัตรส่วนตัว การดำเนินชีวิตและการทํากิจการต่างๆ เพื่อสังคม

2) รับการศึกษาอบรมมรรยาทและศึกษาพระธรรมวินัยด้วยความเคารพ หากศิษย์มีมรรยาทดี แดกฉานในพระธรรมวินัย ประพฤติดีปฏิบัติชอบก็ย่อมจะเป็นที่เชิดหน้าชูตาประกาศชื่อ เสี่ยงของพระอุปัชฌาย์ในทางหนึ่งด้วย

3) คอยอารักขาหรือป้องกันความเสียหายอันจะเกิดแก่พระอุปัชฌาย์

4) คอยรักษาน้ำใจและมีความเคารพในพระอุปัชฌาย์ ไม่ทำให้ท่านเสียใจ ให้เกียรติท่าน จะเดินทางไปไหนต้องบอกลา เมื่อกลับมาก็ต้องมากราบรายงานตัว จะทำการสงเคราะห์คนอื่นหรือรับการสงเคราะห์จากคนอื่นก็ต้องแจ้งให้ท่านรับทราบด้วย เพื่อไม่เป็นการข้ามหน้าข้ามตาท่าน

5) เมื่อพระอุปัชฌาย์อาพาธต้องคอยรักษาพยาบาล คอยดูแลท่านจนกว่าจะหายดี จะเห็นว่า อุปัชฌาย์วัตรที่กล่าวมานี้จัดเป็นการอุปฐากพระอุปัชฌาย์ที่จะก่อให้เกิดความสะดวกสบายแก่พระอุปัชฌาย์ พร้อมกันนั้นก็เป็นสื่อสัมพันธ์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ สัทธิวาทิกด้วยนั่นคือจะได้รับการศึกษาอบรมจากพระอุปัชฌาย์เป็นการตอบแทน ถือเป็นการสร้างความผูกพันทางธรรมให้แก่บุคคลทั้งสองฝ่ายให้มีความใกล้ชิดกันและได้ระลึกถึงอุปการะที่ได้กระทำต่อกันแม้กาลเวลาผ่านไปก็จะไม่อาจลืมได้

สำหรับผู้บวชใหม่ที่ยังต้องถือนิสัยกล่าวได้ว่าเป็นกิจคือมีความผูกพันให้ต้องทำเกี่ยวกับระเบียบของการถือนิสัย แต่สำหรับผู้พ้นนิสัยแล้ว กล่าวได้ว่าเป็นวัตร คือทำตามที่มีฉันทะในการที่จะทำ ไม่เป็นการบังคับ การอุปฐากในที่นี้ถ้าพิจารณาระเบียบของการถือนิสัยจะเห็นว่า น่าจะมีความมุ่งหมายพิเศษอยู่ประมาณ 2 ประการ คือ

1) การทำให้หมดความถือตัว เพราะพระวินัยที่เกี่ยวกับการถือนิสัยไม่มีการยกเว้นให้สิทธิพิเศษแก่สัทธิวาทิกหรืออันเตวาสิกรูปใดเป็นพิเศษ ดังนั้น กุลบุตรผู้เข้ามาบวชไม่ว่าจะมาจากชาติตระกูลสูง เช่น มาจากรวรรณะกษัตริย์ก็จะต้องทำหน้าที่อุปฐากพระอุปัชฌาย์ที่แม้จะเป็นคนสามัญ ความมุ่งหมายอันนี้พอที่จะกล่าวได้ว่า เป็นประโยชน์ด้านการทำลายความกระด้างด้วยมานะ หากสัทธิวาทิกถือตัวจัดไม่ยอมทํากิจการอุปฐากพระอุปัชฌาย์ย่อมยากที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างเต็มที่

2) หวังจะให้เกิดความสนิทสนมมีความสามัคคี การได้ทํากิจการต่อกันนั้นย่อมนำมาซึ่งความสนิทสนม ความเป็นกันเอง ตลอดจนถึงจะเป็นโอกาสให้ได้รับโอวาท คำสั่งสอนที่พิเศษ

กว่าธรรมดา และเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่บัณฑิตได้วางไว้แต่ในอดีตและสืบทอดมาถึงปัจจุบัน (พุทธทาสภิกขุ, 2537)

จึงกล่าวได้ว่า อุปัชฌาย์วัตรนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่สัทธีวิหาริกได้ทำการอุปฐากบำรุงพระอุปัชฌาย์ พร้อมกันนั้นก็ถือโอกาสรับการศึกษาอบรมไปด้วย การอุปฐากนี้เป็นการทำที่ก่อให้เกิดความผาสุกแก่พระอุปัชฌาย์ เป็นการกระทำที่แสดงถึงความเคารพนับถือ ความเป็นกันเอง เป็นการกระทำให้เป็นตัวอย่างที่ดั่งตามระเบียบ หรือวัฒนธรรม และเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้เป็นสัทธีวิหาริกมีความฉลาด รอบคอบเป็นอย่างยิ่ง ประการสำคัญเป็นข้อปฏิบัติเพื่อสร้างความผูกพันใกล้ชิดระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธีวิหาริกได้อย่างดียิ่ง

3. สัทธีวิหาริกวัตร : ข้อวัตรสำหรับปกครอง ให้การศึกษาและสงเคราะห์ศิษย์

หลังจากภิกษุใหม่มาขอณิสัยหรือกล่าวคำขออาศัยอยู่ในสำนักของพระอุปัชฌาย์แล้ว พระอุปัชฌาย์จะต้องตระหนักในหน้าที่ของตนด้วยการรับภาระที่จะปกครองและดูแลให้ภิกษุนั้นได้รับการศึกษาอบรมจนกว่าจะมีสติปัญญาปกครองดูแลตนเองได้ พระพุทธองค์กำหนดให้พระอุปัชฌาย์กระทำวัตรต่อสัทธีวิหาริกเรียกว่า สัทธีวิหาริกวัตร จากการศึกษาพบว่า สัทธีวิหาริกวัตรนี้สามารถจำแนกเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นหลักการที่พระอุปัชฌาย์จะใช้ในการปกครองและเป็นแนวทางแห่งการ ศึกษาสำหรับสัทธีวิหาริก 4 ด้าน คือ

1) เอาธุระในการให้การศึกษาอบรมแก่สัทธีวิหาริก ให้ครบทั้งข้อสิกขา 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และด้านสาขีพ คือ สิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสำหรับภิกษุผู้อยู่ร่วมกันมีความประพฤติเสมอกัน มีความสามัคคีกัน

2) สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริวารอื่นๆ จากนั้นคอยให้ความช่วยเหลือด้วยกิจที่พอจะช่วยให้

3) คอยปกครองดูแลและอารักขาป้องกันความเสียหายอันจะเกิดแก่สัทธีวิหาริก ให้ศิษย์รักษาดนอยู่ในเพศพรหมจรรย์ได้อย่างมั่นคง

4) เมื่อเกิดอาพาธก็เอาใจใส่พยาบาลจนตลอดชีวิต รองจนกว่าจะหาย (วิ.ม. (ไทย) 4/67/88-92)

จะเห็นว่า สัทธีวิหาริกวัตรที่กล่าวมานี้มีสาระสำคัญ 4 ด้าน คือ ให้การศึกษาอบรม สงเคราะห์ด้วยบริวาร ปกครองป้องกันภัยและคอยรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย วัตรข้อนี้ พระพุทธองค์มีพุทธประสงค์ให้พระอุปัชฌาย์ตระหนักในหน้าที่ของตน คือ พระอุปัชฌาย์จะต้องเอาใจใส่ในการดูแลภิกษุใหม่ที่มาขอณิสัยฝากตัวเป็นศิษย์ อย่างไรก็ตาม หลักการปกครองศิษย์ในพระพุทธศาสนานั้นมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อจะได้มีโอกาสให้การศึกษา หรือที่เรียกว่าปกครอง เพื่อให้การศึกษานั้นเอง ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

คณะสงฆ์เป็นหมู่หรือชุมชนที่มีการจัดวางระเบียบเป็นอย่างดี มีอุดมคติมีจุดมุ่งหมายว่า จะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเพื่อประพฤติปฏิบัติสิ่งดีงามคือการฝึกตนให้เจริญงอกงามในศีล สมาธิ ปัญญา การที่กำหนดให้มีพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ปกครองนี้จึงเป็น

หลักประกันว่า ภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่จะได้รับการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา โดยเริ่มต้นตั้งแต่อุปสมบทใหม่ไป จนกว่าจะได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์และให้ภิกษุทุกรูปถือปฏิบัติพระธรรมวินัยไปในแนวเดียวกัน (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต), 2539)

จึงกล่าวได้ว่า สัทธินิหาริกวัตรนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่การปกครองดูแลเพื่อให้ศิษย์ได้รับการ ศึกษาอบรมจากพระอุปัชฌาย์ เมื่อศิษย์ได้รับการดูแลด้วยดีจากพระอุปัชฌาย์แล้วจะก่อให้เกิดความผูกพัน ความสนิทสนมและความสามัคคีในหมู่สงฆ์

อย่างไรก็ตาม ความผูกพัน ความสนิทสนมและความสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่กล่าวมานั้น อาจจำแนกเป็นความสัมพันธ์ 2 ระดับ คือ

1) ความสัมพันธ์ระหว่างสัทธินิหาริก (ศิษย์) กับพระอุปัชฌาย์ ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นจากการที่พระอุปัชฌาย์และศิษย์ต่างได้ทำวัตรต่อกันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2) ความสัมพันธ์ระหว่างสัทธินิหาริกกับสัทธินิหาริกด้วยกัน ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นแก่ภิกษุที่มีอุปัชฌาย์คนเดียวกัน เรียกว่า สมานุปัชฌายะ (วิ.ม.อ. (ไทย) 4/2/793) ภิกษุเหล่านี้เป็นผู้ได้รับบรรพชาและอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์คนเดียวกัน พร้อมกันนั้นก็อาจได้เคยอาศัยอยู่ในวัดพร้อมกัน เคยได้รับการสงเคราะห์จากอาจารย์เหมือนกัน หรือเคยร่วมการทำการอุปถัมภ์บำรุงพระอุปัชฌาย์ด้วยกัน การที่มีความเกี่ยวข้องกันดังกล่าวมานี้จะทำให้ภิกษุเหล่านี้มีความรักใคร่ สนิทสนมและมีความสามัคคีกัน นับถือกันและกันในฐานะเป็นศิษย์อาจารย์เดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ภิกษุที่มีพระอุปัชฌาย์คนเดียวกันนี้มักจะมีความเป็นเอกภาพกันสูงมาก เมื่อร่วมกันทำกิจต่างๆ ก็จะทำให้ความร่วมมือกันอย่างดี ดังจะเห็นได้จากในสมัยพุทธกาล ภิกษุที่มีอุปัชฌาย์หรือมีอาจารย์คนเดียวกันมักจะร่วมการจัดการศึกษา ร่วมกันปกครองดูแลศิษย์ เมื่อมีศิษย์หรือบุคคลร่วมคณะเจ็บป่วยก็มักจะให้การรักษาพยาบาลด้วยดี (วิ.ม.อ. (ไทย) 7/5/2/302) หรือบางกรณีหากเกิดความไม่เข้าใจกัน หรือแตกแยกกันด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งก็จะมีพระอุปัชฌาย์คอยทำหน้าที่ปรับความเข้าใจหรือประสานความสามัคคีให้เกิดขึ้นโดยไม่ยากนัก

สรุป

จากการศึกษาการสร้างสามัคคีในหมู่สงฆ์ตามหลักอุปัชฌาย์วัตรและสัทธินิหาริกวัตรสรุปความได้ว่า การที่พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุถืออุปัชฌาย์และกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ต้องปกครองดูแลสัทธินิหาริกนี้เป็นหลักประกันได้ว่า กุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจะได้รับการ ศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างแน่นอน พร้อมกันนั้น การที่กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายกระทำวัตรต่อกันก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ คือ ให้เกิดความผูกพันต่อกัน ซึ่งจะมีผลพลอยได้คือเป็นการลดทูลฐิของศิษย์ ให้มีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์อันจะเป็นการง่ายในการฝึกหัดพัฒนาด้านอื่นๆ และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน อันจะก่อให้เกิดความสนิทสนม สามานสามัคคีปรองดองและความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก อุปัชฌาย์วัตรและสัทธินิหาริกวัตรนี้ถือว่ามีประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์ทั้งในภาวะปกติและในภาวะที่เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือในภาวะปกติ

170วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559)

การที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน สิ่งที่เกิดแน่นอน คือความสมานสามัคคีปรองดองอย่างแนบแน่น ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธินิหาริกและรวมทั้งภิกษุร่วมพระอุปัชฌาย์ ภิกษุร่วมอาจารย์อื่นๆ ด้วย หากเกิดความขัดแย้งหรือเกิดอธิกรณ์ การที่คณะสงฆ์ได้ทำอุปการะต่อกัน การแก้ปัญหาจะเป็นไปโดยง่าย เพราะทั้งสองฝ่ายจะมีความเคารพยำเกรงกัน บางปัญหาแก้ได้ เพราะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์หรือเพราะมีความเคารพยำเกรงในตัวพระอุปัชฌาย์ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนผู้ให้กำเนิดในโลกแห่งพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่า อุปัชฌาย์วัตรและสัทธินิหาริกวัตร เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่มีความสำคัญและควรนำเสนอให้แพร่หลายในสังคมไทยปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง : References

- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือพระสงฆ์ฆาธิการ*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2557). *พฤติกรรมกรบวชของคนไทย*. รายงานผลการวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ป.หลงสมบุญ. (2549). *พจนานุกรม มคอ-ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : เรื่องปัญญา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542)ก. *สอนนาค-สอนจิต ชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2540)ข. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2540)ค. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไทยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระโมคคัลลานเถระ. (2547). *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*. พระมหาสมปอง มุทิโต แปลและเรียบเรียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ประยูรพรินต์ติ้ง.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว ฉบับสมบูรณ์ของพุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). *พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล (ชุด 91 เล่ม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พุทธศิลป์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
จังหวัดสุพรรณบุรี

The Buddhist Art and Propagation of Buddhism in Wat
Palelai Woraviharn, Suphan Buri province

พระครูโสภณวีรานุวัตร (นิคม เกตุคง)

Phrakhrusophonweeranuwat (Nikom Ketkhong)

หน่วยวิทยบริการ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

Wat Palelai Worawihan Academic Service Unit

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับพุทธศิลป์ประเภทพระพิมพ์ที่ทำด้วย เนื้อชิน เนื้อโลหะ เนื้อดินเผา ซึ่งพระเกจิอาจารย์ได้สร้างเอาไว้ที่วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร อำเภอเมืองสุพรรณบุรี นำเสนอเฉพาะในด้านพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพุทธศิลป์ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่า พุทธศิลปะแบบพระพิมพ์มีความสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและสืบสานพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งนำเสนอมุมมองให้คนรุ่นใหม่เลือกใช้สื่อเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดผ่านระบบมัลติมีเดียของโลกอินเทอร์เน็ต (Internet) จึงใจให้ผู้คนเข้ามาเรียนรู้แก่นของพระธรรม ซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของพุทธศาสนิกชน บทความนี้จะมีคำตอบให้กับคนรุ่นใหม่ (New Generation) ได้เข้ามาร่วมกันสร้างสันติสุขให้สังคมที่มีคุณภาพ ต่อไป

คำสำคัญ: พุทธศิลป์; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

Abstract

This paper aims to study the key issues of Buddhist amulets made of meat, metal, clay, where his professors, the monks have taken the measure Palelai Wat Muang Suphanburi to present only in Buddhism in the Buddhist art. And pointed out that Buddhist art tablet is particularly important in helping to build confidence, heritage of Buddhism flourished continuously to the present . And offer a new option to use these benefits through the multimedia of the Internet to motivate people to learn the essence of Dhamma. This is a shared responsibility of the Buddhists. This article is a response to a new generation, came together to build a peaceful society, the quality further.

Keywords: Buddhist Art; Propagation of Buddhism; Wat Palelai Woraviharn

บทนำ

ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท 4 คือ พระภิกษุ พระภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แต่ก็ยังไม่พอซึ่งก็ยังมีองค์ประกอบอื่นๆอีกมากมายเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ก็ยังมีคนกลุ่มหนึ่งอาจเป็นส่วนใหญ่ของสังคมไทยที่เป็นสังคมพระพุทธศาสนา เป็นพุทธศาสนิกชน แม้องค์พระมหากษัตริย์ก็ทรงดำรงเป็นพุทธมามกายอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึก ตลอดพระชนม์ชีพ และด้วยเหตุที่สังคมไทยเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกอยู่ในสังคมไทยอย่างมั่นคง และยังเป็นฐานรากทางความเชื่อจารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านศิลปกรรมต่างๆ ล้วนได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนสถาน เช่น วัด อุโบสถ เจดีย์ วิหาร และศาสนวัตถุ เช่น พระพุทธรูป พระพิมพ์หรือพระเครื่อง ภาพวาด หรือจิตรกรรมฝาผนัง ศิลปกรรมเหล่านี้ เราเรียกว่า “พุทธศิลป์”

พุทธศิลป์เหล่านี้ล้วนถูกรังสรรค์มาจากความศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา สำหรับพุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการเผยแผ่คำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านพุทธศิลป์และสถาปัตยกรรมต่างๆซึ่งถือกำเนิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วถึง 3 ศตวรรษตรงกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงขยายพระราชอาณาเขตของราชวงศ์โมริยะ พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โปรดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกเป็นครั้งที่ 3 ทำการรวบรวมคำสอนต่างๆไว้อย่างเป็นสัดส่วน และยังโปรดให้มีการรวบรวมพระบรมสารีริกธาตุนำมาบรรจุไว้ในพระสถูปสาญจี และทรงสถาปนาเป็นวัดที่มีความพร้อมไปด้วยอาคารเพื่อการพิธีกรรมในพระพุทธศาสนานอกจากนี้ในระหว่าง พ. ศ. 270 – 311 พระองค์โปรดให้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ โดยมีการส่งพระโสณะเถระและพระอุตระเถระเดินทางมายังดินแดนสุวรรณภูมิ (เขมชาติ ไทย, 2542) จากหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ มนัส โอภากุล เชื่อว่า เมืองอุทองคงเป็นเมืองสุพรรณบุรีเมืองแรก คือราชธานีของอาณาจักรสุวรรณภูมิ (มนัส โอภากุล, 2540)

สุพรรณภูมิหรือสุพรรณบุรีเป็นเมืองที่อยู่แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาครอบคลุมบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำน้อย ลุ่มน้ำลพบุรี และลุ่มน้ำบางปะกง มีเมืองที่เก่าแก่กว่าเมืองโบราณในประเทศเมียนมาร์ เช่นเมืองอุทอง เมืองพงดึก เมืองนครปฐมโบราณ ฯลฯ เมืองเหล่านี้มีหลักฐานทางพุทธศิลป์เก่าแก่หลายอย่างที่มีอายุอยู่ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชของอินเดีย (สด แดงเอียด, 2556)

สุพรรณบุรีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วยคนไทยหลายเชื้อชาติ มีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกันตามท้องถิ่น เช่น ประเพณีทิ้งกระจาด ประเพณีนมัสการหลวงพ่โตวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีเสนเหือน ฯลฯ มีวัดจำนวน 586 วัด ศาสนสถานในสุพรรณบุรี เป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น และมีอยู่จำนวน

มาก มีพุทธศิลป์หลายแบบหลายสมัยกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆในจังหวัดสุพรรณบุรี เช่น สมัยทวารวดี สมัยอู่ทอง สมัยลพบุรี สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ (พ. ศ.2325 – ปัจจุบัน) (บุญครอง และรัตนมณี คันธฐาการ, 2542)

บทความฉบับนี้จะนำเสนอ พุทธศิลป์บางประเภทพระพิมพ์ (พระเครื่อง) ในช่วงพุทธศักราช 2408 – 2551 ที่สร้างขึ้นในวัดป่าเลไลยก์วรวิหารซึ่งเป็นพุทธศิลป์พิมพ์พระต่างๆที่มีหลักฐานชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป

ความหมายของพุทธศิลป์

คำว่าพุทธศิลป์” เป็นคำผสมระหว่าง “พุทธะ” แปลว่าผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว ใช้เป็นพระนามเฉพาะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา คำว่าพุทธะในที่นี้จึงหมายถึงพระพุทธเจ้า หรือพระพุทธศาสนา กับคำว่า ”ศิลป์” (ศิลปะ) ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า “ศิลป์” และตรงกับภาษาบาลีว่า “สิปป” แปลว่ามีฝีมืออย่างยอดเยี่ยม ฝีมือทางการช่าง การทำให้วิจิตรพิสดาร และยังมีความหมายครอบคลุมถึง การแสดงออกซึ่งอารมณ์ สะท้อนใจให้ประจักษ์ด้วยสื่อต่างๆ เช่น เสียง เส้น สี ผิวน รูปทรง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

พุทธศิลป์ (Buddhist Art) หมายถึงงานศิลปะประเภทต่างๆ ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง และเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธา ปสาทะ ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีงาม ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ทั้งในลัทธิหินยาน (เถรวาท) และลัทธิมหายาน (อักษรวาท) (สงวน รอดบุญ, 2535)

สรุปว่า “พุทธศิลป์” จึงหมายถึง ผลงานสร้างสรรค์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานที่ยอดเยี่ยมในด้านทัศนศิลป์ (Visual Art) ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธศิลป์ประเภทจิตรกรรม (Painting) เป็นศิลปะเกี่ยวกับการเขียนภาพหรือวาดภาพ ประติมากรรม (Sculpture) เป็นศิลปะเกี่ยวกับวิจิตรศิลป์ เช่น แกะสลักไม้ หินอ่อน โลหะ งานปูนปั้น ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือพระพุทธเจ้าโดยตรง เช่น รูปเปรียญหรือองค์แทนพระพุทธเจ้า มีทั้งพระพุทธรูป ที่เรียกกันว่าพระปฏิมากร และพระพิมพ์ ที่เรียกว่า พระเครื่อง และสถาปัตยกรรม (Architecture) เป็นศิลปะเกี่ยวกับงานก่อสร้าง

สำหรับพุทธศิลป์ ในที่นี้จะหมายถึงเฉพาะงานสร้างสรรค์ประเภทประติมากรรม (Sculpture) ลักษณะเป็นพระพิมพ์ ที่เรียกว่า พระเครื่อง เท่านั้น เป็นศิลปะที่สื่อความด้วยการเห็น มีปริมาตร สามารถสัมผัสรู้สึกถึงความกว้าง ความยาว รวมทั้งความลึกและความนูนได้ ดังนั้น การสร้างงานประติมากรรมเนื่องในพระพุทธศาสนา จึงเป็นไปเพื่อใช้เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดคติความเชื่อ และแนวคิดทางศาสนาให้เป็นรูปธรรม สัมผัสได้ด้วยตา (การเห็น) ก่อให้เกิดความรู้สึก ความเข้าใจ เรื่องราวในศาสนา ตลอดจนความประทับใจอันนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธา (สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, 2535) การสร้างประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา มี

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความเชื่อทางศาสนาเป็นหลักใหญ่ เป็นการรับใช้ศาสนาด้วยผลงาน ประติมากรรม น้อมนำชักจูงให้คนในสังคมเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สามารถรับรู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของศาสดามากขึ้น เพื่อเป็นสิ่งแทนหรือพรรณนาความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อออกมาเป็นรูปธรรม ดังนั้นอาจจำแนกประเภทของประติมากรรมตามลักษณะ และวัตถุประสงค์ที่แสดงออก ได้ เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือประติมากรรมแบบรูปเคารพ และประติมากรรมแบบตกแต่งสถาปัตยกรรม (ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะประติมากรรมแบบรูปเคารพ)

ประติมากรรมแบบรูปเคารพที่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นตัวแทนในสิ่งเคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน ประติมากรรมรูปเคารพจึงเป็นรูปทรงแห่งวัตถุที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อเป็นสิ่งแทน (สัญลักษณ์) เป็นสิ่งพรรณนาความรู้สึกอุดมคติ และความเชื่อที่เป็นนามธรรม ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม มีจุดมุ่งหมายให้เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาในศาสนา ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ หรือพระเครื่อง และรูปสัญลักษณ์

วัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อปรารภนาให้รำลึกถึงองค์พระพุทธเจ้า และเพื่อน้อมนำใจให้พุทธศาสนิกชนได้ระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในพุทธประวัติจึงกำหนดระบบแบบแผนท่าทางต่างๆ ของพระพุทธรูปเป็นปางต่างๆ แต่ละปางของพระพุทธรูป สำหรับประเทศไทย พุทธศาสนาและคติการสร้างรูปเคารพพระพุทธรูปเริ่มปรากฏให้เห็นเมื่อราวสมัยทวารวดี อันเป็นช่วงเวลาหลังจากเกิดคติการสร้างพระพุทธรูปในอินเดียเกือบ 1000 ปี โดยรับผ่านศรีลังกา อันเป็นช่วงเวลาปรากฏรัฐต่างๆ (กรมศิลปากร, 2552)

การสร้างพระพุทธรูปหรือพระพิมพ์ (พระเครื่อง) มิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงลักษณะของพระพุทธเจ้าเพียงส่วนเดียว แต่ต้องทำให้งามต้องใจคนทั้งหลายด้วย (สมบุรณ์ คำดี, 2549) เพราะพระพุทธรูปเป็นศูนย์รวมของศาสนิกชนที่กราบไหว้บูชา ดังนั้นพระพุทธรูปจึงต้องสร้างขึ้นด้วยวัตถุที่มีค่าและความคงทน เช่นทองคำ หยก หินแกรนิต หินอ่อน หรือโลหะที่มีค่า ประติมากรรมเหล่านี้มักจะสำเร็จลงด้วยจิตศรัทธาเลื่อมใสอย่างแท้จริง เต็มไปด้วยความวิริยะอุตสาหะ และกรรมวิธีการสร้างอย่างยอดเยี่ยม

พุทธศิลป์ : วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี

หลวงพ่อดำ วัดป่าเลไลยก์ เป็นพระพุทธรูปโบราณ ก่ออิฐถือปูนปิดทอง ปางปาลิไลยก์ ประทับนั่งห้อยพระบาท พระหัตถ์ซ้ายวางคว่ำบนพระชานุ (เข่า) เบื้องซ้าย พระหัตถ์ขวาวางหงายบนพระชานุเบื้องขวา ความสูงวัดตั้งแต่พระรัศมีถึงพระบาท 23.47 เมตร ประดิษฐานอยู่ภายในพระวิหาร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรีไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่น่าจะสร้างก่อน พ.ศ. 1706

ในพงศาวดารเหนือ กล่าวถึงพระพุทธรูปองค์นี้ว่า พระเจ้ากาแต กษัตริย์เชื้อสายพม่าซึ่งครองเมืองอยู่ ณ ดินแดนสุพรรณบุรี เมื่อครั้งยังเรียกว่า เมืองอุทอง โปรดให้มอญน้อยไปบูรณะวัดป่าเลไลยก์และองค์พระพุทธรูปพระพุทธรูปปางปาลิไลยก์องค์ใหญ่นี้ ได้รับการ

บูรณปฏิสังขรณ์มาหลายครั้งหลายครา ทำให้พุทธลักษณะเดิมซึ่งเป็นศิลปะสมัยอุททอง กลายเป็นพุทธศิลปะผสมระหว่างอุททอง อยุธยา และสุโขทัยวัดป่าเลไลยก์อันเป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูป เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นมาแต่โบราณ ประมาณว่ามีอายุนับพันปีขึ้นไป สันนิษฐานว่าคงจะสร้างขึ้นในสมัยอุททองเช่นเดียวกับพระพุทธรูปองค์ใหญ่ของวัด พระปางปาลิไลยก์นี้ ชาวบ้านเรียกเพี้ยนไปว่า พระป่าเลไลยก์ หรือเรียกกันทั่วไปว่า หลวงพ่อโต นามของวัดก็เรียกไปตามนามของพระพุทธรูปว่าวัดป่าเลไลยก์ แต่ชาวบ้านเรียกกันสั้น ๆ ว่า วัดป่า เดิมเป็นวัด ราษฎร์ ได้รับการสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นวรวิหาร เมื่อ พ.ศ. 2462 ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 (พระวิสุทธิสารเถร(หลวงพ่อดิ), 2522)

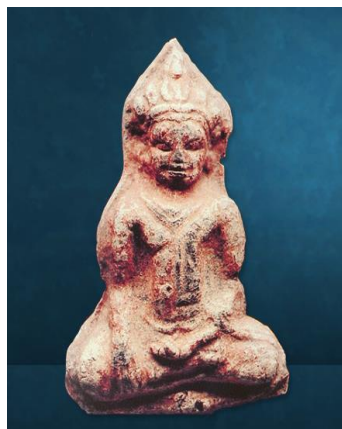

พระพุทธรูป ปางประทานปฐมเทศนา ประทับนั่งห้อยพระบาท
เป็นแบบที่นิยมทำกันมากในสมัยทวารวดี
สันนิษฐานว่า หลวงพ่อดิ วัดป่าเลไลยก์ (ซ้าย)
เมื่อแรกสร้าง น่าจะเป็นพระพุทธรูปปางประทานปฐมเทศนา
เช่นเดียวกับพระพุทธรูปศิลาขาว หรือหลวงพ่อประทานพร วัดพระปฐมเจดีย์ (ขวา)

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวินิจฉัยเกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์นี้ว่า ดวงพระพักตร์เป็นแบบทวารวดี และนั่งห้อยพระบาทเหมือนอย่างพระทวารวดีที่พระปฐมเจดีย์ จึงสันนิษฐานว่า ของเดิมคงเป็นพระปางประทานปฐมเทศนา คือจีบพระหัตถ์ข้างหนึ่งหรือทั้งสองข้างที่ตรงพระอุระเหมือนอย่างพระประธานในพระอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์ เพราะสมัยนั้นยังไม่

มีแบบพระพุทธรูปปางปาเลไลยก์เช่นเรานับถือกัน แต่พระพุทธรูปองค์เดิมนั้นทิ้งชำรุดมานานจนพระกรและพระหัตถ์หักพังหายไป ผู้ไปปฏิสังขรณ์ภายหลังไม่รู้ว่าพระหัตถ์ของเดิมเป็นอย่างไร จึงทำใหม่ แปลงเป็นอย่างปางพระปาเลไลยก์สมัยชั้นหลัง พระหัตถ์ที่ยกประทานพรจึงมาวางไว้ที่พระชานุ กลายเป็นพระพุทธรูปปางปาเลไลยก์ (พระเทพสุวรรณโมลี, 2555) เห็นได้จากส่วนพระหัตถ์ซึ่งซ่อมใหม่ มีขนาดแตกต่างจากส่วนพระกรของเดิมข้อสันนิษฐานอีกประการหนึ่งคือ พระพุทธรูปโบราณพบที่อุทองและนครปฐม เป็นพุทธศิลป์ยุคทวารวดีเหมือนกัน เพราะจากหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ และโบราณคดี เมืองอุทอง มีบทบาทเป็นเมืองสำคัญและเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของอาณาจักรทวารวดีเช่นเดียวกับเมืองนครปฐมโบราณ

ที่หน้าวิหารหลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร มีเจดีย์ทรงมอญอยู่องค์หนึ่ง มีผู้พบพระเครื่องเนื้อชินสนิมแดงเรียกว่าพระ “เขมรชนน” ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้กล่าวว่า เป็นพุทธศิลป์สมัยลพบุรี เป็นพระเครื่องที่พบเจอคล้ายกับที่ค้นพบจากพระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุพรรณบุรี พระเกศาเป็นลักษณะเปลวเพลิงแต่เส้นพระเกศาจะเล็กกว่าของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร (พระธรรมมหาวิธานวัตร, 2540)

พระเทริดชนนหรือ เขมรชนน พระเกศาลักษณะเป็นเปลวเพลิงศิลปะลพบุรี

วัดป่าเลไลยก์เกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง-ขุนแผน เล่าว่า ขรวิม สมภารวัดป่าเลไลยก์ และขรวิค วัดแค สุพรรณบุรี เป็นสหายร่วมน้ำสาบานกับขุนไกรพลพ่าย บิดาของพลายแก้วหรือขุนแผน เมื่อขุนไกรถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ มีโทษถึงตาย ลูกเมียข้าทาสชายหญิงทรัพย์สมบัติถูกริบเป็นของหลวง นางทองประศรี ภรรยาของขุนไกรได้หลบหนีพระอาญาไปพร้อมกับพลายแก้วบุตรชาย มุ่งหน้าไปเมืองกาญจนบุรีเพราะมีพรรคพวกพี่น้องอาศัยอยู่ที่นี่ นางทองประศรีอยู่เมืองกาญจนบุรีจนพลายแก้วเติบโตใหญ่ จึงได้บวชเป็นสามเณรที่วัดส้มใหญ่ อันเป็นวัดใกล้บ้าน ได้เรียนวิชากับพระอาจารย์บุญผู้เป็นอุปัชฌาย์จนสำเร็จแล้ว ตั้งใจจะหาความรู้ให้สูงขึ้น นางทองประศรีผู้เป็นมารดา จึงนำเณรแก้วมาฝากกับขรวิม วัดป่าเลไลยก์

นางทองประศรีมารดาพาเนรแก้วมาฝากสมภารมี

แม้แต่วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ก็ยังได้นำมาสร้างเป็นพระพิมพ์ต่างๆส่งผ่านตามชื่อบุคคลตามในวรรณคดี เพื่อเป็นกุศโลบายให้เข้าถึงหลักความดี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองการปกครองและวัฒนธรรมของชาติไทยอีกด้วย

ผู้สร้างพุทธศิลป์พระพิมพ์ต่างๆวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

พระครูโพธารกิต (สอน)

เหรียญหลวงพ่อดำ วัดป่าเลไลยก์ รุ่นแรกนี้ ได้จัดสร้างโดย "หลวงพ่อสอน" พระเกจิผู้ทรงพุทธาคม ลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่ ด้านหน้า จำลองรูปหลวงพ่อดำ พระประธาน ในปางป่าเลไลยก์ (ปาลีไลยก์) มีรูปช้างถวายกระบองน้ำ ลิงถวายรวงผึ้ง ตกแต่งพื้นหลังอย่างสวยงาม ด้านหลังเป็นยันต์พระเจ้าห้าพระองค์อ่านว่า "นะ โม พุทธา ยะ" ต่อมาลงมาเป็นปีที่สร้าง "2462" และอักษรไทยชื่อพระประธานว่า "หลวงพ่อดำวัดป่าเรไร"

หลวงพ่อสอนอดีตเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหารรูปที่ 2

การสร้างวัดถุมงคล "หลวงพ่อดุสิตที่วัดป่าเลไลยก์" นั้น มีมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งล้วนคงความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระหลวงพ่อดุสิตมาเสมอ แต่ "เหรียญหลวงพ่อดุสิต วัดป่าเลไลยก์ รุ่นแรก" ที่จะกล่าวถึงนี้ นับเป็นเหรียญเก่าแก่ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง เป็นเหรียญพระพุทธรูปอันดับหนึ่งของจังหวัด ที่ปัจจุบันหาดูหาเข้าได้ยาก ซึ่งนอกจากวัตถุประสงค์การจัดสร้างแล้ว อาจเป็นด้วยพระเกจิผู้ปลุกเสก คือ "หลวงพ่อสอน" อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 2 ของวัดป่าเลไลยก์ ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาอย่างมากของชาวสุพรรณบุรี

ท่านสร้างวัดถุมงคลไว้พอสมควรซึ่งล้วนเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง และหายากยิ่งในปัจจุบัน เช่น เหรียญรูปเหมือนรุ่นแรก ปี พ.ศ.2461, เหรียญพระพุทธรูปหลวงพ่อดุสิตรุ่นแรก ปี พ.ศ.2462, เหรียญรูปเหมือนทรงอาร์ม ปี พ.ศ.2460 ฯลฯ สำหรับเหรียญหลวงพ่อดุสิต วัดป่าเลไลยก์ รุ่นแรกนี้ มีความสำคัญคือ จัดสร้างในวาระที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) โปรดเกล้าฯ ยกฐานะ "วัดป่าเลไลยก์" ขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2462 ยังความปลาบปลื้มมาสู่ชาวตำบลรั้วใหญ่และชาว จ.สุพรรณบุรียิ่งนัก ในครั้งนี้จึงได้จัดให้มีการเฉลิมฉลอง "หลวงพ่อดุสิต" อย่างยิ่งใหญ่ โดยมีการจัดสร้าง "เหรียญหลวงพ่อดุสิต" ขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อแจกจ่ายเป็นที่ระลึก ความสำคัญประการที่สอง ก็คือ สมัยนั้นเป็นสมัยที่หลวงพ่อสอน เป็นเจ้าอาวาส ดังนั้นเหรียญหลวงพ่อดุสิต วัดป่าเลไลยก์ รุ่นแรกนี้ จึงได้รับปลุกเสกโดย "หลวงพ่อสอน" พระเกจิผู้ทรงพุทธานุภาพและเป็นที่เคารพศรัทธาอย่างยิ่งของสาธุชนนั่นเอง

เหรียญรูปเหมือนปี 2461 รุ่น แรก หลวงพ่อสอนวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

เหรียญรูปหลวงพ่อโตปี 2462 รุ่น แรก หลวงพ่อสอนวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

เหรียญรูปเหมือนทรงอาร์มปี 2470รุ่น 3 หลวงพ่อสอนวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

เหรียญหลวงพ่อดำ วัดป่าเลไลยก์ รุ่นแรก ลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่ ด้านหน้า จำลองรูปหลวงพ่อดำ พระประธาน ในปางป่าเลไลยก์ (ปาลีไลยก์) มีรูปช้างถวายกระบอกน้ำ ลิงถวายรวงผึ้ง ตกแต่งพื้นหลังอย่างสวยงาม ด้านหลังเป็นยันต์พระเจ้าห้าพระองค์อ่านว่า "นะ โม พุทธา ยะ" ต่อมาลงมาเป็นปีที่สร้าง "2462" และอักษรไทยชื่อพระประธานว่า "หลวงพ่อดำป่าไร่"

พระครูรักขิตวันมุนี (ถิร)

หลวงพ่อดำ ได้เริ่มสร้างพระเครื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2483 และได้ขอตามวัดอื่นๆ มาอีกจำนวนมาก พระเครื่องวัดไทรท่ายเมือง ขอมหาหลายกระสอบปูน เพราะพระคณาจารย์ได้สร้างไว้เป็นจำนวนหลายสิบปี การแจกครานั้น เพื่อบูชาพระคุณของพระพุทธรูปเจ้าและได้สร้างขึ้นที่วัดป่าอีกเป็นจำนวนมาก มีการทำพิธีพุทธาภิเษกเสมอมา ถ้าจะกำหนดพระที่แจกไปแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. 2483 – 2522 ก็มากกว่าจำนวนพระธรรมชั้นธรรมาจารย์ในพระไตรปิฎกจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมียอดมากมาย

พระวิสุทธิสารเถรท่านได้เริ่มสร้างพระเครื่องยุคแรกๆ ส่วนมากเป็นเนื้อดินเผาเป็นส่วนใหญ่ซึ่งจะเห็นพระพิมพ์ต่างๆ มากมาย แต่ที่เป็นเอกลักษณ์เป็นพุทธศิลป์พิมพ์พระขุนแผน อันลือเรื่องของเมืองสุพรรณบุรีโดยใช้ชื่อตัวละครทางวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นพิมพ์ต่างๆ ตามคติความเชื่อของชาวเมืองสุพรรณบุรี

พิมพ์พระขุนแผน ปี 2498 ยุคแรก

พิมพ์นั่งต่อหลวงพ่โต ปี 2509

นอกจากนั้นท่านยังได้สร้างพุทธศิลป์เนื้อโลหะต่างๆในคราวสร้างศาลาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เพื่อระลึกถึงวันมีชัยชนะของสมเด็จพระนเรศวรกระทำยุทธหัตถีที่ดอนเจดีย์อันเป็นผลให้ชาติไทยเป็นเอกราชมาจนถึงทุกวันนี้ พระเครื่องที่สร้างคราวนั้นสร้างเป็นพระชุดขึ้นในปี พ.ศ.2513 เรียกว่าพระกริ่งยุทธหัตถี พระชัยยุทธหัตถี เหรียญยุทธหัตถี พร้อมด้วยพระบูชาสามสมัย สร้างด้วยเนื้อทองคำ-เงิน-นวโลหะ ทองแดงรมดำ

พระกริ่งยุทธหัตถีปี 2513

พระชัยยุทธหัตถีปี 2513

เหรียญสมเด็จพระนเรศวรมหาราชปี 2513

พระร่วงพุทธหัตถ์ปี 2513

พระกรัณียุทธหัตถ์และพระชัยยุทธหัตถ์นั้นท่านสร้างพิมพ์เป็นพุทธลักษณะแบบ พระพุทธรูปสมัยอยู่ทอง เพื่อน้อมนำหลักพุทธจริยศาสตร์ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้า มาสังเคราะห์เข้ากับพุทธลักษณะปางมารวิชัย ซึ่งเป็นปางเดียวกันกับพระพุทธรูป สมัยอยู่ทอง ย่อมสื่อให้เห็นว่า การมีสติ (ระลึกได้ สร้างแรงบันดาลใจ) การมีสัมปชัญญะ (ความ รู้ตัว สร้างแรงจูงใจ) การมีสมาธิ (การตั้งใจมั่น มีความมุ่งมั่น) และการมีขันติ (มีความอดทนอด กลั้น อุทิศ ท้มเท) พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพลา บ่งบอกถึงการไม่ยึดมั่นถือมั่น การปล่อย วาง ทำจิตให้ปราศจากเครื่องรังรัดสามารถที่จะก้าวข้ามข้อจำกัด (Barriers) ที่เป็นปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไข ก้าวข้ามขีดจำกัด (Limitations) คือมีระดับความสามารถในการรับสภาพ ปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไข สู่วิถีชีวิตแห่งคุณภาพ ก่อให้เป็นผู้ที่มีความคิดดี (Positive Thinking) เพื่อรักษา ความเป็นผู้คิดเป็น (Critical Thinking) เพื่อพัฒนาและคิดเป็นไปได้ (Believing) เพื่อสร้างคุณค่าของตนเองและสังคม

ในปี พ.ศ.2515 พระวิสุทธิสารเถระได้ประกอบพิธีพระมหาพุทธาภิเษกขึ้นที่วัดป่าอีก มี พระคณาจารย์นั่งบริกรรมปลุกเสก 170 องค์ สร้างพระรูปหลวงพ่อดโต ในพระวิหารใหญ่เป็น สัญลักษณ์ของวัด พระเครื่องสร้างด้วยเนื้อทองคำ-เงิน-นวโลหะ เหรียญเงิน-นวโลหะ-ทองแดง รมดำ และเนื้อผงทองที่กระเทาะเวลาซ่อมปิดทองใหม่ พร้อมกับพระรูปหลวงพ่อดโต พระสาม สมัย เป็นพระบูชาอีกจำนวนหนึ่ง

พระพิมพ์หลวงพ่อดำปี 2515

พระพิมพ์หลวงพ่อดำปี 2515

พระพิมพ์ปีพ.ศ.2515 ซึ่งท่านได้สร้างไว้เป็นจำนวนมากเหมือนกัน เป็นพิมพ์ที่นิยมเก็บหาบูชากันเพราะเป็นพุทธศิลป์ที่สวยงาม อีกทั้งเกจิอาจารย์ที่เป็นที่นับถือของพุทธศาสนิกชนมาร่วมทำพิธีพุทธาภิเษกเป็นจำนวนมาก ลักษณะพิมพ์พระด้านหน้าเป็นรูปหลวงพ่อดำด้านหลังเป็นพระพิมพ์ผงสุพรรณและมีตราสัญลักษณ์ประจำรัชกาลที่ 4 พุทธลักษณะของพิมพ์เป็นปางเลไลยก์เหมือนกับองค์พระประธานในวิหารเพื่อน้อมนำหลักพุทธจริยศาสตร์ซึ่งเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า มาสังเคราะห์เข้ากับปางปาเลไลยก์ ย่อมสื่อให้เห็นว่า เราอยู่ในสังคมเดียวกันก็ควรที่จะมีความสามัคคีกันไม่คิดมีความแตกแยกทางด้านเผ่าพันธุ์เพราะเราเป็นมนุษย์สัตว์ประเสริฐมีปัญญาไตร่ตรองถึงความดีความชั่วได้

พระพิมพ์เสมาและพิมพ์ระฆังปี 2539 สร้างโดยพระธรรมมหาวิราณวัตร

พระพิมพ์ขุนแผนสมภารมีพิมพ์กรวดบ้านกร่าง ปี 2551 สร้างโดยพระครูโสภณวิราณวัตร

พระทุกพิมพ์ของวัดป่าเลไลยก์สร้างขึ้นด้วยสัทธา สร้างด้วยการสืบทอดพระศาสนา ให้แก่นุชนรุ่นต่อไป ทุกขั้นตอนของการสร้างก็จะนำวัสดุต่าง ๆ นำมาประกอบผสมผสานทำให้เกิดเป็นผลงาน และได้นำทั้งศาสตร์และศิลป์ต่าง ๆ มาสร้างผลงานอันยิ่งใหญ่เพื่อจะสืบทอดพระศาสนาให้คงอยู่นานเท่านานเหมือนกับที่ โบราณจารย์ได้สร้างสรรค์ไว้ ดังนี้ (อารีย์ สุทธิพันธ์, 2528)

คุณลักษณะของงานพุทธศิลป์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1. คุณสมบัติในตัวของงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วย คุณสมบัติกายภาพภายใน คือวัสดุที่นำมาใช้ประกอบกับวิธีผสมผสานกันทำให้เกิดเป็นผลงาน คุณสมบัติทางความรู้สึกกายภาพที่แสดงท่าทางให้เห็น เช่นพระผจญมาร เป็นพระพิมพ์ปางมารวิชัย ก็จะมีความรู้สึกว่า เป็นปางมารวิชัย เท่านั้น และคุณสมบัติทางความหมายต่อชุมชน เราจะเห็นว่าพิธีกรรมในการสร้างพระ

พิมพ์ผสงสุพรรณถ้าเราอ่านจากสำเนาจารึกลานทอง ก็จะมีบังเกิดความรู้สึกต่อเนื่องในด้านจิตใจ เสริมสร้างศีลธรรมและความสามัคคีทางอ้อม

2. คุณสมบัติในการดำรงอยู่ของงานพุทธศิลป์

3. คุณสมบัติที่ทำให้ความรู้สึกเพิ่มขึ้น ยิ่งดูยิ่งประทับใจ พระพิมพ์ผสงสุพรรณ หากได้เห็นครั้งแรกมีความรู้สึกประทับใจอย่างไร และภายหลังได้เห็นอีกก็จะมีความรู้สึกประทับใจมากยิ่งขึ้น ยิ่งพิศยิ่งชึ้ง ยิ่งดูนานเข้ายิ่งมีความรู้สึกน่าเลื่อมใสในคุณค่าของวัสดุที่นำมาสร้าง ถ้าได้ศึกษาให้ลึกในกรรมวิธีการสร้างแล้ว จะพบว่ามีการนำหัววานมกต่าง ๆ มาคั่นเอาหน้าวานเป็นส่วนผสมเข้ากับมวลสารอื่นๆ ทำให้พระผสงสุพรรณมีความหนักน่ม และซึ่งจัด หากโดนเหงื่อไคลแล้ว ยิ่งจะขึ้นเป็นเงางาม

4. คุณสมบัติที่ส่งเสริมให้คิดถึงสิ่งอื่นๆ พระพิมพ์ผสงสุพรรณ จะก่อให้เกิดการเปรียบเทียบกับผลงานอื่นๆ เช่น พระนางพญา กรวดนางพญา จังหวัดพิษณุโลก มีเนื้อดินที่มีความละเอียดแตกต่างกันและเมื่อเปรียบเทียบกับพระรอด กรวดมทว้น จังหวัดลำพูน เนื้อดินของพระพิมพ์ผสงสุพรรณจะละเอียดน้อยกว่า (ศุภชัย เรื่องสรรรามสิริ, 2556)

5. คุณสมบัติที่มีความสมบูรณ์ในตัว มีความสมบูรณ์ลงตัวในรูปลักษณ์และเรื่องราว ไม่สามารถแยกส่วนประกอบขึ้นใดขึ้นหนึ่งออกจากกันได้

การสร้างพระพิมพ์หลวงพ้อโตวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สามารถประมวลคุณค่าหรือความสำคัญของศิลปะประเภทพุทธศิลป์ ได้ดังนี้

1. พระพิมพ์ต่างๆของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ล้วนเป็นตัวแทนของพระพุทเจ้า ผู้ทรงเป็นศาสดาในพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือ เลื่อมใส และเป็นสื่อให้มนุษย์มุ่งพัฒนาศักยภาพตนเอง ซึ่งเรียนรู้จากพุทธจริยศาสตร์

2. พระพิมพ์ต่างๆของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ล้วนเป็นเครื่องให้เกิดความระลึกนึกถึงคุณพระรัตนตรัย และยังเป็นการแสดงถึงความศรัทธาปสาทะต่อพระรัตนตรัย คือพระพุท พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นคุณค่าหลักทางเป็นพุทธศิลป์ทุกประเภท

3. พระพิมพ์ต่างๆของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ล้วนเป็นการบันทึก หรือเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาขององค์พระพุทเจ้า

4. พระพิมพ์ต่างๆของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเจริญก้าวหน้า และความสงบสุขของบ้านเมืองในยุคนั้นๆ

5. พุทธจริยศาสตร์ที่นำเสนอผ่านพระพิมพ์ต่างๆของวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ล้วนเป็นธรรมขั้นพื้นฐาน ที่เริ่มจากการทำกาย วาจา ใจให้เป็นปกติ มีความอดทน อดกลั้น มีจิตมุ่งมั่นไม่หวั่นไหว การมีสติ ก่อให้เกิดการสร้างแรงบันดาลใจ มีสัมปชัญญะ ก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจ การไม่ยึดมั่นถือมั่น การปล่อยวาง ทำจิตให้ปราศจากเครื่องรังรัดคนรุ่นใหม่ที่มิซัดความสามารถสูงในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องสื่อสาร น่าจะหันมามองรากเหง้าวิถีไทยที่มีพระพุทศาสนาเป็นแกนหลัก นำเสนอพุทธศิลป์ และพุทธจริยศาสตร์ผ่านสื่อมัลติมีเดีย ใน

ระบบอินเทอร์เน็ต น่าจะเป็นช่องสื่อสารที่ทรงคุณค่ายิ่ง อาจจะช่วยเสริมสร้างความสามารถให้มวลมนุษยชาติก้าวข้ามข้อจำกัด ที่เป็นปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไข และก้าวข้ามขีดจำกัด คือมีระดับความสามารถในการรับสภาพปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไข สู่วิถีชีวิตแห่งคุณภาพ ก่อให้เป็นผู้ที่มีความคิดดี เพื่อรักษาลักษณะเป็นผู้มีความเป็นผู้คิดเป็น สามารถพัฒนา และคิดเป็นไป ได้ เพื่อสร้างคุณภาพที่ดีให้กับตนเองและสังคมที่มีคุณภาพสืบไป

สรุป

พระพิมพ์หลวงพ่อดโต เป็นพระพิมพ์ หรือพระเครื่อง โดยผู้สร้างมีเจตนาที่จะแสดง อารมณ์ ความรู้สึก หรือปัญญา ความคิดในการสื่อสารจริยศาสตร์ผ่านปางปฐมเทศนาหรือปาง ปาเลไลยก์ เพื่อให้ระลึกถึงพระพุทธรูปและตระหนักถึงความสามัคคีของคนในชาติหรือ การมีสติ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ การมีสัมปชัญญะ เพื่อสร้างแรงจูงใจ การมีสมาธิ เพื่อความมานะ และการมีขันติ เพื่อความอดุติศ ทุ่มเท พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพล่า บ่งบอกถึงการไม่ยึดมั่นถือมั่น การปล่อยวาง ทำจิตให้ปราศจากเครื่องรังรัดที่สามารถที่จะก้าวข้าม ที่เป็นปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไข และก้าวข้ามขีดจำกัดคือมีระดับความสามารถในการยอมรับสภาพปัญหา อุปสรรค และเงื่อนไข สู่วิถีชีวิตแห่งคุณภาพทั้งตนเองและสังคมแบบพระพิมพ์หลวงพ่อดโต ยังสามารถสงเคราะห์เข้ากับกฎ ไตรลักษณ์ ได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และ ความไม่มีอะไรเป็นตัวตน ไม่มีอะไรเป็นของตนเอง ด้านความงามผ่านกรรมวิธีการสร้างอย่างวิจิตรพิสดาร เข้าข่ายเป็นพุทธศิลป์ เพราะเป็นตัวแทนของพระพุทธรูป ที่ให้ทั้งความงาม ให้อารมณ์ ให้ความประทับใจ และยังให้คุณค่าแห่งความเคารพ นับถือ ยกย่อง หรือเทิดทูนบูชาแก่ผู้พบเห็น ทั้งในด้านอามิสบูชา ที่มีการบูชาด้วยสิ่งของ และปฏิบัติธรรมบูชา

คุณค่าของศิลปะทุกๆ แขนงโดยทั่วไป คือความสวยงาม งดงาม ให้ความสะเทือนใจ และความประทับใจแก่ผู้ชม แต่เมื่อเป็นพุทธศิลป์ หรือศิลปะในพระพุทธศาสนา นอกจากจะให้ความงามในทางศิลปะแล้ว ยังให้คุณค่าในด้านความเคารพ นับถือ ยกย่อง หรือเทิดทูนบูชาแก่ผู้พบเห็น ทั้งในแง่อามิสบูชา คือการบูชาด้วยสิ่งของ และปฏิบัติธรรมบูชา คือการบูชาด้วยการปฏิบัติธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะศิลปะแขนงนี้เกิดมาจากศรัทธา หรือความเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินสร้างศิลปะเหล่านี้

เอกสารอ้างอิง: References

- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). พระพุทธรูปปางต่างๆ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1997).
- กองหอสมุดแห่งชาติ. ตำราพระพุทธรูป ว่าด้วยภาพพระพุทธรูปปางต่างๆ. เลขที่ 50 มัดที่ 7 ตู้ 117 ชั้น 4/1 (เอกสารตัวเขียนคัดลอก โดยนางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวั่งเจริญ) เขมชาติ เทพไทย. (2542). โบราณคดี ประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: สารรังสรรค์. บุญครอง และรัตนมณี คันธฐากูร. (2542). สุพรรณบุรีประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น. สุพรรณบุรี: ออฟเซทอาร์ทอโตเมชั่น.
- มนัส โอภากุล. (2540). ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสุพรรณบุรี. สุพรรณบุรี: สุพรรณการราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ. ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สงวน รอดบุญ. (2535). พุทธศิลป์. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคม 2535. กรุงเทพมหานคร: วิสิทธิ์วัฒนา.
- สด แดงเอียด. (2556). พุทธศาสนากับงานพุทธศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, วันที่ 21 กรกฎาคม 2556. ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ (เจ้าฟ้า), กรุงเทพมหานคร.
- สมบุญ คำดี. (2549). การศึกษาปรัชญาในงานพุทธศิลป์ เพื่อเป็นแนวทางกาออกแบบตกแต่งภายในพิพิธภัณฑ์พุทธศิลป์. รายงานการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรศักดิ์ เจริญวงศ์, (2535). แนวคิดและวัตถุประสงค์ของจิตรกรรมไทย เอกสารการสอนชุดวิชา ศิลปะกับสังคมไทย หน่วยที่ 6-10. (พิมพ์ครั้งที่ 2) นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศุภชัย เรืองธรรมงามสิริ. (2556). ดิน ชิน ผงวัดมณฑลของแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

BOOK REVIEW

การพัฒนาองค์การ Organization Development

พระมหาสุวัฒนาชิน เยียวยา* ชาคริต วันขวัญ พนม คำพญา
จุฑามาศ บุญมีรอด และ ปัทมพร ทองอุ่น

Pramaha Sovatthanachhen Yeavya*, Chakrit Wankwan, Panom Kampaya
Juthamas Boonmeero and Patthamaporn Thongun

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhapanayasridvaravadi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* Corresponding Author. Email: phramahasovath@hotmail.com

ผู้เขียน : ศ.ดร.เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ
ISBN : 978-616-08-1942-3
จำนวน : 261 หน้า
โดย : บพิธการพิมพ์จำกัด
ครั้งที่พิมพ์ : พิมพ์ครั้งที่ 1
ปีที่พิมพ์ : 2557

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในองค์การ เป็นกระบวนการที่ทำให้องค์การมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ การเปลี่ยนแปลงนี้เกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ ภายในองค์การ แรงผลักดันจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกส่งผลให้องค์การต้องเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จอันนำไปสู่การพัฒนาองค์การจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนาองค์การ การพัฒนาองค์การเป็นสาขาที่พัฒนามาตั้งแต่ทศวรรษ 1940 จึงมีทฤษฎี แนวคิดและตัวแบบในการเปลี่ยนแปลงองค์การเป็นของตนเองอย่างชัดเจน รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเทคนิคและความรู้ใหม่ๆ

หนังสือเล่มนี้รวบรวมเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการศึกษาศาสตร์ทางด้านการพัฒนาองค์การไว้อย่างครบถ้วน โดยมีเนื้อหาตั้งแต่แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์การที่เกิดขึ้นเมื่อปลายทศวรรษ 1940 และ 1950 ไปจนถึงการเริ่มนำไปปฏิบัติจริงเมื่อทศวรรษ 1960 จนกระทั่ง ณ ปัจจุบัน และเป็นการปูพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาองค์การ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ตัวแบบการวินิจฉัยปัญหาองค์การ ตัวแบบการแทรกแซงองค์การ เทคนิคการแทรกแซงระดับบุคคล กลุ่ม ระหว่างกลุ่มและองค์การทั้งหมด รวมทั้งการประเมินผลการพัฒนาองค์การ เงื่อนไขความสำเร็จและแนวโน้มของการพัฒนาองค์การ และนำเสนอในลักษณะที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพรวมและเข้าใจพื้นฐานของศาสตร์ดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งสามารถต่อยอดความรู้และความเข้าใจสำหรับการศึกษาศาสตร์นี้ในเชิงลึกต่อไป จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีด้านบริหารธุรกิจ การจัดการ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ฯลฯ ผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาองค์การ ผู้บริหารองค์การ และผู้สนใจ ได้นำความรู้ เทคนิคต่าง ๆ หรือแนวความคิดที่ได้จากหนังสือเล่มนี้ไปใช้ในการพัฒนาองค์การของตนเพื่อให้องค์การดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายประสงค์ของผู้บริหาร และองค์การสืบต่อไป

เนื้อหาในเล่ม

หนังสือเล่มนี้รวบรวมเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการศึกษาศาสตร์ทางด้านการพัฒนาองค์การไว้อย่างครบถ้วน สามารถนำเสนอโดยสังเขปได้ดังนี้

บทที่ 1 : ลักษณะทั่วไปของการพัฒนาองค์การ

ในบทที่ 1 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของการพัฒนาองค์การ ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การพัฒนาองค์การเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์การที่เกิดขึ้นเมื่อปลายทศวรรษ 1940 และ 1950 แต่เริ่มนำไปปฏิบัติจริงเมื่อทศวรรษ 1960 โดยเน้นการมองระยะยาวความสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง ผลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมของพนักงาน เหตุผลที่ต้องพัฒนาองค์การก็เพราะองค์การต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว สลับซับซ้อน และผู้บริหารต้องแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง รวมทั้งต้องสนใจประเด็นทางจริยธรรมมากขึ้น

บทที่ 2 : ประวัติของการพัฒนาองค์การ

ในบทที่ 2 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับประวัติของการพัฒนาองค์การ ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การพัฒนาองค์การเริ่มพัฒนาเป็นสาขาวิชาและเป็นวิชาชีพ

ในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1940 โดยมีพื้นฐานทางความรู้มาจาก 6 แนวคิด ได้แก่ 1) การวิจัยปฏิบัติการ 2) ตัวแบบการเปลี่ยนแปลง 3) การวิเคราะห์สนามพลัง 4) การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง 5) พลวัตรกลุ่ม และ 6) ระบบเปิด กำเนิดของการพัฒนาองค์การมาจากการฝึกอบรมในห้องทดลองของสถาบัน NTL ค.ศ. 1947 จนนำไปสู่การสร้างทีมและระบบองค์การและการเข้าไปมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาบริษัทของนักพัฒนาองค์การ โดยเฉพาะแม็คเกรเกอร์และเบ็คฮาร์ด ซึ่งเป็นผู้ตั้งชื่อ “การพัฒนาองค์การ” ครั้งแรก และนิยามว่า “การพัฒนาองค์การเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงองค์การจากบนลงล่าง” ที่มาของการพัฒนาองค์การ แบ่งได้ 4 ทาง คือ 1) การฝึกอบรมในห้องทดลอง 2) การวิจัยสำรวจและการให้ข้อมูลย้อนกลับ 3) การวิจัยปฏิบัติการ และ 4) การพัฒนาคู่ขนานทางด้านสังคมเทคนิคและสังคมคลินิก ส่วนด้านที่ปรึกษาการพัฒนาองค์การยุคแรกเป็นบทบาทของนักวิชาการที่ไปช่วยพัฒนาบริษัท แต่ต่างจากที่ปรึกษาอื่น ๆ ตรงที่ที่ปรึกษาการพัฒนาองค์การต้องลงไปทำงานกับคนในองค์การ และให้คนในองค์การระบุ วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา โดยการจัดทำโครงการพัฒนาองค์การ

นอกจากนี้ได้กล่าวถึงสาเหตุที่การพัฒนาองค์การขยายตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นเพราะมีแนวคิดสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาองค์การ ได้แก่ 1) แนวทางระบบเปิด 2) ความหลากหลาย 3) ความต้องการของผู้บริหาร 4) โลกาภิวัตน์และวัฒนธรรม 5) คุณภาพและความเป็นเลิศ 6) ภาวะผู้นำและสมรรถนะทางอารมณ์ 7) การค้นหาความว้าวุ่น 8) การประชุมร่วมกันทั้งหมดเพื่อค้นหาปัญหาทั้งระบบ และ 9) องค์การเรียนรู้

บทที่ 3 : ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์การ

ในบทที่ 3 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์การ ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การพัฒนาองค์การเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว แต่กระนั้นก็ต้องอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์การและใช้เป็นฐานสำหรับการคิดต่อยอด ประเด็นที่การพัฒนาองค์การอ้างอิงอยู่เสมอ ได้แก่ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีทั้งแบบปฏิวัติและวิวัฒนาการ รวมทั้งทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ทฤษฎีระบบเปิด และ ทฤษฎีสิ่งมีชีวิตของคาปรา นอกจากนั้นการพัฒนาองค์การยังมีพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงองค์การเป็นระบบ ส่วนที่เป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์การโดยเฉพาะ ได้แก่ 1) การวิจัยปฏิบัติการ 2) ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง 3) ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน 4) ตัวแบบทั่วไปว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงองค์การ 5) คุณลักษณะทางพฤติกรรมของการเปลี่ยนแปลง และ 6) วิธีการนำการเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติ ทั้งหมดมีรากฐานมาจากการคิดและการวิจัยของเลวิน ซึ่งขยายต่อและเพิ่มเติม หรือสรุปสาระสำคัญโดยศิษย์และนักวิชาการรุ่นหลังๆ

บทที่ 4 : กระบวนการปฏิบัติของการพัฒนาองค์กร

ในบทที่ 4 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติของการพัฒนาองค์กร ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ กระบวนการปฏิบัติในการพัฒนาองค์กร แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ซึ่งเป็นการกระทำร่วมกันระหว่างที่ปรึกษากับองค์กรที่รับบริการ ได้แก่ 1) ที่ปรึกษาเข้าไป 2) ทำสัญญา 3) วินิจฉัยปัญหา 4) ให้ข้อมูลย้อนกลับ 5) วางแผนเปลี่ยนแปลง 6) แทรกแซง และ 7) ประเมินผล ส่วนกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกิดขึ้นตั้งแต่ที่ปรึกษาเข้าไปในองค์กรที่รับบริการ อาจทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การทำแบบสอบถาม การสังเกต และการใช้ข้อมูลทุติยภูมิ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้แล้ว ที่ปรึกษา อาจใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดหมวดหมู่และสรุปข้อมูล เพื่อนำเสนอต่อผู้รับบริการ ส่วนทางด้านกระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับกระทำเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ให้ผู้รับบริการเข้าใจข้อมูล 2) ถ่ายโอนความเป็นเจ้าของข้อมูลจากที่ปรึกษาไปยังผู้รับบริการ และ 3) เป็นพลังกระตุ้นให้ผู้รับบริการ ใช้ข้อมูลเพื่อวางแผนปฏิบัติการ วิธีการกระทำโดยการจัดประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งต้องเน้นที่การมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรที่รับบริการ เพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหา และ จัดทำแผนปฏิบัติเพื่อลงมือเปลี่ยนแปลงต่อไป

บทที่ 5 : กรณีศึกษาการพัฒนาองค์กร

ในบทที่ 5 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับกรณีศึกษาการพัฒนาองค์กร ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การพัฒนาองค์กรเป็นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาองค์กรจึงเป็นบทเรียนที่ดีของการปรับแก้ทฤษฎี หรือปรับปรุงการปฏิบัติ สำหรับบทนี้ได้เสนอกรณีศึกษา 5 กรณี โดยวิเคราะห์สาเหตุและผลลัพธ์ของการพัฒนาองค์กร

กรณีที่ 1 การพัฒนาองค์กรเกิดจากบริษัทแม่ต้องการให้บริษัทลูกพัฒนาองค์กรบริษัทลูกก็ทำตาม โดยใช้การฝึกอบรมการเรียนรู้สามวันเป็นเครื่องมือ แต่เมื่อทีมผู้จัดการเข้ารับการอบรมแล้ว กลับพบว่าปัญหาของบริษัทน่าจะอยู่ที่พนักงานระดับล่างมากกว่า จึงเป็นกรณีที่พัฒนาองค์กร โดยบริษัทลูกยังไม่มีความพร้อม ไม่ได้มีความต้องการเป็นของตนเอง แต่เกิดจากการทำตามบริษัทแม่ต้องการ

กรณีที่ 2 เป็นโรงเรียนแพทย์ คณบดีต้องการให้เปลี่ยนแปลงองค์กรทั้งระบบ โดยการละลายพฤติกรรม และการฝึกอบรมผู้บริหารและสร้างทีม แต่เมื่อเปลี่ยนคณบดีใหม่โครงการพัฒนาองค์กรก็ค่อยๆ หายไป การขาดความสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้โครงการอยู่ไม่ได้

กรณีที่ 3 เป็นโรงงานผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์ไฟฟ้าขนาดเล็ก ผู้บริหารระดับสูงพยายามให้การพัฒนาองค์กร แต่ผู้บริหารระดับรองลงไปยังไม่พร้อม จึงต้องใช้เวลาให้ผู้บริหารระดับรองเกิดการเข้าใจ โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงด้วยการใช้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ เกิดความ

ต้องการพัฒนาองค์การขึ้นมาเอง และต้องพัฒนาที่ปรึกษาภายในควบคู่กันไปด้วย กรณีนี้จึงนับเป็นกรณีเดียวที่ทำตามทฤษฎี การพัฒนาองค์การและประสบความสำเร็จ

กรณีที่ 4 เป็นหน่วยงานรัฐ พัฒนาองค์การโดยใช้เทคนิคตาข่ายการจัดการ แต่เป็นการยึดเย็ด จากผู้บริหารระดับสูงที่ไปอบรมมาและเห็นว่าควรนำมาใช้กับองค์การตนเอง จึงนำมาเผยแพร่และให้ทำเหมือนกันหมด โดยให้ระดับปฏิบัติดำเนินการกันเอง การฝึกอบรมทำให้ได้มาถึงขั้นที่สอง จากทั้งหมดหกขั้น แต่ทำได้พิเศษผู้อำนวยการฝ่ายฝึกอบรมก็เกษียณอายุราชการ คนใหม่ที่มาแทนไม่กระตือรือร้นที่จะทำต่อ ขณะเดียวกันสำนักงานใหญ่ก็ไม่ได้เข้ามาผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กรณีนี้จึงค่อนข้างล้มเหลว

กรณีที่ 5 เป็นบริษัทผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคขนาดใหญ่ ผู้บริหารระดับสูงสนใจเทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับจากการสำรวจ จึงผลักดันให้ทดลองระดับเขต โดยจัดอบรมผู้บริหาร และขยายผลไปสู่พนักงานระดับล่าง ซึ่งใช้เวลาทั้งหมด 3 เดือน และให้ผลดีในเขตแรก ต่อมาจึงขยายผลไปสู่เขตที่สอง และเขตที่สาม แต่คราวนี้ลดระยะเวลาการฝึกอบรมและงบประมาณลง ผลที่ได้รับจึงน้อยลง ขณะเดียวกันความสนับสนุนบริษัทแม่มีน้อยลง

จึงสรุปได้ว่า กรณีศึกษาทั้ง 5 ทำให้ความสำคัญของตัวแบบของการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดว่าต้องเรียนรู้เมื่อมีความพร้อม มีลำดับขั้น และทรัพยากรพร้อม ถ้าหากเรียนรู้ไม่พร้อม มีการลัดหรือย่นขั้นตอน หรือลดความสนับสนุนแล้ว การพัฒนาองค์การย่อมไม่ประสบความสำเร็จ หรือจากที่เคยประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งก็ประสบความสำเร็จน้อยลง และข้อสำคัญ คือไม่เกิดการพัฒนาการที่ต่อเนื่องต่อไปในอนาคต ดังนั้น การพัฒนาองค์การต้องอาศัยทฤษฎี และกระทำตามทฤษฎีอย่างจริงจัง นอกจากนั้นยังต้องได้รับความสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 6 : ตัวแบบการแทรกแซงองค์การ

ในบทที่ 6 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับตัวแบบการแทรกแซงองค์การ ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การแทรกแซง หมายถึง การเข้าไปเปลี่ยนแปลงองค์การ เป็นขั้นตอนที่กระทำหลังจากที่วิจัยปัญหาองค์การและได้ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้บริหารแล้ว หลักการแทรกแซงต้องเริ่มจากการมีข้อมูลก่อน และให้ผู้รับบริการเลือกเทคนิคการแทรกแซง เพื่อให้เขามีความผูกพันกับการเลือกนั้น แต่ต้องดูเงื่อนไขความพร้อมของผู้รับบริการ ความพร้อมของผู้มีอำนาจในองค์การ และการมีทรัพยากรเพียงพอในการเปลี่ยนแปลง การแทรกแซงแบ่งได้หลายประเภท เช่น แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาความรู้ แบ่งเป็น 1) การแทรกแซงทั่วไป 2) การจัดการความรู้ที่มีอยู่อย่างสร้างสรรค์ และ 3) ทำการเพิ่มเติมจากทฤษฎีพื้นฐาน

สำหรับกรณีที่แบ่งตามความลึก จะแบ่งออกเป็น 4 ระดับ จากลึกละเอียดไปหาผิวมาก ได้แก่ 1) แนวทางทั้งระบบ 2) การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับองค์การ 3) การสนใจแบบ

แผนการทำงานส่วนบุคคล และ 4) การวิเคราะห์ลักษณะภายในของตัวบุคคลและความสัมพันธ์ภายใน

ส่วนกรณีที่แบ่งตามกิจกรรมการพัฒนางานองค์กร แบ่งได้ 13 กิจกรรม ได้แก่ 1) การวินิจฉัย 2) การสร้างทีม 3) กิจกรรมระหว่างกลุ่ม 4) การให้ข้อมูลย้อนกลับจากการสำรวจ 5) การให้การศึกษาและการฝึกอบรม 6) กิจกรรมทางด้านเทคนิคโครงสร้างหรือกิจกรรมทางด้านโครงสร้าง 7) การให้คำปรึกษากระบวนการ 8) การพัฒนางานองค์กรโดยเทคนิคตาข่ายการจัดการ 9) การสร้างความสงบโดยบุคคลที่สาม 10) การสอนแนะและให้คำปรึกษา 11) การวางแผนชีวิตและอาชีพ 12) การวางแผนและกำหนดจุดมุ่งหมาย และ 13) การจัดการเชิงกลยุทธ์

นอกจากนั้น ยังอาจแบ่งประเภทการแทรกแซงจากความสัมพันธ์หลายมิติ ซึ่งจำแนกตามมุมมองของการแทรกแซง การออกแบบเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพองค์กร และการจำแนกตามระดับการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง

บทที่ 7 : เทคนิคการแทรกแซงระดับบุคคล

ในบทที่ 7 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเทคนิคการแทรกแซงระดับบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลจะไม่เกิดขึ้นอย่างระบบและอาจได้ผลไม่ยั่งยืน เพราะในทางทฤษฎี เลวิน พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นระบบเกิดขึ้นในระบบกลุ่มหรือองค์กร มากกว่า แต่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลก็เป็นเครื่องมือของการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงกว่า เพราะเป็นการสร้างความพร้อมและเป็นจุดเริ่มต้นที่จะเปลี่ยนแปลงต่อไป การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลกระทำได้ 6 วิธีใหญ่ๆ ได้แก่ 1) การสรรหาและคัดเลือก ซึ่งเป็นการหาคนที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับตำแหน่งมาทำงานตั้งแต่วันที่เข้ามาสู่องค์กร 2) การฝึกอบรมและการพัฒนา เป็นวิธีการหลักในการพัฒนาบุคคลประกอบด้วยเทคนิคต่างๆ 3) การพัฒนาอาชีพ กระทำโดยการหมุนเวียนงาน การประเมินบุคคลโดยศูนย์การประเมินบุคคล และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาอาชีพ 4) การให้คำปรึกษาเพื่อรับฟังปัญหาและหาทางบำบัดหรือช่วยเหลือ 5) การออกแบบงาน โดยการสำรวจวินิจฉัยปัญหาและทำให้งานมีความหมาย และ 6) การให้คำปรึกษาแก่คนตกงาน หรือเกษียณ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นในระยะหลังเนื่องจากองค์กรทั่วโลกกำลังแรงงาน และยังเป็นพื้นที่การศึกษาและการปฏิบัติใหม่ของการพัฒนางานองค์กรจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 8 : เทคนิคการแทรกแซงระดับกลุ่ม

ในบทที่ 8 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเทคนิคการแทรกแซงระดับกลุ่ม ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การแทรกแซงระดับกลุ่มมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ผลการพัฒนายั่งยืนกว่าระดับบุคคล เทคนิคหลักของการแทรกแซงระดับกลุ่ม คือ การสร้างทีมซึ่งเริ่มจากการสำรวจความต้องการสร้างทีม นำมากำหนดเป้าประสงค์และวางแผนการสร้างทีม

การสร้างทีมมีเป้าประสงค์หลักๆ 4 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างทีมกำหนดจุดมุ่งหมายและลำดับความสำคัญ 2) การจัดสรรงานตามบทบาทและความรับผิดชอบ 3) การตรวจสอบขั้นตอนและกระบวนการของทีม และ 4) การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีม การสร้างทีมแต่ละวัตถุประสงค์ อาศัยเทคนิคและวิธีการแตกต่างกัน โดยมีที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำกระบวนการ ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านขั้นตอนของการสร้างทีม กับการบำรุงรักษาความเป็นทีม ทั้งนี้ที่ปรึกษาต้องมีความรู้ในทางทฤษฎีต่าง ๆ ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ 1) ทฤษฎีลำดับขั้นของการพัฒนาทีม 2) ทฤษฎีสมรรถนะระหว่างบุคคล 3) ทฤษฎีจิตไร้สำนึกของกลุ่ม และ 4) การวิจัยกลุ่ม นอกจากนี้ การสร้างทีมยังสามารถนำไปใช้กับกลุ่มพิเศษ ได้แก่ ทีมจัดการตนเอง และกลุ่มคุณภาพได้ด้วย

สำหรับประเด็นสุดท้าย คือ เกณฑ์วัดประสิทธิผลของกลุ่ม ซึ่งเป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จของการสร้างทีม อาจวัดจากเกณฑ์ที่แม็คเกรเกอร์ เสนอ ได้แก่ 1) การเข้าใจงานที่ทำ 2) การสื่อสารที่เปิดกว้าง 3) การวางใจซึ่งกันและกัน 4) การสนับสนุนซึ่งกันและกัน 5) การจัดการความแตกต่างของคน 6) การเลือกใช้ทีมได้เหมาะสม 7) การมีสมาชิกที่มีทักษะที่เหมาะสม และ 8) การมีภาวะผู้นำ

บทที่ 9 : การประเมินผลการพัฒนาองค์การ

ในบทที่ 9 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการประเมินผลการพัฒนาองค์การ ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การประเมินผลการพัฒนาองค์การ เป็นทั้งขั้นตอนปกติของการพัฒนาองค์การ และเป็นการวิจัยประเมินผล คือ การประเมินผลสรุปของการพัฒนาองค์การ ในส่วนของขั้นตอนปกติ การประเมินผลสอดแทรกอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาองค์การ เพราะการพัฒนาองค์การต้องมีข้อมูลและการวางแผนการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยข้อมูลจริง ดังนั้น การประเมินผลจึงมีตั้งแต่ขั้นการทำสัญญา วินิจฉัยปัญหา หาทางปรับปรุงกำหนดวัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงและแผนการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเมื่อปฏิบัติตามแผนแล้วก็ต้องหาวิธีการ วัดผลลัพธ์และประเมินผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในส่วนหลังจัดว่าเป็นการประเมินผลสรุปของการพัฒนาองค์การ สำหรับคำแนะนำที่นักวิจัยควรปฏิบัติมี 4 ข้อ ได้แก่ 1) ร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อวางแผนประเมินผล 2) พัฒนากลยุทธ์การวิจัยให้ชัดเจน 3) ออกแบบให้สัมพันธ์กับตัวแบบการวินิจฉัยและสอดคล้องกับความจริง และ 4) ใช้วิธีการต่าง ๆ ให้เพียงพอสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาองค์การ นักวิจัยจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้ตอบคำถาม 6 ข้อก่อน ได้แก่ 1) อะไรคือประสิทธิผลขององค์การ 2) อะไรคือการแทรกแซงในการพัฒนาองค์การ 3) อะไรคือตัวแปรอิสระ 4) จะควบคุมตัวแปรอย่างไร 5) อะไรที่เปลี่ยนแปลง และ 6) ใครจะทำวิจัยและใครจะเป็นผู้ใช้ผลวิจัย กรณีของการวัดและการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงนั้น หลักๆ แล้ว จะวัดตัวแปรกระบวนการ และตัวแปรผลลัพธ์ ซึ่งตัวแปรทั้งสองด้านสามารถจำแนกได้ตามระดับการวิเคราะห์ 4 ระดับ ได้แก่ 1) บุคคล

2) ผู้นำ 3) กลุ่ม และ 4) องค์การ หรืออาจนำตัวแบบการประเมินผลการฝึกอบรมมาประยุกต์ใช้ ซึ่งแบ่งการวัดออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปฏิบัติ 2) การเรียนรู้ 3) พฤติกรรม และ 4) ผลลัพธ์ ส่วนในการออกแบบวิจัย นักวิจัยจะออกแบบการวิจัยเป็นการทดลองแท้ กึ่งทดลองหรือรูปแบบอื่นๆ

บทที่ 10 : แนวโน้มของการพัฒนาองค์การ

ในบทที่ 10 นี้ ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับแนวโน้มของการพัฒนาองค์การ ซึ่งสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้ การพัฒนาองค์การเกิดขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1940 มีการพัฒนาความรู้ ทฤษฎี และการปฏิบัติ ของตัวเองอย่างยาวนาน เน้นที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านคน โดยมีที่ปรึกษาคอยช่วยเหลือ ตั้งแต่การค้นหาปัญหา ไปจนถึงการวางแผนเปลี่ยนแปลงองค์การ และการเข้ามาให้คำปรึกษาในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลให้ผู้บริหารเข้าใจและจัดการทางด้านคนดีขึ้น กล่าวโดยรวมแล้ว การพัฒนาองค์การช่วยให้ผู้บริหารและองค์การเป็นระบบของสิ่งมีชีวิต ไม่ใช่เป็นกลไกหรือเครื่องจักร และมีความไว้วางใจกันมากขึ้น ปัญหาทางสองแฉงของการพัฒนาองค์การ คือ จะพัฒนาบุคคล หรือการเปลี่ยนแปลงองค์การ แม้ว่าการพัฒนาบุคคลจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามมา แต่การพัฒนาบุคคลก็เป็นการลงทุนซึ่งส่งผลในระยะยาว ในทางปฏิบัติจริง พบว่า ที่ปรึกษาเข้าไปช่วยผู้บริหารพัฒนาบุคคลมากกว่า ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์การอีกทั้งบางครั้ง ผู้บริหารไม่ได้ยึดปรัชญามนุษยนิยม ต้องการกำไรหรือมีเป้าหมายระยะสั้น จึงมุ่งไปที่การพัฒนาบุคคลมากกว่าการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยเฉพาะในทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การพัฒนาองค์การประสบกับปัญหาการทำลายจากเป้าหมายและวิธีการระยะสั้น และปรัชญาหลังสมัยใหม่ ได้แก่ 1) การมองในแง่มนุษยนิยมหรือธุรกิจ 2) การเน้นการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกกับการปฏิบัติ 3) การทำลายจากการลดขนาดองค์การ 4) การทำลายจากทรัพยากรมนุษย์ การสอนแนะของผู้บริหารและองค์การแบบชนิดพิเศษ และ 5) การโต้แย้งกันเรื่องสมัยใหม่กับหลังสมัยใหม่ การทำลายดังกล่าวเป็นผลให้การพัฒนาองค์การต้องปรับตัวไปเน้นเป้าหมายและวิธีการระยะสั้น จนมีผลให้หันมาสนใจการปรับปรุงระบบและการจัดการการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น แต่กระนั้นปรัชญาหลังสมัยใหม่ก็ช่วยให้การพัฒนาองค์การมีแนวคิดใหม่ๆ มากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาองค์การในปัจจุบันปรับตัวและมีลักษณะผสมผสานมากขึ้น และแตกต่างไปจากการพัฒนาองค์การที่เป็นรากฐานเดิม

วิจารณ์

การดำเนินงานตามโครงการใด ๆ ก็ตามมักจะต้องมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นเสมอ การพัฒนาองค์การก็เช่นเดียวกัน องค์การที่ทำการพัฒนาการ ควรรู้ว่าปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นเงื่อนไขและเทคนิคในการสร้างความสำเร็จ และขณะเดียวกันก็ควรรู้ถึงปัญหาของการพัฒนาองค์การด้วย การพัฒนาองค์การมีจุดเด่น และจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่นของการพัฒนาองค์การ การพัฒนาองค์การ เป็นการพิจารณาระบบโดยรวม มีการประยุกต์ และดึงเอาความรู้ทางพฤติกรรมมาใช้ในการวางแผนพัฒนาปรับปรุง และเสริมสร้างด้วยกลยุทธ์โครงสร้าง และกระบวนการที่นำไปสู่องค์การที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจุดเด่นของการพัฒนาองค์การนี้ ก็คือ การประยุกต์ใช้ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี การใช้ความรู้และทักษะของผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง การทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์การ สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในองค์การ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มคุณภาพของงาน ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น สมาชิกเกิดความพึงพอใจในงาน พัฒนาการทำงานเป็นทีม แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง สมาชิกมีความผูกพันต่อวัตถุประสงค์ขององค์การ และลดอัตราการเข้า-ออก จากงาน รวมทั้งอัตราการขาดงาน

จุดด้อยของการพัฒนาองค์การ คือ ผู้บริหารระดับสูงไม่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ต่อการนำแนวความคิดการพัฒนาองค์การไปปฏิบัติ หรือไม่มีความรอบรู้ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ และการพัฒนาองค์การ ทำให้เกิดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เพราะเกรงว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจะกระทบกระเทือนถึงสถานภาพ ผลประโยชน์ และอำนาจของตน การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารบ่อยครั้ง ทำให้การพัฒนาองค์การไม่ต่อเนื่อง และอาจหยุดชะงักถ้าผู้บริหารใหม่ไม่เห็นด้วย ฝ่ายผู้บริหารระดับสูงไม่ยอมรับความจริง เมื่อผู้ได้บังคับบัญชาสะท้อนให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่ควรปรับปรุงแก้ไข ค่านิยมบางอย่างในองค์การไม่เอื้อต่อการพัฒนาองค์การ เช่น ระบบพวกพ้อง ระบบการทำงานโดยยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่ายึดมั่นในหลักการ ระบบการทำงานที่ยึดมั่นในกฎระเบียบมากเกินไปจนยืดหยุ่นไม่ได้ เป็นต้น ระบบเหล่านี้เป็นแรงดิ่งในการพัฒนาองค์การ องค์การที่มีระบบการให้แรงจูงใจต่ำ ทำให้คนไม่พร้อมที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง สมาชิกขาดความร่วมมือร่วมใจ มีความรู้สึกถูกบังคับ สมาชิกขาดความไว้วางใจ ไร้แรงจูงใจ รับแรงแก้ปัญหาเร็วจนเกินไป โดยปราศจากการตรวจวินิจฉัยอย่างถ่องแท้ ใช้เทคนิคการพัฒนาองค์การแต่ละประเภทไม่ถูกต้องหรือใช้โดยปราศจากแผน ผู้บริหารที่อยู่เหนือกว่าผู้บริหารในองค์กรเป้าหมายบางคนไม่เข้าใจ ไม่ทราบประโยชน์ขององค์การจึงไม่ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อการพัฒนาองค์การ และหน่วยเหนือต้องการผลการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรมต้องการผลผลิตมากกว่าการพัฒนาคนและองค์การ และต้องการเห็นผลทันตา จึงไม่ให้ความช่วยเหลือตามแผนระยะยาวที่องค์การวางไว้

สรุป

ในหนังสือเล่มนี้ จะกล่าวถึงเนื้อหาสาระที่ว่าด้วยเรื่องของการพัฒนาองค์การเป็นหลัก เช่น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาองค์การ แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาองค์การ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ตัวแบบการวินิจฉัยปัญหาองค์การ ตัวแบบการแทรกแซงองค์การ เทคนิคการแทรกแซงระดับบุคคล กลุ่ม ระหว่างกลุ่มและองค์การทั้งหมด รวมทั้งการประเมินผลการพัฒนาองค์การ เงื่อนไขความสำเร็จและแนวโน้มของการพัฒนาองค์การ

เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์นั้นทำให้โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ วัน องค์การจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาองค์การหรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว และสลับซับซ้อน จุดเริ่มต้นของแนวคิดในการพัฒนาองค์การนั้นเริ่มมีมาตั้งแต่ ทศวรรษ 1940 และ 1950 แต่เริ่มนำไปใช้ปฏิบัติจริงเมื่อทศวรรษ 1960 โดยเป็นการเน้นการมองระยะยาวโดยได้รับความสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมของพนักงาน ซึ่งการพัฒนาองค์การนั้นจะมองคนเป็นหัวใจสำคัญ เชื่อในเรื่องความเจริญเติบโตส่วนบุคคล ความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง การตระหนักว่าคนมีอารมณ์ ค่านิยม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลคนจะทำงานดีขึ้นเมื่อมีความรู้สึกสะดวกสบาย และมององค์การเป็นระบบ การพัฒนาองค์การเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงองค์การจากบนลงล่าง ต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์การ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงองค์การนั้นต้องทำอย่างเป็นระบบ

ฉะนั้น การพัฒนาองค์การ จึงมีทฤษฎีแนวคิดและตัวแบบในการเปลี่ยนแปลงองค์การ เป็นของตัวเองอย่างชัดเจน รวมทั้งยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเทคนิคและความรู้ใหม่ๆ การพัฒนาองค์การ มีการพัฒนาความรู้ ทฤษฎีและการปฏิบัติของตัวเองมาอย่างยาวนาน เน้นที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านคน โดยมีที่ปรึกษาคอยช่วยเหลือ ตั้งแต่ขั้นการค้นหาปัญหา ไปจนถึงวางแผนเปลี่ยนแปลงองค์การ และการเข้ามาให้คำปรึกษาในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลให้ผู้บริหารเข้าใจและจัดการทางด้านคนดีขึ้น การพัฒนาองค์การช่วยให้ผู้บริหารและองค์การเป็นระบบของสิ่งมีชีวิต ไม่ใช่เป็นกลไกหรือเครื่องจักร และมีความไว้วางใจกันมากขึ้น เหตุผลที่ต้องพัฒนาองค์การก็เพราะองค์การต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วสลับซับซ้อนและผู้บริหารต้องบริหารด้วยตนเอง การพัฒนาองค์การเป็นการนำทฤษฎีไปปฏิบัติ ในทางกลับกันก็เป็นโอกาสทดสอบทฤษฎีและนำความรู้จากการปฏิบัติกลับมาปรับปรุงทฤษฎีเพื่อให้มีความถูกต้องและมีอำนาจอธิบายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง : References

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2557). *การพัฒนาองค์การ*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

Ketsuwan, R. (2014). *Organization Development*. Bangkok: Boorpit Printing.

